

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

MANEVİ DANIŞMANLIK VE VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

Hişyar DİLEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

MANEVİ DANIŞMANLIK VE VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

Hişyar DİLEN

Danışman: Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Asım YAPICI

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Abdulvahid SEZEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

ukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu alışma, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Bilim/Ana Sanat Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK
(Danışman)

ye: Prof.Dr. Asım YAPICI

ye: Doç. Dr. Abdulvahid SEZEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

... /.../ 2019

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, izelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. ... /.../ 20...

Hişyar DİLEN

ÖZET

MANEVÎ DANIŞMANLIK VE VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

Hişyar DİLEN

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK

Adana/2019, 71 Sayfa

Bu çalışmada, manevi danışmanlık ile varoluşçu psikoterapinin araştırılması ve incelenmesi hedeflenmektedir. Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları ifade edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde manevi danışmanlığın ne olduğu, neden ihtiyaç duyulduğu, tarihsel gelişimi ve uygulama alanları şimdiye kadar yapılan çalışmalardan da yararlanılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde varoluşçu psikoterapi ile ilgili kaynaklar taranmış ve mevcut psikoterapi modelleri içerisinde bireyin “Aşkın Güç” ile olan ilişkisini yorumlama konusunda uygun olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, ilk üç bölümde araştırılan konular arasındaki bağlantılar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din, Maneviyat, Psikoterapi, Manevî Danışmanlık, Varoluşçu Psikoterapi

ABSTRACT**SPIRITUAL COUNSELING AND EXISTENTIAL PSYCHOTHERAPY****Hişyar DİLEN****Master Dissertation, Department of Philosophy and Religious Studies****Supervisor: Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK****Adana/2019, 71 Pages**

In this study, it is aimed to investigate and examine the existential psychotherapy and the spiritual counseling. In the first part of the study, which consists of four chapters, the subject, aim, importance, method and limitations of the research were tried to be expressed.

In the second part, it is tried to explain what spiritual counseling is, why it is needed, its historical development and application areas, by making use of the studies done so far.

In the third part, the resources related to the existential psychotherapy were searched and it was tried to determine whether the individual is suitable for interpreting the relationship of the individual with “Transcendent Power” within the current psychotherapy models.

In the fourth part, the connections between the subjects investigated in the first three chapters are tried to be revealed.

Key Words: Religion, Spirituality, Psychotherapy, Spiritual Counseling, Existential Psychotherapy

ÖNSÖZ

Ülkemizde son yıllarda artan bir ilgiyle karşı karşıya kalan Manevi Danışmanlık alanı yapılan akademik çalışmalarla kendi literatürünü oluşturma aşamasında emin adımlarla ilerlemektedir. Batı da yüzyılı aşkındır uygulanmaya devam eden manevi danışmanlık ülkemizde henüz emekleme aşamasındadır. Yapmış olduğumuz araştırma ile Manevi danışmanlık alanında oluşturulmaya çalışılan literatüre katkıda bulunmaya çalışıldı.

Araştırmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları ifade edilmiştir. İkinci bölümde manevi danışmanlığın ne olduğu, dünü ve bugünü ele alınmış, ülkemizde neden manevi danışmanlığa ihtiyaç duyulduğu anlatılmaya çalışılmış ve manevi danışmanlığın yaygın kullanım alanları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde varoluşçu felsefe ve varoluşçu psikoterapi ile ilgili bilgiler verilmiş, varoluşçuluğun ne anlama geldiği anlatılmaya çalışılmış, varoluşçu psikoterapinin dinî alan hakkındaki görüşleri paylaşılmıştır. Dördüncü ve son bölümde ilk üç bölümde bilgileri verilen iki ayrı disiplinin bir arada kullanılıp kullanılamayacağı hakkında bilgiler ve öneriler vermeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın araştırma ve yazma aşamasında fikir, tecrübe ve önerileri ile desteğini esirgemeyen değerli hocam, danışmanım Prof. Dr. Hasan Kayıklık'a, yüksek lisans sürecinde engin bilgilerinden faydalandığım Prof. Dr. Asım Yapıcı'ya, Prof. Dr. Nurçay Türkoğlu'na, Doç. Dr. Hasan Akkanat'a, Doç. Dr. Tuğrul Yürük'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bir paragrafta bana desteklerini esirgemeyen aileme açmak istiyorum. Bu uzun süreçte kendilerine ayırmam gereken vakitten çalmama rağmen bana destek olan, Eşim Fatıma'ya, oğullarım Ahmed Emre ve Yusuf'a da ziyadesiyle teşekkür ediyorum.

Hişyar DİLEN

Adana 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Giriş	1
1.2. Araştırmanın Konusu.....	1
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Araştırmanın Yöntemi	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4

BÖLÜM II

MANEVÎ DANIŞMANLIK

2.1 Manevî Danışmanlık Nedir?	5
2.2. Manevî Danışmanlığın Önemi ve Gerekliliği.....	11
2.3. Ruh Sağlığı Uzmanlarının Dine ve Manevî Danışmanlığa Karşı Olan Tutumları ..	14
2.4. Manevî Danışmanlığın Tarihi Gelişimi	18
2.4.1 Batıda Manevî Danışmanlığın Tarihi Gelişimi.....	19
2.4.2 Türkiye’de Manevî Danışmanlığın Tarihi Gelişimi	23
2.5. Hastanelerde Manevî Danışmanlık Hizmetleri.....	28
2.6. Cezaevlerinde Manevî Danışmanlık Hizmetleri.....	35

BÖLÜM III

VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

3.1 Varoluşçuluk nedir?	37
3.2 Varoluşçu Psikoterapi Nedir?	40
3.3 Varoluşçu Psikoterapide Amaç - Anlam Arayışı.....	45
3.4. Varoluşçu Psikoterapide Yaşamın Boyutları	48
3.4.1 Fiziksel boyut (Umwelt)	48
3.4.2 Sosyal Boyut (Mitwelt).....	49
3.4.3 Kişisel Boyut (Eigenwelt).....	50
3.4.4 Tinsel Boyut (Überwelt)	50
3.5. Varoluşçu Yaklaşımın Dine Bakışı.....	51
3.6. Varoluşsal Kaygı- Yaşam-Ölüm.....	53
3.7 Özgürlük-Sorumluluk	53
3.8 Varoluşçu Psikoterapistin Görevleri	55
3.9 Varoluşçu Psikoterapide Danışma Sürecinin Özellikleri.....	56
3.10 Varoluşçu Psikoterapinin Varsayımları	58
3.11 Varoluşçu Psikoterapi ile Diğer Psikoterapiler Arasındaki Farklar.....	59

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç	62
4.2. Öneriler	64
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ	71

KISALTMALAR

AAPC	: American Association of Pastoral Counselors (Amerika Pastoral Danışmanlar Derneği)
APA	: American Psychological Association (Amerika Psikoloji Derneği)
APCC	: The Association for Pastoral Care and Counselling (Dini Bakım ve Danışmanlık Derneği)
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
MDR	: Manevî Danışmanlık ve Rehberlik
NHS	: National Health Service (İngiltere Ulusal Sağlık Servisi)
VGZV	: Vereniging van Geestelijk VerZorgers (Hollanda Manevî Bakım Sağlayıcıları Birliği)

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Giriş

Manevî danışmanlık uygulamaları ülkemizde 2000’li yılların başında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yapmış olduğu bazı girişimlerle başlamıştır. Avrupa ve Amerika’da 20. Yüzyılın başlarında yapılan çalışmalar neticesinde bilimsel altyapısı oluşmuş ve profesyonel uygulama alanı olarak hastanelerde, hapishanelerde, kiliselerde ve sosyal hizmet merkezlerinde kendisine yer bulmuştur. Manevî danışmanlık Hristiyan dünyasında, kendisini dindar olarak tanımlayan her bireyin ihtiyacı ve hakkı olduğu düşüncesi ile ortaya çıkmıştır. Bu düşünce son yıllarda İslam dünyasında da kendisine yer bulmaya başlamış ve yeni bir literatür çalışması ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çalışmalar ülkemiz açısından değerlendirildiğinde ümit verici olsa da hali hazırda yeterli görülmemektedir.

Bu sebeple araştırmamızın alana katkı sağlayacağı, manevî danışmanlığın uygulamasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Konusu

Manevî danışmanlık, son yıllarda özellikle din psikolojisi kapsamında olmakla beraber sosyal bilimler alanında çok sayıda araştırmalarla karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızda bir yandan insanın ruhsal yapısını ve manevi ihtiyaçlarını değerlendirirken, diğer yandan bu manevî ihtiyaçlara cevap verecek, görmezden gelmeyecek ve İslam toplumunda kullanılabilecek yapıda olan varoluşçu psikoterapi incelenecektir.

Ruh sağlığı bilimi uzmanları, 20. yüzyılın başlarına kadar araştırmalarında ve uygulamalarında insan yaşamının dinî-manevî boyutunu görmezden gelmiş ya da hastalıklı bir ruh hali olarak ele almıştır. Bu durum yaşamın manevî bir boyutunun da olduğunu kabul eden ve vurgulayan uzmanlar arasında bir hoşnutsuzluk yaratmış ve ciddi eleştiriler yöneltilmesine neden olmuştur. Bu eleştiriler yapılırken, 20. Yüzyılın başında manevî danışmanlık uygulamaları Anton Boisen’in yaptığı çalışmalarla başlamış ve manevî danışmanlık ile ilgili literatürün oluşmasıyla günümüzde hastaneler, hapishaneler, sosyal yardım merkezleri vb. gibi birimlerde sıklıkla kullanılan ve ihtiyaç

duyulan bir psikososyal hizmet bölümü olmuştur (Şirin,2017). Her ne kadar 20. yüzyılın başlarında Avrupa ve Amerika’da bu gelişmeler yaşansa da Ülkemizde bu konuda yapılan çalışmalar son yıllarda canlılık kazanmıştır. Manevî danışmanlık alanında yaşanan bu problemler ülkemizdeki ruh sağlığı uzmanlarının (psikiyatrist, psikolojik danışman, psikolog) manevî ya da dinî konularda yorum yapabilecek yetkinlikte olmamalarının bir sonucu gibidir. Ülkemiz nüfusunun büyük bir çoğunluğunun Müslüman olması, bu ihtiyaca cevap verecek donanımda personel olmaması uygulamada problemleri ve güçlükleri beraberinde getirmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri İslam dini ekseninde henüz bir literatür oluşmamış olmasıdır.

Ruh sağlığı uzmanlarının manevî-dinî alanda önyargılı ya da yetersiz olmasının yanı sıra dinî alan çalışanlarının da pozitif bilimlere karşı olası önyargısı ve ruh sağaltımı konusundaki yetersizlikleri de manevî danışmanlık alanının gelişimi önündeki engellerden biridir. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki geleneksel olarak İslami toplumlarda kendini dindar olarak tanımlayan birey dini veya dünyevi bir problemle karşı karşıya kaldığı zaman ilk olarak en yakın dinî otoriteden yardım istemektedir. Bu durum özellikle kırsal kesimde hala varlığını devam ettirmektedir. Mevcut dinî otorite yaşanan dinî problemlere yorum yapabilecek, çözüm üretebilecek düzeyde iken özellikle ruhsal alanda yaşanan problemler konusunda çözüm üretebilmesi için ruh sağlığı alanında profesyonel bir eğitim alması gerekmektedir. Toplumun kültürel yapısı, beklentileri vb. değişimler geçirdikçe, toplum içerisindeki bireylerle yakın ilişki içinde olan her meslek grubundan beklendiği gibi, din adamlarının da bu değişime ayak uydurabilecek nitelikte çalışmalar yapması, kendini geliştirmesi beklenmektedir. Çünkü dini alanda insanların bir eğiticiye, öğreticiye ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Bireydeki dinsel gelişimin yaşamın ilk yıllarında model alma yöntemiyle oluştuğu, ileriki yaşlarda toplumun farklı kesimlerinden, bireylerden, cemaatlerden vb. etkilenme suretiyle devam ettiği düşünülmektedir. Bu nedenle din alanı çalışanlarının, toplumun ve bireyin yaşadığı değişimlere cevap verecek nitelikte kendini geliştirmesi verdiği hizmetin kalitesini arttıracaktır. Bu bağlamda, varoluşçu psikoterapinin, manevî danışmanlık alanında kullanılmaya uygun olup olmadığının araştırılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Bu bağlamda iki temel soruya cevap aranmaktadır.

“Varoluşçu psikoterapinin teorisi ve uygulama yapısı manevî danışmanlık alanında uygulanabilir mi?”

“Manevî danışmanlıkta, varoluşçu psikoterapi tekniği nasıl uygulanabilir?”

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada göz önünde tutulan bazı amaç ifadeleri şu şekildedir.

- 1- Avrupa ve Amerika'da 20. Yüzyılın başlarından beri araştırılmaya başlanan ve profesyonel anlamda uygulanan manevî danışmanlığın teori ve uygulamalarının günümüz İslam toplumunda ve ülkemizde uygulanabilmesi için gerekli bilgilerin toplanması suretiyle literatüre katkı sağlamak.
- 2- İnsanların günlük yaşantıları sırasında karşılaşılabilecekleri dini nedenlere dayalı olarak yaşadıkları problemleri anlatabileceği, bilgi alıp danışabileceği, psikolojik problemlerine çözüm önerileri sunabilecek uzmanlıkta personel yetiştirilmesi ve bu eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak.
- 3- Genelde İslam toplumu, özelde ülkemize göre, kendine özgü manevî danışmanlık uygulamalarının oluşması ve gelişmesine katkı sağlamak.
- 4- Manevî danışmanlık alanında hizmet verecek gerek ruh sağlığı uzmanlarının gerekse dinî alan çalışanlarının manevî danışmanlık sırasında faydalanabilecekleri bir alan olduğunu göstermek.
- 5- Din hizmetlerinde uygulanacak manevî danışmanlığın, varoluşçu psikoterapinin katkıları ile zenginleşmesine katkı sağlamak.

1.4. Araştırmanın Önemi

Araştırmamız ülkemizde varlığını sürdüren bir probleme çözüm önerisi getirmeye çalışacaktır. Hali hazırda zayıf bir uygulama alanına sahip olan manevî danışmanlık uygulamalarının, gerekli eğitimleri almamış uzmanlar tarafından uygulanmaya çalışılması ile yara aldığı düşünülmektedir. Manevî danışmanlık alanında hizmet verecek gerek dinî alan çalışanlarının gerekse ruh sağlığı uzmanlarının alan hakkında bilgilerinin kısıtlı olduğu görülmektedir. Araştırmamız neticesinde her iki alanın da faydalanabileceği kaynaklara katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Araştırmanın alanda yaşanan bu problem için yeni bir bakış açısı getireceği düşünülmektedir. Ayrıca Manevî danışmanlık hizmetinden faydalanmak isteyen bireylere yeni bir alternatif olduğunun gösterileceği, ruh sağlığı hizmeti almak isteyen bireylerin danışmanlık hizmeti alma noktasında yeni bir tercihte bulunabilecekleri bilgisi verileceği düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamız teorik bilgilerin araştırılması şeklinde planlanmıştır. Bu kapsamda nitel literatür taraması ile bilgi/veri toplanacaktır. Çalışmamız sırasında gerek manevî danışmanlık gerekse varoluşçu psikoterapi alanına ait literatür taraması yapılmıştır.

Araştırma konusunun teorik çerçevesinin oluşturulması safhasında, Manevî danışmanlık için, Din psikolojisi, Dinî danışmanlık, İlahiyat ile ilgili; Varoluşçu psikoterapi için Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, Psikoloji, Varoluşçu felsefe ve bunlardan mütevellit Varoluşçu psikoterapi alanlarındaki literatürün taranması ve bu bilgilerin incelenmesi şeklinde bir çalışma yürütülmüştür.

Literatür taramasından elde edilen bu veriler araştırmanın birinci bölümü olan manevi danışmanlık ve ikinci bölümü olan varoluşçu psikoterapi konularında yorumlanarak işlenmiş ve araştırmanın ilk iki bölümüne kaynak teşkil etmiştir. Ayrıca ilk iki bölümde yorumlanarak işlenen bilgiler harmanlanarak üçüncü, yani sonuç bölümünde de kullanılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın belli bir zaman dilimini kapsayacağı düşünülmektedir. Araştırmada “Manevî Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi” incelenecektir. Bu kapsamda öncelikle manevî danışmanlık alanında oluşmuş literatür incelenecektir. Manevî danışmanlık hastaneler, huzurevleri, cezaevleri gibi sosyal yardımı temel alan merkezlerde uygulama alanı bulmaktadır. Bu alanda yapılacak literatür taraması “Manevî danışmanlığın tarihi, gelişim süreci ve uygulama alanları” ile sınırlı tutulacaktır.

Hali hazırda ruh sağlığı alanında kullanılmakta olan birçok psikoterapi modeli olduğu bilinmektedir. Fakat varolan psikoterapi modellerinin araştırılması süre ve imkan bakımından mümkün olmadığı için, mevcut psikoterapi türlerinden “Varoluşçu Psikoterapi” alanında oluşmuş literatürün incelenmesi şeklinde araştırmanın sınırları belirlenmiştir.

BÖLÜM II

MANEVÎ DANIŞMANLIK

2.1 Manevî Danışmanlık Nedir?

Öncelikle alan yazında manevî danışmanlığın birden fazla adla isimlendirildiği gözlemlenmiştir. İsimle ilgili bu tartışma alan içerisinde de devam etmektedir. Pastoral bakım/danışmanlık, dini rehberlik, dini danışmanlık, islami danışmanlık gibi birden fazla isim karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamıza göre bu kavramlar arasındaki kapsama alanı en geniş olan ifade manevî danışmanlıktır. Çünkü manevîyat kavramı Türk Dil Kurumuna göre “maddi olmayan, manevî olan, bireyin yaşamın anlamı ve değeri ile ilgili, önceliklerini ve değerlerini içeren birçok yönünün bütünlüğü, tinsellik” şeklinde ifade edilmektedir (Url-1). Ayrıca manevîyat, bireyin kendi derinliklerinde yer alan arzularla, daha yüce bir güçle kurduğu ilişki olarak ifade edilebilir. Bu bilgiye dayanarak, manevî danışmanlık ifadesi, danışmanlığın herhangi bir dinle sınırlı olmadığını kanıtlar.

Amerika’da etkin olarak hizmet veren Amerikan Pastoral Danışmanları Birliği (American Association of Pastoral Counselors-AAPC) hizmet tanımında “Pastoral danışmanlar, klinik ruh sağlığı profesyonelleri olarak, manevî inançlarını ve uygulamalarını terapötik süreçle bütünleştirerek, herhangi bir dinsel ilişkiye sahip olan veya olmayan danışanlara hizmet eder” ifadelerini kullanmıştır (Url-2). Hizmet alanını ifade ederken kullanılan “herhangi bir dinsel ilişkiye sahip olan veya olmayan danışanlara” ifadesi manevî ifadesinin kullanılmasını güçlendirebilecek bir göstergedir.

Öncelikle manevî danışmanlığın çıkış noktası olarak kabul edilen pastoral danışmanlık ifadesinde geçen ‘pastor’ kelimesini anlamaya çalışmalıyız. Işık’ın (2016) aktardığına göre “Pastor” kelimesi Yeni Ahit’te çoğul şekliyle sadece bir pasajda bulunmaktadır. Efesliler 4:11-12 pasajında “*Kendisi kimini elçi, kimini peygamber, kimini müjdeci, kimini önder ve öğretmen atadı*” şeklinde yer almakta olup önder manasında kullanılmıştır. Kelimenin günümüzdeki kullanımı Kitab-ı Mukaddes’in çoban (shepherd) kavramına yüklediği mana ile ilişkilidir. Bu kavramın hem Eski hem de Yeni Ahit’te yer aldığı görülmektedir. “shepherd” kelimesi Eski Ahit’te 173 defa geçmektedir. Konumuzla ilgili olan pasajlarda vurgu, insanların manevî ihtiyaçlarının

karşılanmasıdır. Bu manayı ifade eden pasajlardan biri Yeremya 3:15'tir. Nitekim bu pasajda “size gönlüme göre çobanlar vereceğim; sizi bilgiyle, sağduyuyla güdecekler” denilmektedir. Bir diğer pasajda Yeşeya 40:11 olup burada da “sürüsünü çoban gibi güdecek, kollarına alacak kuzuları, bağrında taşıyacak; usul usul yol gösterecek emziklilere” ifadesi yer almaktadır. Yeni Ahit’e gelince kavram, 29 kez yer almaktadır ve çoğunlukla da Hz. İsa’yı işaret etmektedir. Nitekim Yuhanna 10:11 pasajında “Ben iyi bir çobanım. İyi çoban hayatını sürüsü için verendir” denilerek hayatı pahasına sürüyü bir arada tutma, muhafaza etme, bakımını üstlenme ve ihtiyaçlarını gidermenin çobanın vazifeleri arasında yer aldığı görülmektedir. Bu manada Pastor, mensubu bulunduğu toplumdaki bireylere ve kilise tarafından düzenlenen ayinlere katılanlara tavsiyelerde bulunan ister maddi ister manevî olsun, ihtiyaç duydukları konularda yardımcı olan, rehberlik yapan, kendileri hakkında kararlar almalarına yardımcı olan, hizmet alanı ve hedef kitle ile ilgili gerek duyulan şeyleri tedarik eden kişi anlamına gelmektedir. Hedef kitlenin ihtiyaçları giderilirken ona bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğini ve özellikle ruhsal gelişiminin hedeflendiğini söylememiz mümkündür.

Manevî danışmanlık Batı’da pastoral bakım/danışmanlık olarak başlamıştır. Pastör sözcüğü, İngilizcede “rahip, papaz, din adamı” anlamlarına gelmekte, Türkçede ise “vaiz” anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Batı’da “pastoral counselling, pastoral care” olarak adlandırılan bu disiplin, ülkemizde “vaizsel danışmanlık”, “dinsel danışmanlık” ya da “dini danışmanlık” şeklinde adlandırılarak akademik çalışmalarda yerini almıştır (Özdoğan, 2006, s.47).

Ayrıca “Pastoral Care” kelimesi dilimizde “çobana özgü, çobansal görevlerle ilgili” anlamına da gelmektedir. Çoban imgesi Hristiyan kutsal metinlerinde, sorumluluğunda bulunan sürüleri tehlikelerden koruyan, onların bakımını yapan, yiyecek sağlayan lider kişiyi ifade eder ki, bu orijinalde Hz. İsa’yı sembolize eder. Bu bilgidен yola çıkarak **pastoral** kelimesinin, sorumluluğunda bulunan kişi ya da kişilerin bireysel sorunlarıyla ve ihtiyaçlarıyla ilgilenme olarak ifade edilebilir (Ok, 2015, s.39).

İslamî literatürde de çoban ile ilgili atıflar mevcuttur. Bir Hadis-i Şerif’te “hepiniz çobansınız; hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkar efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz çobandır ve güttüğünüz sürüden sorumludur” (Buhari, Cum’a 11, İstikraz 20, İtk 17,19,

Vesaya 9, Nikah 81,90, Ahkam 1; Müslim, İmare 20) şeklinde ifade edilir. Bu hadiste çoban-sürü benzetmesiyle bir yandan bireyin bizzat kendisine diğer yandan da bulunduğu konuma paralel olarak başkalarına karşı maddî-manevî görev ve sorumluluğuna vurgu yapılmaktadır (Işık, 2016, s.217-218).

Batı'da, özellikle egemen din olan Hristiyanlık merkezli verilen manevî danışmanlık hizmetleri, genellikle din adamlarının çalıştıkları kiliselerin dışında, huzurevi, hastane ve cezaevi gibi kurumlarda, dini ritüellerin (günah çıkarma, vaftiz edilme, nikahın kutsanması ve cenaze hizmetleri kapsamında ölenlerin ailelerini teselli etme vb.) gerçekleştirilmesi üzerine uygulanmaktadır. Hristiyanlık dini çerçevesinde yapılan manevî danışmanlık hizmetlerinin temelinde, psikolojik danışmanlık teknikleri kullanılarak, danışanların günah çıkarmalarını sağlamak ve ruhsal sağaltımı gerçekleştirmek yer almaktadır. Başlangıçta Hristiyanlık dini özelinde gerçekleşen manevi danışmanlık uygulamaları, birçok batı ülkesinde ihtiyaca binaen İslam ve Musevilik gibi diğer dinlerinde imam, haham gibi meslek mensuplarının yetkilendirilerek bu hizmeti yapmaya başlamışlardır. Bu bilgiye dayanarak herhangi bir din ve/veya dinsel ortamla sınırlandırılmaması gereken manevî danışmanlık, dinsel ve ruhsal problemlerin çözümünde kullanılan bir çeşit uygulamalı terapötik danışma sürecini ifade eder.

Aybey'in aktardığına göre, Clinebell (1966) dinî danışmanlığın, bireyin ve grubun büyümesini ve gelişmesini teşvik edici, öngörücü, cesaret verici bir etki ve fonksiyonunun olduğunu ifade etmiştir (Aybey, 2015, s.141).

Dinî danışmanlığın farklı kaynaklarda farklı tanımlarına rastlanır. Altaş'ın aktardığına göre Amerika Birleşik Devletleri'nin Pensilvanya eyaletinde hazırlanan bir yasa tasarısında Meadow ve Kahoe'nin (1984) şu tanımı karşımıza çıkar: "Manevi danışmanlık, davranış uyumunu ve davranış değişikliğini kolaylaştırmak amacıyla, dini kaynakları ve danışma tekniğini kullanarak kişinin kendisiyle ve kişiler arası olan ilişkilerinde işlev bozukluğuna yol açan duygusal rahatsızlıkların teşhis ve tedavisidir" (Altaş, 2000, s.339).

Ok'un (2015, s.38) aktardığına göre, Foskett ve Jacobs (1994), dinî danışmanlıkta (pastoral counselling) geçen **dinî** kelimesinin karşılığı olarak Hristiyanlığa özgü olan pastoral kelimesinin değil de daha genel anlamda dinî (religious) kelimesinin kullanımının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü manevi danışmanlıktan sadece Hristiyan olanlar değil diğer dinlerin mensuplarının ve hatta herhangi bir dine mensup olmayan ancak inanç ve anlam arayışı konularını önemli

bulan insanların da faydalanabilmesi olası bir durumdur (Ok, 2015, s. 38). Yani manevî danışmanlığa ihtiyaç duyan her birey Hristiyan olmak zorunda değildir, diğer inanç gruplarından olabilir, hatta inançlı bile olmayabilir. Bu bilgiden hareketle önce pastoral danışmanlık olarak sadece Hristiyanlara yönelik çalışmalar yapılırken, başka din mensuplarının da bu alandan yararlanacağı düşünülerek **religious**, yani “**dini**” kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramsal gelişim sadece bir dini benimsemiş kimselerin değil, ateistlerin, hümanistlerin vb. gibi bireylerin de kendi anlam arayışları ile ilgili kaygı ve sorunları olabileceğini varsayarak manevî (spiritualy) danışmanlık olarak tanımlanmıştır.

Ok, Clebsch ve Jaekle’nin (1964) dinî bakımı (pastoral care) şu şekilde tanımladığını belirtmiştir: “Mümessil din adamları tarafından sorunu olan insanları iyileştirmeye, desteklemeye, uzlaştırmaya ve onlara rehberlik etmeye yönelik yardım etme etkinliğidir” (Ok, 2015, s.38).

Koç, Clebsch ve Jaekle’nin, manevî danışmanlığın, iyileştirme, destekleme ve yönlendirme gibi temel boyutlara sahip olduğunu ifade ettiklerini aktarır. Koç, manevî danışmanlığın iyileştirme boyutunda kişisel olarak sorun yaşayan danışanlarla klasik psikolojik danışmanlık sürecinin uygun görüldüğünü belirtmektedir. Manevî danışmanlığın destekleme boyutu, hastanede, yetiştirme yurdunda, huzurevinde bulunan bireylere ve cenaze sonrasında bireylerin yaşadığı psikolojik problemlerde, psikososyal açıdan destek verilmesi hizmetini kapsar. Manevî danışmanlığın yönlendirme boyutu ise anlam arayışı odaklı, hayatlarına yön vermek isteyen, iş arayan, evlilik hazırlığında olan, emeklilik döneminde olan, kariyer gelişim sürecinde desteğe ihtiyacı olan danışanlara verilen manevî psikolojik danışma hizmetini ifade eder (Koç, 2012 s.202).

Koç, Lartey’in, (1993) manevî danışmanlığı hayatında kutsal/aşkın bir boyut olduğunu kabul eden bireylerle bu hassasiyetin farkında olan uzmanların yürüttüğü, farklı iletişim biçimlerini kullanarak, danışanların yaşamlarındaki stres ve kaygıyla başa çıkmalarını sağlamaya yönelik tüm yardım etme etkinliklerini kapsayan özel bir danışmanlık türü olduğunu ifade ettiğini belirtmiştir (Koç, 2012, s.203).

Holm, Pastoral danışmanın, genellikle kilise gibi ibadethanelerde uygulandığını ifade etmiştir. Pastoral danışmanın, dua etme, kutsal metinleri okuma ve günah çıkarma gibi dinî ibadet ve faaliyetleri kapsadığını, bireylerin akıl sağlıklarını koruyabilmek açısından tedavi edici nitelikte olduğu noktasından hareketle geliştiğini ifade etmiştir (Holm, 2004, 142).

Altaş'a göre manevî danışmanlığın tanımını, bireyde davranışların uyumu ve davranışlardaki değişikliği kolaylaştırmak amacıyla, din kaynaklarının ve psikolojik danışmanlık tekniklerini kullanarak bireyin kendisi ile olan ve çevresindeki kişiler ile olan ilişkilerinde olumsuz durumlara sebep olan duygusal rahatsızlıklarının teşhis ve tedavisidir, şeklinde yapmıştır (Altaş, 2000, s.339).

Karaca'ya göre manevî danışmanlık, bireyin dinî yaşantısında karşılaştığı problemlerin, çağın gereklerine, dine ve bilimsel akla uygun, yaşadığı devrin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte, kişinin çevre ile uyumunu sağlayan, sosyalleşme sürecine katkıda bulunan, dinî veya dinî olmayan her alanda kendini gerçekleştirmesine olanak sağlayan, uzman kişilerce verilen psikolojik yardımlardır (Karaca, 2010, s.17).

Şu ana kadar aktardığımız tanımları ve konuları göz önüne alarak dinî bakım ve manevi danışmanlığın en kapsamlı tanımını Ok, şu şekilde yapmıştır:

“Seküler veya dindar, nihaî konulara önem veren, insan yaşamında aşkın bir boyut olduğunu kabul eden kişiler tarafından, sözel veya sözel olmayan, doğrudan ya da dolaylı, literal veya sembolik iletişim biçimlerini kullanarak nihaî anlam ve konular bağlamında sorun yaşayan insanlara yönelik (ruh sağlığıyla ilgili konularda veya kaygıyla baş etmeye çalışan insanlara yönelik) iyileştirme veya rahatlatma; (engelli ve fakir olma gibi konularda) destekleme; (iş bulma, okul tercihi yapma gibi konularda) rehberlik etme veya kolaylaştırma; (bireylerin daha iyi büyüüp gelişmeleri gibi konularda) bakımda bulunma; (evlilikte geçimsizlik, akranlar arası küslük gibi) konularda uzlaştırma; (sosyal, ekonomik ve politik baskı durumlarında olduğu gibi) sosyal girişimlerde bulunma; (alınacak yeni kararların veya değişimlerin oluşturabileceği olumsuz durumların oluşumu ihtimalinde) önleme şeklindeki yardım etme etkinlik ve davranışlarıdır” (Ok, 2015, s.40).

Dinî (manevi) danışmanlık, psikoloji ve din bilimleri arasında kendine yer bulmuş bir uygulama alanıdır. Temel referanslarını dinî bilgilerden alan ancak psikolojik danışmanlık beceri, yöntem ve tekniklerini de kullanan bir uygulama alanına sahiptir (Şirin, 2013,s.31).

Manevî danışmanlık uygulamalarında sadece dinî ve manevî alandan kaynaklanan problemler üzerinde durulmamakta, kişisel sorunlarına yardım arayan bireyin her türlü problemleri ile ilgili yardım sağlanmaktadır. Manevî danışman bu yardımı sunarken hem teolojik hem de psikolojik bakış açısını kullanarak zengin bir danışma içeriği sunabilmektedir.

Bir hadis-i şerifte “*Kim bir Müslümanın dünyevî bir sıkıntısını giderirse Allah onun kıyamet günü sıkıntılarından birini giderir. Kim dünyada zora düşmüş birinin işini kolaylaştırırsa Allah onun dünyada ve ahirette işini kolaylaştırır. Kim bir Müslümanın dünyada açığını kapatırsa Allah onun dünya ve ahirette açığını kapatır. Kul din kardeşinin yardımında olduğu müddetçe Allah da kulunun yardımındadır.*” (Tirmizi, Birr:19). Bu hadis İslam dünyasında insana yardımın önemini vurgulamaktadır ve özellikle yardım mesleklerine dinî bir anlam ve değer kaynağı oluşturma konusunda motivasyon sunmaktadır.

Altaş’ın, manevî danışmanlık tanımları ile ilgili analizinde üç temel anlama biçiminden söz edilir. Bunlardan ilki, dinî danışmanlığı geleneksel danışma süreçlerinin bir parçası olduğu, ahlaki ve uhrevî sorunlarından oluşan değer problemleriyle ilgilenen bir meslek olarak algılar. Bu algıyı temel alan dinî danışmanlık, başarısızlık, yoksunluk, madde bağımlılığı, evlilik ve aile çatışmaları gibi konularla dini problem açısından ilgilenir. Ülkemizde “manevî danışma” olarak da çevrilen ve kullanılan bu anlama biçiminde danışman ile danışanın aynı inanç ve değerlere sahip olması önem taşımaz, çünkü danışman bu durumda psikoterapinin bir alt alanında veya herhangi bir tanısının içinde gibidir. İkinci anlama biçiminde, dinî danışmanlık dini temsille doğrudan ilişkilidir. Bu anlama biçiminde danışmanın üstlendiği rol önem arz etmekte ve merkezde danışmanın dini kimliği bulunmaktadır. Dolayısıyla bu anlama biçiminde danışma ortamına taşınan problemin dini nitelikli olup olmaması veya dinle ilişkilendirilip ilişkilendirilmemesi önem taşımamaktadır, önemli olanın kurumsal dini temsil eden din görevlisinin bu süreçte rol alıyor olmasıdır. Geleneksel danışma süreçleri kullanılıyor olsa da bu anlama biçimini farklılaştıran din adamının bizatihi ortamda bulunması, danışanla inancı yakınlaştırma rolü, ortama iyileştiriciliği getiren bir nedendir. Din adamının dua, kutsal kitap okunması, dinî içerikli tavsiyelerde bulunması iyileştirmeye katkıda bulunur. Temsil yetkisi olan bir din adamının danışman rolünü üstlenmesi batı literatüründe “Pastoral Counselling veya Pastoral Care (dini danışmanlık veya dini destek)” kavramlarıyla karşımıza çıkar. Üçüncü anlama biçiminde ise bireyin dinî inancı merkeze alınmaktadır. Bu anlayışa göre ise dinî danışmanlık, inançlı bir insanın karşı karşıya kaldığı tüm problemlerde (dinî nitelikli olsun, olmasın) inandığı dinin değerleriyle ilişki kurarak destek sağlamak, kendi çözümlerini üretebilmesinin önünü açmaktır. Bu anlama biçiminde danışan ve sahip olduğu dini inanç merkezde olmakla birlikte danışmanında aynı inancın mensubu olması ve bu inanç alanının teolojisinin bu süreçlere kanal açması önemlidir. Bu anlama

biçiminde birey merkezde olduğundan bireyin kendi çabası olmadan yardım gerçekleşmez. Birey merkezde olduğundan kurumsal dinden ziyade bireyin inandığı dinden ne beklediği ve ne hissettiği önemlidir. Bu anlama biçiminde kurumsal statik öğretinin yerine anlamayı geliştirici bir teolojinin işe koşulması gerekli görünmektedir (Altaş, 2016, s.108-109).

Yukarıda verilen bilgiler değerlendirildiği zaman, manevi danışmanlığın Batı ülkelerinde 20. yüzyılın başlarından beri uygulanmaya başladığı ve 1950’li yıllardan beri de profesyonel bir meslek dalı olarak kabul edildiği, fakat Ülkemizde son yıllarda artan bir ilgiyle, akademik araştırmaların bu alanda yoğunlaşmasıyla tanınmaya başlandığını ifade edebiliriz. Ayrıca manevi danışmanlığın birçok farklı tanımı ile karşılaşmaktayız. Bu tanımların ortak noktalarını ele alacak olursak;

- Danışmanlık becerileri konusunda eğitim almış din adamları ya da dini alanda bilgi donanımına sahip ruh sağlığı uzmanları tarafından verilmelidir.
- Bireyin dini hayatıyla ilgili yaşadığı çeşitli problemler olmalıdır.
- Problemlerin çözümünde danışmanlık teknikleri ile birlikte dini kaynaklarda kullanılmalıdır.
- Danışanlara karşı, iyileştirme, destekleme ve yönlendirme boyutları olmalıdır.

2.2. Manevî Danışmanlığın Önemi ve Gerekliliği

İnsan, biyo-psiko-sosyal-manevî bir varlıktır. Bir başka ifadeyle bireyin, biyolojik, psikolojik, sosyolojik ihtiyaçları yanında manevî ihtiyaçları da vardır. Evlilik, çocuk sahibi olma, boşanma, hastalık, ölüm, depresyon, sel, yangın gibi durumlar yaşandığında, insanın manevî ihtiyaç ve varoluşsal soruları gün yüzüne çıkar. Bu süreçte kişi “Ben kimim? Nerden geldim? Nereye gidiyorum? Hayatımın anlamı nedir?” gibi sorulara cevaplar arar. Bu sorulara verilecek cevaplar, kişinin hayatını anlamlandırmasına ve kendisine yeni hedefler belirlemesine katkı sağlayabilir (Belen, 2014, s.1).

Son yıllarda dünyada dinsel konular üzerinde yapılan araştırma sayılarında ciddi artmalar görülürken, ülkemizde özellikle akademik alanda din psikolojisi çerçevesinde yapılan araştırmaların çoğalması gözden kaçırılmamalıdır. Dinin insan yaşamında kapladığı alan göz önüne alındığında bu araştırmaların artmasının manevî danışmanlık açısından olumlu bir gelişme olduğu ifade edilebilir.

Ülkemizde, bireylerin sosyal yaşam içerisinde yaşadıkları problemlerinin çözümü için ilk olarak dini yardım kaynaklarına kullanmak istemekte ve bu yönde bir yardım almak için en yakında bulunan dinî otoriteden yardım istemektedir (Altaş, 2000, s.347).

Geleneksel olarak İslami toplumlarda, dinî ya da dünyevî bir problemle karşılaşan ve onu çözemeyen bir kimse geçmişte dinî bir otoriteye (şeyh, mürşit, müftü, imam ya da daha genel anlamda din adamı) danışmaya giderek, onun yol göstermesine göre derdine çare aramaktaydı. Nitekim din adamları, bulunduğu muhitin manevî-dinî önderi durumunda olup gerek dinî ve gerekse toplumsal konularda kendisine başvurulana başlıca kişiydi.

Şirin manevî danışmanlığın alana yapacağı katkı üzerine “dini yaşam, kişiliği belirlemede önemli bir unsur olduğundan, dinin öğretilmesi, algılanışı ve uygulanış biçimi önemli bir konudur ve kaliteli bir hizmeti gerektirir. Bu kaliteli hizmetin geliştirilmesinde dini danışmanlık katkıda bulunabilir” (Şirin, 2013, s.5) şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Bu noktada manevî danışmanlığın kimler tarafından ve hangi tekniklerle yapılacağının önemi artmaktadır.

Ok’un aktardığına göre, Lount ve Hargie’nin (1997) ortaya koyduğu bir çalışmada, dinî-manevî danışmanların karşılaştıkları sorunlardan bazılarının; uyuşturucu bağımlılığı, saldırganlık, alkolizm, agnostizm, yas, depresyon, dikkat problemleri, itaatsizlik, utanma, stres, çaresizlik, korku, içe kapanıklık, pasiflik, yalnızlık, fiziksel taciz, cinsel taciz, güvensizlik, ölümcül hastalık, intihar düşüncesi, vb. olduğunu aktarmıştır. Mevcut sorunlar, manevî danışmanlık alanında hizmet verecek olan din alanı çalışanlarının, psikolojik danışmanlık alanında yetkin olmalarını gerektirmektedir (Ok, 2015, s.39).

Batı ülkelerinde manevî danışmanlık bir meslek olarak icra edilmekte ve diğer yardım meslekleri gibi (psikolog-psikiyatrist) kendine ait meslek kodu bulunmaktadır. Bu nedenle manevî danışmanlık alanında üniversitelerde yüksek lisans (master) seviyesinde eğitimler verilmektedir.

Koç, Clebsch ve Jaekle’nin (1967) manevî danışmanlığı, rahip, papaz gibi din adamları tarafından, danışan kişilere yardımda bulunmak ve böylece onların yaşadıkları problemlerle başa çıkmalarına yardımcı olmak; problem yaşayan danışanları desteklemek ve yönlendirmek gibi kısaca, danışanların yaşadığı gerek dinî gerekse dinî olmayan problemlerine çözüm bulmaya yönelik yapılan çalışmalar olarak tanımladığını belirtir. Yukarıda yer alan betimlemeden yola çıkan Koç, manevî danışmanlığın temel

boyutlarının, iyileştirme, destekleme ve yönlendirme olduğunu ifade etmiştir (Koç, 2012, s.204).

Altaş, Koç'un ifade ettiği temel boyutları açıklarken, iyileştirme boyutunun, sosyal ilişkilerinde problem yaşayan bireyler için uzun süreli dinî-manevî danışmanlık yapılarak kendini göstereceğini belirtir. Destekleme boyutunun bireyin desteklenmesi gereken durumlarda yapılacak destek danışmanlığında, yönlendirme boyutunun ise yaşamlarına yeni bir yön vermek isteyen, iş bulmak isteyen, evlenmek isteyen veya kariyer hedeflerini değiştirmek isteyen danışanlara verilen hizmette etkili olduğu söylenebilir. Altaş, Koç'un belirttiği temel boyutlara arabuluculuk/uzlaştırıcılık boyutunu eklemiştir. Altaş, dinî-manevî danışmanlıkta arabuluculuk/uzlaştırıcılık olarak adlandırdığı bu boyutun daha çok evlilik-aile terapilerinde ve grup terapilerinde kullanıldığını belirtmiştir (Altaş, 2000, s.341).

Ok, danışmanlık kelimesinin psikolojik danışmanlık (counseling) olduğunu belirtmiş ve 'dinî danışmanlık' ifadesi ile gerçekte dinî psikolojik danışmanlığın kastedildiğini ifade eder. Temelde psikolojik danışmanlığın yer aldığını ve dinî sıfatının ise psikolojik danışmanlığın, dinsel kaynakları, geleneği, kültürü, vb. unsurları dikkate alarak uygulanması gerektiği anlamını kattığını belirtmiştir (Ok, 2015, s.36).

Özdoğan, dinî danışmanlıkta üç yaklaşımın önemli olduğunu belirtmiştir.

- 1- Danışanın ifade ettiği,
- 2- Danışman'ın ifade ettiği,
- 3- Sorunun manevî ve dinsel boyutu.

Özdoğan, dinî danışmanlık sürecinde bu üç boyutun da irdelenmesinin danışmanlığın hizmet kalitesinin artmasını sağlayacağını belirtmiştir. Danışma ortamına getirilen sorunun dinî ve manevî boyutunun çözüme ulaşma açısından çok önemli olduğunu, maneviyatın yaşam için önemli bir enerji olduğunu, bütün insanların içsel ve özgün olarak ortaya koyduğu bir kapasite ve yönelim olduğunu belirtir. Ayrıca maneviyatın doğuştan gelen bir yetenek olduğunu, insanın kendine ve başkalarına mutluluk, sabır, sevgi, şefkat, affetme, uyum duygusu, hoşgörü ve sorumluluk nitelikleriyle iletişim kurmasını sağlayan etmen olduğunu ifade eder (Özdoğan, 2006, s.130).

Ok, manevî danışmanlığın önemi ve gerekliliğini açıklarken;

İlk olarak dindar danışanların kendilerini ifade etmeleri, sorunlarını paylaşmaları için daha uygun şartların oluşturulması gerektiğini, bu şartlar oluşursa dindar bireylerin, kendilerini ve ruhsal sorunlarını daha rahat ifade edebileceğini belirtmiştir. Örnek olarak, Türkiye’de yaşayan insanların büyük bir kısmının Müslüman olmasının, ülkemizdeki seküler psikolojik danışmanların danışmanlık sırasında, genellikle kendilerine başvuran danışanların dinî ve manevî değerlerini göz ardı etmesi sonucunda, dindar olan bir kişinin kendi değerlerine saygı duyduğunu düşündüğü, daha kolay ulaşabileceği bir manevi danışmana başvurma ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirtir. Ayrıca din adamı ile cemaat arasındaki ilişkinin danışmanlığın doğası içerisinde olduğu ifade eder (Ok, 1997, s.83).

Batı ülkelerinde “pastoral care” ve “pastoral counseling” olarak adlandırılan dinî-manevî danışmanlık, 20. yüzyılın başında başlamış bir psikolojik danışmanlık hareketidir. Din psikolojisi içerisinde değerlendirilen, din ile psikoloji arasında duran “pastoral counseling” ya da başka bir ifadeyle “dinî-manevî danışmanlık” Türkiye’deki akademik camia tarafından araştırılması gereken önemli bir alan olarak karşımızda durmaktadır.

2.3. Ruh Sağlığı Uzmanlarının Dine ve Manevî Danışmanlığa Karşı Olan Tutumları

Ruh sağlığı uzmanlarının dini hastalıklı bir durum olarak algılamalarının, dinin sağaltıcı etkisini göz ardı etmiş olmalarının bir sonucu olarak manevî danışmanlık ihtiyacının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu konuda Şirin, “dini danışmanlık ihtiyacını besleyen önemli unsurlardan biri de akıl sağlığı uzmanlarının veya diğer bir tabirle seküler danışmanların dinî ya da manevî (ruhsal) konulardaki bilgi eksikliğidir. Bu alanda çalışan uzmanlar, hastaların varoluşsal veya dini problemleri ile ilgilenmede endişe duyarlar. Bu durum oldukça yaygındır ve psikoterapistler, terapi esnasında bu tür durumlara asla girilmemesi gerektiği kanaatini yaygın şekilde taşırlar. Bununla beraber, bu tür durumlarla baş etmek üzerine eğitilen dini danışmanlar, problemleri çözmede ve tedavide daha başarılı olurlar” ifadelerini kullanmıştır (Şirin, 2013, s.41).

Jung, tanrıyla rabıtası bulunmayan bir bireyin, dünyanın ahlaki ve fiziksel kışkırtmalarına şahsi çabalarıyla direnemeyeceğini, bu direnci ortaya koyabilmesi için içsel ve fizik ötesi bir deneyime, yani bir inanca ihtiyacı olduğunu ifade eder (Jung, 1999, s.60-61).

Çelikel, Jung'un dini işlevsel olarak yorumladığını, dini inanca sahip bireyin sağlıklı olduğunun bir göstergesi olduğunu, Tanrı'nın var olduğuna inanmanın da insanı nevrotik davranışlardan kurtaran bir unsur olarak kabul edileceğini ifade ettiğini aktarır. Jung'a göre din, hayata anlam katan, insanın modern hayatın getirdiği sendromlara cevap vermesini sağlayan ve yabancılaşmasını önleyen bir gerçektir. Ayrıca Jung, dinin yadsınmasının ruhsal dengenin bozulmasına ve nevroza yol açacağını vurgulamıştır (Çelikel, 2013, s.59). Ok, Carl G. Jung'un, insandaki dindarlığı Freudyen bakış açısında olduğu gibi insanda var olan nevrotik bir semptom olarak değil aksine, şifa bulmanın muhtemel bir aracı olarak gördüğünü aktarmıştır (Ok, 2003, s.30).

Fromm dini "bir grup tarafından paylaşılan ve kişiye kendine bir yön bulmasını sağlayacak bir zemin ve bir tapınma nesnesi sunan bir düşünceler ve eylemler sistemi" olarak tanımlar. Ayrıca dinsel gereksinimi olmayan, tapınma nesnesine ihtiyaç duymayan hiç kimse yoktur ifadelerini kullanmıştır (Fromm, 2010, s.24-27).

Maneviyat insan yaşamında bu kadar önemli bir yer kaplarken geleneksel psikoloji maneviyatın insan hayatındaki önemini göz ardı etmiştir. Bu durum ruh sağlığı uzmanlarının maneviyat ile ilgili yaşanan problemlerde yanlış teşhis ve tedavi süreci ortaya koydukları sonucunu doğurmuştur. Şirin'e göre kültür ve inanç değerleri, bireyin nasıl yaşamalıyım? sorusuna yanıt aramada önemli alternatif oluştururlar. Ayrıca, dindar danışanlarının dinî hassasiyetleri ile ilgili problemleri konusunda uzman olmayan danışmanların psikoterapi noktasında yeterli olamayacakları konusu dikkate alındığında dinî-manevî danışmanlık alanında yetişmiş dinsel deneyimli danışman ihtiyacının hasıl olduğu ortaya çıkmaktadır (Şirin, 2013, s.3).

Armaner, din ve maneviyatın bireye yapacağı katkı konusundaki fikrini, dinî bilgiyi ve telkinleri doğru oranlarda alan bir kişinin, bu bilgilerden yoksun kalmış bir kişiden daha uyumlu ve hayata daha bağlı olduğu, şeklinde açıklamıştır (Armaner, 1973, s.199).

Yalom, varoluşun temel kategorileri arasında (hayatın anlamı-yalnızlık-ölüm-özgürlük) yaptığı sorgulama sonucunda din ile psikoterapiyi bir araya getiren, ilişkilendiren bir fikre ulaşır. İngilizce **religious** (dinî) kelimesinin kök anlamlarından birinin 're-ligare' (bağlamak/birleştirmek) olmasından hareketle dinin 'birleştirici' olduğuna dikkat çeker (Yalom, 2017, s.48).

Terapi sürecinde yer alan danışmanlar danışanlarının dil, ırk, cinsiyet, gibi özelliklerini göz önünde bulundurmalıdırlar. Din ve maneviyat faktörü de yukarıda

saydığımız özellikler arasında yer alır. Ruh sağlığı uzmanlığının etik kurallarından biri olan “koşulsuz kabul” bunu gerekli kılar.

Şirin’in aktardığına göre, Stanton ve Jones, psikoterapistlerin ve kuramcılarının insan yaşamındaki aşkınlık ve metafizik boyutuna daha az önem verdiklerini ve psikoterapistlerin danışanlarını varoluşsal açıdan anlamakta yetersiz kaldıklarını söyler (Şirin, 2013, s.41). Merter, ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların uygarlık, modernlik görünümü altında Türk halkının dinî değerlerine bağlı, muhafazakâr çoğunluğun ihtiyaçlarını görmezden geldiğini, danışanların yaşam tarzına uzak kaldıklarını ve bu davranışları ve ihtiyaçları gerici ve ilkel olarak nitelendirdiklerini ifade etmiş ve ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlarının bu noktada taşıdıkları sorumluluğun çok önemli olduğunu belirtmiştir (Merter, 2012, s.419).

Bazı araştırmalarda danışanların, “din adamı yerine seküler terapistlere gitmenin Tanrı’ya olan güvensizliğin bir göstergesi ve ibadet hayatında yeterli inanca sahip olmadıklarını göstereceğine inandıklarını; din adamıyla konuşmanın daha farklı olduğunu ve din adamını kendilerinden biri gördüklerini ve problemin kilisede anlatılmasının onlar için çok şey ifade ettiğini” belirtmişlerdir (Ok, 1997, s.83).

Artık pek çok psikolog, günümüzde psikoterapi çalışmalarında insanın manevi yönünü daha çok dikkate almakta ve gerek psikolojik sorunların oluşumunda gerekse psikolojik sorunların çözümünde maneviyatın etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Bununla birlikte din psikolojisi alnındaki analitik çalışmalar da giderek terapötik etkilerin öne çıktığı bir maneviyat psikolojisi (Spiritual Psychology) alanının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tüm bunlar, psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında sağlanan bilgi ve tecrübelerin dini alanda uygulanabileceği, böylece dini konuda da bu yönde bir gelişme sağlanabileceği düşüncelerini hareketlendirmiştir. Sonuçta insanların dini ve manevî yönden takviye edilmesi, sorunlarının çözümüne manevî destek verilmesi şeklindeki hizmetler, müstakil bir çalışma alanını ortaya çıkarmıştır. Artık günümüzde dini danışma ve rehberlik diye yeni ve özgün bir alanın varlığından söz edilebilmektedir (Şirin, 2013, s.42-43).

Ok, birçok insanın ruh sağlığı problemlerinin olduğunu düşünmediği için, derin sıkıntılar yaşadıklarında bir din adamı aradıklarını ve ruh sağlığı uzmanına gitmediklerini ifade etmiştir. Bazı insanlar da yaşadıkları ruhsal problemlerin manevî kaynaklı olduğunu düşündüklerinde, hangi danışmana gideceği konusunda kararsız kalmaktadır. Ruh sağlığı uzmanlarında var olan bu dinî bilgi eksikliğinin yanında birçok din adamının da psikolojik danışma becerileri noktasında, yaşanan sorunlarla

ilgilenebilecek bir uzmanlığa sahip olmadığı ortadadır. Bu durum bize toplumda mevcut olan bu sorunlarla ilgilenebilmek, psikolojik problemlere çözümler sunmak için mesleki olarak iki yönlü eğitim almış dinî danışmanlara önemli ihtiyaç bulunmaktadır, ifadelerini kullanmıştır (Ok, 2015, s.43).

Özdoğan, manevî danışmanlar ile ruh sağlığı uzmanlarının, verdikleri hizmetin niteliği açısından karşılaştırdığında, manevî danışmanların değerler, temel inançlar ve hayatı değerlendirmede ruh sağlığı uzmanlarından daha iyi olduklarını ifade eder, manevî danışmaların akıl hastalıklarından korunma ve tedavi olmada önemli bir rolü olduğunu ve onların rollerinin psikanalistler için işlevsel olacağını, bu nedenle modern psikoterapik tekniklerin yanında dinî alanda uzman, psikolojik danışmanlık becerilerini öğrenmiş, özel olarak yetiştirilmiş uzmanlara da yer verilmesi gerektiğini ifade eder. Ayrıca dinin insanların büyük bir çoğunluğunun hayatında yer alan bir konu olduğunu, manevî danışmanların, danışanların hayatlarının önemli bir parçası olan dinden yararlanarak, bununla birlikte psikolojiyle ilgili teorik bilgileri de kullanarak ve bunların yanında dini bilgileri de kullanarak danışanlarına daha iyi hizmet verebileceklerini ifade eder. Dolayısıyla manevi danışmanların, danışanlarına yardım ederken sadece dinsel açıdan değerlendirmedikleri, ancak dinin insan hayatında çok önemli bir yer kapladığını bilerek ve psikoloji alanındaki yenilikleri takip ederek hizmet verebileceklerini ifade eder (Özdoğan, 2006, s.132).

Söylev, dinî alanda çalışan uzmanların, kendilerine danışan bireylerin açıkça ifade ettikleri kişisel itirafları, bilgileri dinledikleri için, psikolojik danışmanlığın din alanında çalışanlar için çok önemli ve işlevsel olabilecek bir alan olduğunu ifade eder. Bu alanda çalışacak uzmanlar, ruh sağlığı problemlerinin bir kısmı ile ilgilenip diğer bir kısmına ilgisiz kalamaz, ilgilendiği problemlerin de sadece dinî yönlerini incelemeyiz. Bu durumda dinî-manevî danışmanlık, verdiği danışmanlık hizmetinde problemleri dini olan ve olmayan diye ikiye ayıramaz, ayırım yapmadan bütün problemler ile ilgilenmelidir. Burada önemli olan danışmanın kendini nasıl tanımladığıdır. Yani, dinî danışmanlığın ilgilendiği konular, sadece dinî kaynağa sahip olan problemler ile sınırlı değil aynı zamanda dinî kaynağın dışındaki problemleri de kapsamaktadır. Burada dinî-manevî danışmanlığın seküler danışmanlıktan farkı, danışana ya da danışanın yaşadığı problem değil, danışmanın rol ve statüsü ile alakalıdır (Söylev, 2017, s.276).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmaya göre manevî inançlar ve uygulamalar, dini gelenekler, cinsel yönelim, ırk/sınıf, yaş ve cinsiyet, bireyin varoluşunun merkezi bir parçasıdır. Aynı araştırmada, yetişkinlerin yüzde 89'u "Tanrı

ya da evrensel bir ruha" inandıklarını (Pew Research Center, 2015) ve dünyada her on kişiden 8'inin bir dinî grupla özdeşleşmiş olduklarına inandıklarını belirtmişlerdir (Pew Research Center, 2012). Manevî danışmanlığa ve psikoterapiye olan ilginin, danışanlar ve klinisyenler arasında artması şaşırtıcı değildir. Amerikan Pastoral Danışmanlık Birliği (American Association of Pastoral Counselors-AAPC) gibi özel çalışma gruplarının tanıtımı sayesinde, danışanlar için manevî danışmanlık uygulamalarının yararları ve avantajları konusunda farkındalık yaratmaya yardımcı olmuştur. Manevî uygulamaların entegre edilmesiyle oluşmuş bu ruhsal sağlık hizmeti, deneysel araştırmalar sonucunda yas, depresyon, anksiyete ve diğer çeşitli problemleri yaşayan bireyler için etkili olduğu gösterilmiştir (Url-2).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında manevî danışmanlık yapacak kişinin hem danışmanlık eğitimi ve danışmanlık becerilerine sahip olması gerektiği, hem de danışanlarına istedikleri zaman bilgi verebilecek, belirli bir düzeyde teoloji bilgisine sahip olmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak Manevî danışmanlığın disiplinler arası bir faaliyet olduğu görülmektedir. Manevî danışmanlık uygulamalarında bu gerçeği göz ardı etmemek, bütün etmenleri değerlendirmek gerekir. Bu etmenler arasında teoloji, psikoloji, felsefe, sosyoloji gibi insanın sosyal dünyası ile ilgili teoriler sayılabilir.

2.4. Manevî Danışmanlığın Tarihi Gelişimi

Manevî danışmanlık ile ilgili ilk uygulamalar ilk olarak Amerika'da 1900'lü yılların başında kendini göstermeye başlamıştır (Ok, 2015, s.44). Bu uygulamalar zaman içerisinde teorik altyapısının oluşmasıyla profesyonel bir kimlik kazanmış ve bir meslek alanı olarak kabul edilmiştir. 1946 yılında Amerika Psikoloji Derneği'nin (American Psychological Association-APA) pastoral danışmanlığı alt gruplar listesine eklemiştir (Koç, 2012, s.209).

Manevî danışmanlık, ülkemizde yeni bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Manevî danışmanlığın her ne kadar yeni yapılan akademik araştırmalarla teorik altyapısı oluşmaya başlamışsa da uygulama alanında kendisine halihazırda profesyonel bir meslek olarak yer bulamamıştır.

2.4.1 Batıda Manevî Danışmanlığın Tarihi Gelişimi

Batı ülkelerinde dinî danışmanlık faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde manevî danışmanlık faaliyetleri ciddi bir şekilde yürütülmektedir. Hristiyanlıkta kutsal metinlerinde, din adamlarına Hz. İsa ve Havarileri aracılığıyla ilahi görev verildiğine dair var olan bilgiler, hastaneler ve diğer yardım kuruluşlarında din görevlilerinin kadrolarının oluşmasında ana faktör olmuştur. Bu kadrolar, hastaneler, huzurevleri, cezaevleri vb. gibi yardım kuruluşlarında yaşlılara, hastalara, özürlülere yönelik dua, ayin, tören gibi uygulamalar ve etkinlikler gerçekleştirmektedirler (Altaş, 2012, s.174).

Anton Boisen dini danışmanlık (pastoral counseling) hareketinin öncüsü olarak kabul edilmektedir. 1920’lerde Amerika’da yaşamış olan ve din adamı olan Anton Boisen, pozitif bilimler alanında eğitimler almış ve araştırmalarını hastaların yaşadığı ruhsal bozukluklar üzerinde yoğunlaştırmıştır. A. Boisen, psikiyatrinin ağır ruhsal hastalık olarak tanımladığı hastalıkların derinliklerinde manevî krizlerin yattığını öne sürmüştür. Boisen, pek çok rahatsızlık türünün aslında tıbbi sorunlar olmadığını, altında dinî problemlerin yattığını ve hastalıklara bu şekilde yaklaşılmadığı takdirde başarılı bir şekilde tedavi edilemeyeceğini öne sürmüştür (Ok, 2015, s.44). Boisen’in bu farklı yaklaşımı kendisini dinî-manevî danışmanlığın gelişimini etkileyen önemli isimlerden biri yapmıştır.

Amerika’da, manevî danışmanlığın gelişmesinde önemli etkisi olmuş diğer bir kişi de hümanist psikolojinin kurucularından olan Carl Rogers’tır. Thorne, Rogers’i anlatırken, Rogers’in gençken liberal, Hristiyanlığa tutkuyla bağlı olduğunu, kariyerinin başlarındayken dine ve manevî ifadelerle sırt çevirmiş olduğunu ve mesleğinin büyük bir kısmında kendini deneyselliğe önem veren bir bilim adamı olarak tanımlamakla övündüğünü, ancak yaşamının son yıllarında hem mesleki hem de hem kişisel deneyimi, onu manevî boyutun varlığını ve gerçekliğini kabul etmeye itmiş ve onun “aşkın”, “mistik”, ve “betimlenemez” gibi kavramları kullanmasına yol açtığını ifade etmiştir (Ok, 2015, s.44).

Amerika’da 1900’lü yılların başında din ve ruh sağlığını birleştiren bir yaklaşım olarak ortaya çıkan din psikolojisinin alanlarından biri olan pastoral danışmanlığın teorik temellerini 1946 yılında Amerika Psikoloji Derneği’nin (American Psychological Association-APA) pastoral danışmanlığa yönelik oluşturduğu alt kuruluşlarca ortaya konmuştur (Koç, 2012, s.209).

Amerika’da dinî-manevî danışmanlığın mesleki olarak uygulamaları için standartlar koyan, takip ve akreditasyon gibi resmi gereksinimlerini belirleyen ana organizasyon Amerika Dinî Danışmanlar Birliğidir (American Association of Pastoral Counsellors-AAPC). AAPC’ye göre dinî-manevî danışmanlığın tanımı şöyledir: dinî-manevî danışmanlık, psikolojik danışmanlığın iyileşme ve gelişmeyi gerçekleştirmek amacıyla manevî kaynakları ve psikolojik anlamayı kullanan kendine özgü bir biçimdir”. Amerika’da dinî-manevî danışmanlık sadece ruh sağlığı uzmanları tarafından değil, aynı zamanda dinî ve/veya teolojik eğitim almış uzman kişiler tarafından da kullanılmaktadır, ayrıca Amerika’daki dinî danışmanların çoğunluğunu din adamı olarak atanmış veya belirli bir dinî toplum tarafından desteklenen kişiler oluşturmaktadır (Ok, 2015, s.46).

Manevî danışmanlık hareketi, 20 yüzyılın son yarısında Amerika’da ülke çapında açılmaya devam eden manevî danışmanlık merkezleriyle ivme kazanmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bu gelişmeler manevî danışmanlığın bireylerin manevî kimliklerinin sadece teolojik anlama ile değil, psikolojik anlayış ve psikoterapötik uygulamalarla bütünleştirilmesi sonucunu doğurmuştur ve bu iki disiplinin bütünleştirilmesi ile bağımsız bir disiplin haline gelmiştir. Bu gelişmeler sonucunda manevî danışmanlık yapacak kişilerin sadece dini kaynakları değil psikolojik anlama yöntemlerini de bilmeleri beklenmektedir. Bu ihtiyaca binaen 1963 yılında Amerika’da manevî danışmanlık uygulamalarının standartlarını koyan, akreditasyonu sağlayan ve bu alanda eğitim vermek isteyen kuruluşlara ruhsat veren ilk kurum olan Amerika Dini Danışmanlar Birliğinin (American Association of Pastoral Counsellors-AAPC) kurulmasıyla bağımsız bir disiplin olarak tanımlanmıştır. Ayrıca manevî danışmanların AAPC tarafından yeterliliğinin onaylanması için psikoloji ve teoloji gibi iki farklı disiplinde eğitim almış, yetişmiş kişiler olması gerekmektedir. AAPC üyelerinin dinî-manevî danışman olabilmeleri için ikili bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Bu eğitimler lisans eğitiminin yanı sıra, ruh sağlığı uzmanları için teoloji eğitimi, dinî alan uzmanlarının psikolojik danışma becerileri alanında eğitim almaları ve alanda yapılacak yüksek lisans ya da doktora derecesini kapsamaktadır. Amerikan Dinî Danışmanlar Kurumu (American Association of Pastoral Counsellors-AAPC), dinî danışman olabilmek için üç kategoride standartlar ortaya koymuştur. Buna göre, dinî danışman olabilmek için üç kategoride oluşturulan standartlardan ilk kategorinin yerine getirilmesi gerekmektedir. Daha sonraki iki kategori birbirine eşdeğerdir ve bunlardan herhangi birindeki şartları yerine getiren kişi dinî danışmanlık alanında bir üst basamak

olan “uzmanlık” konumunu hak etmiş kabul edilmektedir. Bu eğitimlerden sonra artık dinî danışmanlığı bir meslek olarak icra edebilirler.

Bu kategoriler ve gerektirdiği yeterlilikler ise şöyledir:

1. Kategori: Buna göre dinî danışmanlık yapmak isteyenler; lisans eğitimine ek olarak yalnızca 3 yıllık bir ilahiyat eğitimi, bir çeyrek dönem klinik manevî eğitim almak ve 125 saat uygulama yapmak durumundadır.
2. Kategori: 1. Kategoride ki şartların tamamını yerine getiren aday, 250 saat uygulama yapmak, bir yarım dönem klinik manevî eğitim almak ve alanda bir yüksek lisans programından veya eşdeğeri bir programdan mezun olmak durumundadır.
3. Kategori: 1. Kategoride ki şartların tamamını yerine getiren aday, 250 saat uygulama yapmak ve alanda bir doktora programından veya eşdeğeri bir programdan mezun olmak durumundadır (Uğurlu Bakar, 2016, s.259-266).

Manevî danışmanlık alanında çalışacak uzmanlara Amerika Dini Danışmanlar Kurumu’nun (American Association of Pastoral Counsellors-AAPC) belirlediği bazı etik prensipler mevcuttur. Bu etik prensiplerden en önemlileri şunlardır.

Değerlere ve dini inançlara saygı duyan bir kurumdur.

Din ve psikoloji kaynaklı bilgiye önem verir.

Toplumda kendine yer etmiş her dini gruba karşı sorumluluğu vardır.

Din, dil, ırk ya da meslek gruplarına göre ayrımcılık yapmaktan kaçınmaktadır.

Üyeleri toplumdaki her türlü oluşum ile ilişki içerisinde, toplumdan izole değildir.

Çok kültürlülüğü geliştirmek konusunda titiz davranmaktadır.

Üyelerinin kurumca belirlenen sınırlar içerisinde kalıp kalmadığını denetlemektedir.

Dini danışmanlık aktivitelerini şeffaf ve profesyonel bir boyutta tutmaktadır.

Bünyesinde alınan eğitimler yalnızca insanların yararına kullanılmaktadır.

Danışmanlık yapılan bireylerin kişisel haklarına saygı duymakta ve onların paylaştıkları bilgileri gizli tutmaktadır (Url-3).

Amerikan Dini Danışmanlar Kurumu’nun (American Association of Pastoral Counsellors-AAPC) koyduğu standartlara göre herhangi bir dini danışmanlık programında bulunması zorunlu eğitimler şöyledir;

Teori bilgisi, Kişilik gelişimi, Psikopatoloji, Psikodinamik, Danışmanlık teknikleri, Klinik psikiyatri, Klinik öncesi hazırlık ve yönlendirme, Grup danışmanlığı teori ve uygulaması, Toplum (grup) dinamikleri, Dini danışmanlık felsefesi, Klinik uygulamada bulunma, Kişisel terapi (Uğurlu Bakar, 2016, s.267).

İngiltere’de, dinî-manevî danışmanlığın Weatherhead’ın 1950’lerdeki öncü çalışmalarından sonra ortaya çıktığı belirtilmektedir. Weatherhead’ın öncü çalışmalarından sonra 1960’lardan itibaren kurulan dinî-manevî danışmanlık organizasyonları bu alanın güçlenmesini sağlamıştır. Bu kurumlar, diğer benzerleriyle bir araya gelerek şimdiki İngiliz Psikolojik Danışmanlık Topluluğunun ilk alt birimi olan Dinî Bakım ve Danışmanlık Derneğini (The Association for Pastoral Care and Counselling-APCC) oluşturmuşlardır ve bu topluluğun önde gelen üyelerinden çoğu seküler psikolojik danışmanlık içinde yer almışlardır. Zamanla Hristiyanların dışındaki diğer inanç gruplarının üyelerinin APCC’ye katılması ile 1999 yılında dernek adını “Dinî ve Manevî Bakım ve Danışmanlık Derneği” olarak değiştirmiştir (Ok, 2015, s.44).

Almanya’da dinî-manevî danışmanlık hizmetlerinin tarihçesine bakıldığında, bu ülkedeki dinî-manevî danışmanların;

- Özellikle ölümcül bir hastalığa yakalanmış hastalar ve hasta yakınları ile ilgilendikleri ve onlara “ölüme refakat hizmetleri” kapsamında dinî-manevî destek hizmetleri vermek,
- İntihara eğilimli danışanlara manevî destek vermek,
- Aile içi şiddete maruz kalmış aile bireylerine manevî destekli psiko-sosyal yardımlarda bulunmak,
- Sosyal yaşamlarında modern dünya ile gelenekler arasında kalmış ve manevî boşluğa düşmüş gençlerin sorunlarına çözüm üretmek,
- Hapishanede yatmakta olan mahkûmlara dinî-manevî destek vermek
- Dinî sapmalar gösteren ve bunalıma girmiş danışanlara manevî iyileştirme hizmetleri sunmak gibi çalışmalar yapmaktadırlar (Koç, 2012, s.212).

“Hollanda’da varlığını sürdüren manevî bakım kuruluşu Manevî Bakım Sağlayıcıları Birliği’nin (VGVZ-Vereniging van Geestelijk VerZorgers) tanımına göre manevî bakım, insanların anlam arayışları sürecinde, hayat ve dinî görüşlerine dayalı

olarak ve buradan hareketle, profesyonel ve resmi olarak yardım ve eşlik etmek, etik ve/veya dünya görüşü konularında bakım ve bakım politikasını belirlemede profesyonel bir danışmanlık hizmeti gerçekleştirmektir.

Yukarıda ki tanımda iki vurgu dikkati çekmektedir, “profesyonel” ve “resmi” olması.

“Profesyonel” olmasından kasıt hastane, hapisane, askeri kışlalar, huzurevleri ve hasta bakım evleri gibi kuruluşlarda görev alınabilmesi için en az üniversite eğitimi almış olmak gerekmektedir.

“Resmi” kavramında belirtilmeye çalışılan içerik ise hastane, hapisane, askeri kışlalar, huzurevleri ve hasta bakım evleri gibi kuruluşlarda görev alabilmek için memur statüsünde, maaşlı birer çalışan olmasıdır” (Karagül, 2012, s.59-60).

Manevî danışmanların eğitim durumunu Hollanda örneğinden yola çıkarak açıklarsak, manevî danışman olabilmek için öncelikle üniversite mezunu olmak gerekmektedir. Bu aşamadan sonra üniversite seviyesinde, manevî bakım sahasında yüksek lisans yapılarak, resmî kurumlara manevî danışman olarak atanma hakkı elde edilir (Karagül, 2012, s.67-68).

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılmaktadır ki, Avrupa ve Amerika’da manevi danışmanlık profesyonel bir meslek olarak tanınmakta ve lisansüstü eğitim verilmesi suretiyle bireyler bu mesleğe hazırlanmaktadır. Adı geçen ülkelerde manevi danışmanlık hizmetlerini kontrol edecek, akreditasyonu sağlayacak dernekler ve organizasyonlar bulunmaktadır.

2.4.2 Türkiye’de Manevî Danışmanlığın Tarihi Gelişimi

Manevî danışmanlık ve rehberlik (MDR), Batı’da 20. Yüzyılın başlarından beri uygulama geleneğine sahiptir, Türkiye’de ise durum biraz farklıdır, yeni yeni karşımıza çıkan bir araştırma ve uygulama alanıdır. Son yıllarda Ülkemizde de tanınırlığı artan manevî danışmanlık ve rehberlik, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın vatandaşlara sunduğu dinî hizmetlerde ayrı bir profesyonel meslek olarak algılanabilecek, yeni bir uygulama alanıdır. Kuramsal olarak varlığı kabul edilen bu alan, Türkiye’de özellikle hastanelerde sunulan kurumsal hizmetlerden biri olan manevi danışmanlık ihtiyacı her geçen gün daha da hissedilir biçimde artmaktadır. Ama bu ihtiyaca rağmen halihazırda bu isteği karşılayabilecek uygulama etkinliklerinin halâ profesyonel alan uzmanlığı anlayışından

uzak bir biçimde, geleneksel tebliğ, irşat ve din eğitimi gibi önemli kavramlar üzerinden yapılandırıldığı ve sürdürülmeye çalışıldığı söylenebilir (Altaş, 2012, s.21-22).

Tarih içerisinde manevi danışmanlığın birçok değişik şekilde uygulandığı kabul edilmekle birlikte Ülkemiz, manevî danışmanlık uygulamalarında profesyonel bir meslek olarak çok yeni başlamış, daha yolun başında olarak kabul edilebilir. 2012 yılı itibariyle manevî danışmanlık alanına personel yetiştirmek amacıyla üniversitelerde tezsiz yüksek lisans programları açılmaya başlanmış, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2015 yılı itibariyle, bir grup personeline hizmet içi eğitim vermek suretiyle eğitimlere başlaması bu meslek grubunun uygulama alanına sahip olmasına yardımcı olmuştur (Uğurlu Bakar, 2016, s.260).

İslam ülkelerinde dinî-manevî danışmanlık, kavram olarak henüz kurumsallaşmamıştır, buna rağmen Kur'an-ı Kerim'de bulunan ve İslam'ın önemli kavramlarından biri olarak algılanan tebliğ ve irşat görevlerinin insanlar arasında bir çeşit yardım ilişkisi çağrıştırdığı, doğurduğu görülmektedir. Psikolojik danışmanlık işlevi, bu kavramların doğal bir sonucudur. Türkiye'de toplumu dinî konularda aydınlatma ve din işlerinin yürütülmesi görevi mevcut yasalara göre Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevleri arasındadır. Diyanet İşleri Başkanlığı "Taşra Teşkilatı Görev ve Çalışma Yönergesinin" 5. Maddesi gereği müftüler; imkân ve ihtiyaca göre eğitim, irşat, itfa ve yayın hizmetlerinde müftüye yardımcı olmak üzere özel bir komisyon kurulabilirler. Aynı yönergenin 8.maddesinde, dini konularla ilgili sorulan yazılı ve sözlü soruları cevaplandırmak müftülüklerin görev alanları arasında kabul edilmiştir. Bu görevi yerine getirirken halkla iç içe olan müftülüklerin dini danışmanlık faaliyetinin dışında kalmaları düşünülemez (Altaş, 2000, s.338-341).

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 23-27 Kasım 1998 tarihlerinde gerçekleştirilen II. Din Şurası'nda, "Nihaî Kararlar/Dini Konularda Toplumun Aydınlatılması ve Dinin Farklı Yorumlanmasından Kaynaklanan Problemler ve Çözüm Yolları" maddesinde alınan bir tavsiye kararı neticesinde Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının kuruluşunun ilk adımları atılmıştır. Şura kararı doğrultusunda, 27 Ocak 2000'de oluşturulan komisyon "Dini Danışma ve Rehberlik Merkezinin", "Din Hizmetlerini Geliştirme ve Rehberlik Şubesi Müdürlüğü" adı altında Din Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı ayrı bir şube olarak kurulması karara bağlamıştır. 13 Nisan 2002'de bir onay alınarak "Aile Komisyonu" oluşturulmuş, 15 Nisan 2002'de komisyon için "olur" çıkmıştır. Böylece Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 15 Nisan 2002 tarih ve 199

sayılı oluru ile Aile ve Dini Rehberlik Büroları kurulmuş ve faaliyetine başlamıştır (Aybey, 2015, s.146).

Diyanet İşleri Başkanlığı bu faaliyetleriyle “sosyal açılımlı din hizmetleri” projesine ayrı bir önem vermiş ve bu doğrultuda aile kurumunu güçlendirmeye yönelik 2003 yılından itibaren müftülükler bünyesinde, dinî-manevî danışmanlık hizmeti veren Aile ve Dini Rehberlik Bürolarını faaliyete geçirmiştir. 10.10.2002 yılında “Aile Bürosu” ismiyle kurulan bu birim, 2007 yılında Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu adını almıştır. Uzun bir süre bu isim altında faaliyetini yürüten bürolar 26 Haziran 2014 tarihinden itibaren de “Aile ve Dini Rehberlik Büroları” adını almıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı “Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Çalışma Yönergesi” adıyla hazırlamış olduğu yönergede büroların amaçları, bürolarda kimlerin görevlendirileceği ve büroların görevleri açıklanmıştır. Bu yönergenin 5. Maddesinde büroların amaçları;

- a) Toplumumuzun aile hakkında dini açıdan doğru bilgilendirilmesini sağlamak,
- b) Aile yapısının korunmasına katkıda bulunmak.
- c) Halkımızın özellikle aile ve aile bireyleri ile ilgili dini içerikli soru ve sorunlarının çözümüne katkı sağlamak,
- d) Gerektiğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar yapmak şeklinde belirtilmiştir (Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Çalışma Yönergesi, Madde5, s.2).

2007 yılında yapılan I. Din Hizmetleri Sempozyumunda, “Din Hizmetlerinde Danışmanlık ve Rehberlik” başlığı altında sunulan tebliğlerden ilki “Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dinî Danışmanlık” başlıklı çalışmadır. Bu çalışmada dinî danışmanlığın, din hizmetlerinin vatandaşlara ulaştırılmasında kullanılan “tebliğ, irşat, nasihat vb.” gibi yöntemlerin dışında din hizmeti sunmanın yeni bir yöntemi olarak ele alındığı görülmüştür. Dinî-manevî danışmanlığın, psikolojik danışma tekniklerinin, danışma becerilerinin din alanına uygulanması olarak nitelendirilebileceği ifade edilmiş ve bu bağlamda bir dini danışmanlık tanımlaması yapılmıştır. Buna göre dini danışmanlık “Kişinin kendini tanıması, çevresine uyum sağlaması ve dinle ilgili problemlerini fark ederek çözmesi için çeşitli teknikler kullanarak profesyonelce yapılan psikolojik yardım” olarak tanımlanmıştır. Bu hususta, Din ve Toplum ana başlığı altında 12-16 Ekim 2009 tarihleri arasında toplanan IV. Din Şûrasında alınan

karar maddelerinden biri “modern toplumlarda yalnızlık, çaresizlik ve güvensizlik duygusunun yaygınlaşması, şiddet, intihar ve gündelik hayattaki diğer gerilimlerin daha çok görülmeye başlaması karşısında Diyanet İşleri Başkanlığı, dini, milli ve kültürel birikimimizden beslenen bir duyarlılıkla, kendi sorumluluklarının gereği olarak önlemler almalı, toplumun akıl ve ruh sağlığının, manevî ve ahlaki değerlerinin korunması için gerekli adımları atmalı, bu konuda çalışan diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gitmelidir” şeklinde değerlendirilmiştir (Url-4).

Din hizmetleri konusunda din adamlarının doğal bir danışmanlık ve rehberlik nosyonu bulunmaktadır. Bu görevi ifa ederken, modern tekniklerden istifade etmesi, psikolojik danışma ve rehberliğin pratik yönlerini teolojinin zenginliğiyle harmanlaması, din hizmetlerinin kalitesini olumlu yönde etkileyecektir. Her ne kadar modern psikoloji, Türkiye’de teorik olarak din psikolojisi çatısı altında çalışmaya başlanmış olsa da, psikolojik danışmanlığın uygulamalı yönü olan danışmanlık becerileri ve psikoterapi, henüz bir literatür oluşturamamıştır. Halbuki dinî-manevî danışmanlık özellikle batı ülkelerinde hastane-cezaevi gibi sosyal yardım merkezli kurumların çoğunda mesleki olarak işlevsel bir durumda bulunduğundan, önemli hizmetler yürütmektedir. Bu duruma karşın Ülkemizde Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında verilen hizmet noktasında, hizmet alanların tercih ve seçim aralığının özellikle dinî-manevî danışmanlık noktasında geniş olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu anlamda yurdumuzda insanların yaşadıkları dinî bir suçluluk ya da buna benzer sebeplerle ilişkilendirilen, yani dini olanla ilişkilendirilen bir sorunu sebebiyle danışabilecekleri; dini telkinin yanında psikolojik sorunlarını da paralel olarak çözebilecek eğitilmiş uzman danışman sınıfı ülkemizde yoktur (Şirin, 2013, s.7-9).

Dinî-manevî danışmanlık ve rehberlik kavramları ilk olarak Batı dünyasında ortaya çıktığından, bu alandaki ilk çalışmalar, kilise hizmetleri çerçevesinde yürütülen faaliyetler olarak ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak dinî-manevî danışmanlık ve rehberlik ile ilgili kavramların Hristiyanlıkla yakından ilişkili hatta Hristiyanlıkla özdeşleşmiş olduğu görülmektedir. Hristiyan din adamlarının “Pastoral care” olarak ifade ettiği kavram, papaz, rahip gibi din adamlarının özellikle kilise dışındaki hastane-cezaevi gibi yerlerde sürdürdükleri dinî faaliyetleri, dinî danışma ve rehberlik etkinliklerini tanımlar. “Pastoral care” faaliyetlerinin, yani din adamları tarafından verilen manevî yardım, telkin, öğüt ve tavsiye gibi uygulamalarının, günümüzdeki dini danışma ve rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturduğu kabul edilmektedir (Söylev, 2017, s.267).

Ülkemizde uygulamaya koyulan dini danışmanlık programlarıyla, Amerikan Dini Danışmanlar Kurumu (American Association of Pastoral Counsellors-AAPC) akreditesinde oluşan programları yeterlikler açısından kıyasladığımızda ülkemiz programlarından bilgi, beceri ve yetkinlik düzeyinde yeterlikler beklenmesine karşın uygulama derslerinin yetersizliği ve staj gibi bir uygulamanın olmayışı beceri ve yetkinlik alanındaki yeterliklerin nasıl kazandırılacağı ve varsa bu kazanımların nasıl ölçüleceği konusunda soru işaretleri oluşturmaktadır (Uğurlu Bakar, 2016, s.279).

Ülkemizde halihazırda manevi danışmanlık bağımsız bir meslek olarak kabul edilmemektedir. Bazı üniversitelerde (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi) tezsiz yüksek lisans eğitimleri açılmış bulunmaktadır. Bu programlarda;

İletişim Becerileri ve Rehberlik
 Manevi Danışmanlık İlkeleri ve Halkla İlişkiler
 Kur'an Temelli Manevi Danışmanlık Hizmetleri
 Hadislerde Manevi Danışmanlık
 Kriz Odaklı Manevi Danışmanlık
 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Manevi Danışmanlık
 Medya ve Manevi Danışmanlık
 Sosyal Psikoloji
 Manevi Danışma ve Rehberliğe Giriş
 Manevi Danışmanlıkta Etik, Yasal ve Mesleki Konular
 Yabancı Ülkelerde Manevi Danışmanlık Uygulamaları
 Ruh Sağlığı ve Dini Başa Çıkma
 Manevi Danışmanlıkta Dini ve Ahlaki Değerler
 Hastane, Cezaevleri ve Sosyal Hizmet Kurumlarında Manevi Danışmanlık
 Aile ve Manevi Danışmanlık
 Manevi Danışmanlık Kuram, İlke ve Teknikleri,

gibi seçmeli dersler (her dönem beş ders seçilmek şartıyla) iki dönem halinde verilmektedir (Url-5, Url-6, Url-7, 2019).

Yukarıda ülkemizdeki eğitimlerde verilen derslerin içerisinde psikolojik danışmanlık becerilerini geliştirecek derslerin olmaması ve uygulamaya yönelik herhangi bir çalışma

yapılmadan katılımcıların mezun olabilecek durumda olmaları Avrupa ve Amerika’da verilen eğitimlerin gerisinde kaldığı intibainı oluşturmaktadır. Bu durumun manevî danışmanlığın bir meslek olarak tanınması ve uygulama alanı bulması noktasında bir engel oluşturduğu düşünülmektedir.

2.5. Hastanelerde Manevî Danışmanlık Hizmetleri

Manevî danışmanlık hizmetlerinin en yaygın kullanıldığı alanlardan biri olan hastanelerde, yatarak tedavi gören hastaların, imkanların elverdiği ölçüde ibadetlerini gerçekleştirmek için yardım etmek, dinî ihtiyaçlarını karşılamak, tedavi sürecinde hastaya destek olmak amacıyla dinî telkin ve danışmanlık hizmetleri sunmak, Batı’da profesyonel meslek olarak 1900’lü yılların başlarından beri geliştirilerek uygulanmaktadır. Dinî-manevî danışmanlık ve rehberlikle ilgili dünya literatüründe kullanılan en yaygın hizmetin hastanelerde hasta ve hasta yakınlarına yapılan manevî, psikolojik yardımlar olduğu görülmektedir. Çünkü maneviyat, hastaların psikolojik durumlarını destekleyerek, bütüncül ve birleştirici rol üstlenerek hastaların iyileşmesine, bu mümkün değilse durumu kabullenmek suretiyle mevcut durumuyla barışık olmasına veya hayata bağlılığının devam etmesine katkı sağlamaktadır (Seyyar, 2010, s.201).

Hastalara yönelik manevî bakım ve destek hizmetleri neredeyse bütün dinlerin geleneklerinde mevcut olan kadim uygulamalardır. Fakat son günlerde adını daha sık duymaya başladığımız manevî bakım hizmetinin varlığı ise 20-30 yıl öncesine dayanmaktadır (Söylev, 2016, s.71).

Batı ülkelerinde, 20. yüzyılın başından itibaren hastanelerde gerek ayaktan gerekse yatarak tedavi gören hastaların;

- Dinî ve manevî ihtiyaçlarını karşılayarak onlara moral desteği vermek,
- İbadetlerini hastalıklarının verdiği imkanlar çerçevesinde yerine getirmelerine yardımcı olmak,
- Yaşam dirençlerini desteklemek maksadıyla manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, geliştirilerek sürdürülen bir uygulamadır. Batılı ülkelerde hastalara din ve moral hizmetlerinin sunulması, hastanelerin temel görevleri arasında sayılmakta ve hasta hakları kapsamında değerlendirilmektedir (Altaş, 1999, s.599).

Maneviyat insanın içinde bulunduğu her boyut ile (fiziksel, duygusal ve sosyal) ilişkilidir, dolayısıyla varoluş mücadelesi veren hastanın değerlerini, kişisel inançlarını ve dinî ibadet ve uygulamalarını destekleyen tüm çabalar manevî danışmanlık ve rehberlik olarak ifade edilebilir. Kalp hastalıkları ve kanser gibi yaşamı tehdit edici, ölümcül hastalığı olan bireylerin varoluş mücadelesi, onların kendilerini iyi hissetmelerinin temelini oluşturmaktadır. Manevî danışmanlık sırasında, tüm sağlık ekibinin hastaya fiziksel rahatlık, sosyal destek vermeleri ve birey olarak önemli olduğunu hissettirmeleri önemli bir durumdur. Yapılan araştırmalar özellikle yaşamı tehdit eden ağır hastalık süreçlerinde, hastaların umut, sevilme, dinsel uygulamalar ve konuşma gibi bir takım manevî ihtiyaçlarının ortaya çıktığını göstermektedir (Koç, 2016, s.326).

Amerika'da araştırmacılar tarafından dile getirilen bir gerçek var ki, o da ruh sağlığı alanında din ve maneviyat konularına ilginin arttığı, psikoterapi ile insanın manevî arayışlarının kesin sınırlarla birbirinden ayıramayacağını ortaya konulduğu ve din dışı manevî arayışlara yönelimin ivme kazandığıdır. Batı ülkelerinde 20. yüzyılın başından itibaren hasta hakları kapsamında değerlendirilen, hastalara dinî ve manevî destek hizmetlerinin sunulması, sağlık alanında hastanelerin temel görevleri arasında sayılmıştır (Çelikel, 2013, s.62).

Bazı Avrupa ülkelerinde dinî-manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, devletin vatandaşlara sunmak zorunda olduğu resmi bir hizmet olarak değerlendirilmekte ve yaklaşık 40 yıldır uygulanmaktadır. İngiltere ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde, 1990'lı yılların başından itibaren uygulanan dinî-manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, özellikle, kanser vb. gibi tedavisi mümkün olmayan hastalara gerekli tıbbi bakım, manevi destek ve tedavinin sağlanması amacıyla hızlı bir kuramsal gelişim göstermiştir (Koç, 2016, s.328).

İngiltere'de Ulusal Sağlık Servisi (National Health Service-NHS) incelendiği zaman, hastalara çok yönlü sağlık hizmetleri sunabilmek için sağlık alanında çalışan profesyonel meslek elemanlarının 5 ana grupta toplandığı görülür. Bu ana gruplar;

- doktorlar,
- sağlık bakımı uzmanları (eczacı, biyomedikal uzmanı),
- ebe ve hemşireler,
- idari personel,

- yardımcı sağlık profesyonelleri (fizyoterapist, psikoterapist, psikolog, sanat terapisti, diyetisyen, manevî danışman/chaplain, vb.) biçiminde sıralanmıştır. Hastanelerde dinî-manevî danışmanlığın İngiltere'nin yasalarına göre resmi sağlık örgütü teşkilat şemasında, “yardımcı sağlık profesyonelleri” başlığı altında “manevî danışmanlık/chaplaincy” olarak yer bulduğu görülmektedir (Koç, 2016, s.329).

Ayrıca, İsviçre, Almanya ve Avusturya'da, hastanelerde din alanı çalışanlarının görevlerine ilişkin olarak yapılan çalışmalarda özetle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Hastanelerde görev alan din alanı çalışanlarının kiliselere bağlı olarak çalıştıkları görülmüştür.
2. Hastanelerde görev alan din alanı çalışanları çoğunlukla, ölümcül hastalıklardan (kanser vb.) tedavi gören hastalarla ve yakınlarıyla görüşmektedirler.
3. Hastalar hastanelerde görev alan din alanı çalışanlarıyla randevu usulüne göre görüşmektedirler.
4. Görüşmelerde İncil'den bölümler okunmakta, dua edilmekte ve günah çıkarılmaktadır.
5. Ağır hastalık yaşayan kişilerin tanrı tasavvurları üzerinde çalışılmaktadır.
6. Hasta öldükten sonra yapılacak dinî görevleri yapmak, hastanelerde görev alan din alanı çalışanlarının sorumluluğundadır.
7. Hastanelerde görev alan din alanı çalışanlarının hastalarla görüşmeler yapabilmek için gerek hastane içerisinde gerekse hastane bahçesinde ek bina olarak tasarlanmış görüşme odaları vardır. Bu görüşme odalarının yakınında, Katolik ve Protestanlar için ayrı ayrı oluşturulmuş ibadet yerleri mevcuttur. Bu ibadet yerleri 24 saat açıktır.
8. Hastanelerde görev yapan din alanı çalışanları teoloji eğitimlerinin yanında değişen sürelerde danışmanlık eğitimi içeren kurslara katılmak zorundadırlar. Kurslarda hem teorik hem de uygulamalı eğitimler verilmektedir ve bir din alanı çalışanının hastanede görev alabilmesi için meslekte belli bir deneyim dönemini geçirmesi gerekmektedir.
9. İlahiyat Yüksek Okuluna bağlı bulunan Pastoral Enstitüsü din adamı adayları için çeşitli eğitim programları düzenlemektedir.

10. Avrupa’da din alanı çalışanlarının hastanelerde görevlerini yerine getirirken ruhbanlık niteliklerinin etkili olduğu görülmektedir ve çoğunlukla, ölümcül hastalıklardan tedavi gören hastalar ve yakınlarıyla görüşmektedirler (Özdoğan, 2006, s.137).

Hastanelerde manevî danışmanlıkta uygulanan birçok hizmet modeli bulunmaktadır. Yaygın olarak kullanılan üç model vardır. Bunlar;

Tebliğ ve irşad modeli: Bu modelde, tebliğci yani danışman merkezde yer alır ve iletişimin lideri konumundadır ve nasihatler verir. Genellikle tebliğci süreç tek taraflıdır ve danışan, danışmana tabidir. Karşılıklı olarak konuşma (diyalog) olmadığından danışan pasif durumdadır. Tebliğ modelinde önemli olan mesajın danışana iletilmesidir.

Terapi (tedavi) modeli: Bu modelde psikoterapi ön plandadır. Danışanı merkeze alır, danışanın ihtiyaçları psikolojik danışmanın seyrini belirler. Danışana herhangi bir emir veya tavsiye verilmez, terapi danışanın inisiyatifinde olur. Bu modele konuşmayla tedavi (counseling) modeli de denir. Amerikalı hümanist psikolog Carl R. Rogers ve Abraham Maslow bu modelin öncüleri olarak kabul edilir.

Teselli ve tefsir modeli: İlk iki modelin birleşiminden doğmuş olan üçüncü bir modeldir. Bu modelde danışanla danışman arasında gerçekleşen karşılıklı iletişim, konuşarak anlama, açıklama (tefsir), yorumlama (tevil) ve anlamlandırma esasına dayanan bir ilişki mevcuttur. Bu modelde dinî-manevî danışman bir danışanı dinleyip, hayatını anlayarak ona teselli verme vazifesini görür. Bu nedenle bu modele “teselli modeli” de denmektedir (Karagül, 2012, s.67-68).

Hastanelerde yapılan danışmanlık çalışmalarında, psikoterapide kullanılan teknikler ve metotlar kullanılarak hastaların yaşamına ve dolayısıyla varlığına yeni bir anlam verilebilmesine, yani ‘anlam arayışı’ bağlamında yardım edilir. Kendisi ve çevresinde cereyan eden olayları anlaması, yeniden anlamlandırması konusunda hastaya yardımcı olmaya çalışılır. Kutsal metinlerin açıklanması (tefsir) ve yorumlanması üzerine oluşturulmuş hermönetik metot, hastayı anlamak için kullanılabilir. Bu modelde hastanın tecrübeleri, hayat hikayeleri, duygu ve düşünceleri dikkatle dinlenir, özellikle dinî inanca dayalı, manevî konularda karşılıklı konuşmalar yapılarak, hastanın istek, ihtiyaç ve beklentilerine göre dinî ve manevî soru ve sorunların değerlendirilmesine ve çözümüne yardım sunmak esastır. Hastanelerde uygulanan dinî-manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin, bir diğer işlevi hastayı dinlemek, dertlerine ortak olabilmek,

hastaya yalnız olmadığını hissettirmek ve hastaya önemli, değerli olduğu duygusunun farkına varmasını sağlamaktır. Bir diğer amaç ise hastanın yaşadığı olumsuz olayların, olumlu bir şekilde yorumlayarak yaşamdan zevk almasını sağlayabilmektir (Karagöl, 2012, s.19).

Hastanelerde uygulanan dinî-manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetleri gerek yatarak gerekse ayaktan tedavi gören hastaların dinî ihtiyaçlarını karşılamak, onların morallerini yükseltmeye yardımcı olmak, dinî ibadet ve pratiklerinin hastalıklarının izin verdiği olanaklar çerçevesinde yerine getirilmesine yardımcı olmak ve yaşam dirençlerini arttırmak amacıyla sürdürülmesi gereken uygulamalar bütünüdür (Koç, 2016, s.331).

Altaş, hastanelerde din ve moral hizmetlerinin amacının; hastaların beklentileri ve istekleri çerçevesinde, içinde bulundukları olumsuz şartlar göz önüne alınarak, inandıkları dinin inanç ve ibadetlerini yerine getirmeleri, dua etmelerini, hastane ortamında ihtiyaçları olan dini bilgilere ulaşmalarını ihtiyaç duyan, sıkıntılı durumda olanların ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayarak hastalıklarından kaynaklanan problemlerini aşmalarında yardımcı olmak, manevî ve psikolojik destek sağlamak, bu suretle de hastalıklarının iyileşmelerine katkıda bulunmak, olduğunu ifade etmiştir (Altaş, 2000, s.657).

Ayrıca eklemek gerekir ki, dinî ilgi, özellikle sağlıkla ilgili davranış biçimini düzenleyerek, hastalık riskini azaltarak, fiziksel sağlık ve ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Dinî inancın, fiziki sorunlarla karşılaşan yaşlı yetişkinlerin sağlığını iyileştirmede önemli etkisi söz konusudur. Çünkü din, değişim için ümit ve insanların çektiği acılara katlanmalarını anlama hususunda iyileştirici rol oynamaktadır. Dua ve ibadetler, bireylerde sinerjik bir gücün meydana gelmesine imkân sağlamakta ve bu güç, hastalığın iyileştirilmesinde olumlu bir etki meydana getirebilmektedir (Kılavuz ve Kılavuz, 2016, s.19).

Acı ve üzüntü veren yaşam olayları karşısında din, insanları manevî olarak destekler ve teselli eder. İnsan herhangi bir zamanda keder ve sıkıntıyı yanı başında bulabilir. Dini inançların acıları ve üzüntüleri yok etmek veya hissedilmez kılmak gibi bir işlevi yoktur. Dini inançlar ve değerler, mutluluk veren olayları da üzüntü veren olayları da anlamlandırır. Bu anlamlandırmayı kullanarak insan, kendisini zorlayan ve sıkıntıya sokan durumlara katlanabilir hatta onlara görünenden farklı anlamlar yükleyebilir. Hiçbir sistem veya felsefi görüş, yaşamda karşılaşılan ve insanı aciz bırakan

olayların neden, niçin ve nasıllarını açıklamada din kadar güçlü etkiye sahip değildir (Işık, 2016, s.46).

Manevî bakım, başta hastane, hapishane gibi kurumlarda olmak üzere ihtiyaç duyan herkese din ve inançla ilgili her türlü manevî yardım ve desteğe verilen isimdir. Manevî bakım, insanların acılı, üzüntülü, sıkıntılı, korkulu, ümitsizlik ve yalnızlık hallerinde, ani durum değişmelerinde (ameliyat, hastalık, askerlik, mahkumluk, sakatlık, doğal afet gibi) kriz anlarında, yanlarında olmak; mağdur bireylere dinî ve manevî açıdan destek olabilmek, dinî-manevî içerikli soru ve sorunlarına danışmanlık etmek; imkanlar dahilinde ibadetlerini yerine getirebilmelerinde yardımcı olmak ve rehberlik etmek, hayatlarına ve varlıklarına anlam verebilmede, yeni bir bakış açısı geliştirmede yardımcı olabilmektir. Manevî bakımın sınırları ve sınırlılıkları çok dikkat edilmesi ve iyi anlaşılması gereken konulardandır. Manevî bakım, tek başına sosyal bakım, psikoterapi ya da tıbbi bir tedavi değildir. Bunların yanında manevî bakım dini irşat görevi ya da misyonerlik de değildir. Manevî bakım uzmanı, sosyal işlerden sorumlu olan bir sosyal hizmetler görevlisi değildir, psikoterapi uygulamaları yapan bir ruh sağlığı uzmanı da değildir (Karagül, 2012, s.51-76). Bu bilgilerden yola çıkarak, manevi bakım uzmanı bu disiplinlerin toplamını sergileyecek düzeyde eğitimlerden geçmiş gerek dinî bilgiler gerekse ruh sağlığı konusunda bilgilere sahip, donanımlı, uygulama yapabilecek düzeyde gelişmiş profesyonel meslek elemanlarıdır.

Türkiye’de, ilk defa 1994 yılı sonlarında Sağlık Bakanlığı bütçe görüşmeleri esnasında gündeme gelen hastanelerde yatarak tedavi gören hastalara din ve moral hizmetlerinin sunulması görüşünden sonra Sağlık Bakanlığı, kendisine bağlı kuruluşlara bir yazı göndererek DİB’e bağlı kuruluşlarla koordinasyon içerisinde olmak suretiyle, din ve moral hizmetlerinin başlatılması için yapılacak çalışmalara yardımcı olunması istenmiştir. Böylece Ülkemizde ilk defa 19.01.1995 tarihinde yayınlanan bir genelge ile hastanelerde din ve moral hizmetleri uygulaması başlatılmıştır (DİB Genelgesi 1995-1). Bu genelgenin amacı din ve moral konularında destek ihtiyacı olan hastaların gereksinimlerine karşılık vermek olarak ifade edilebilir.

Hastanelerde din ve moral hizmetleri adıyla 1995 yılı ocak ayında başlayan bu uygulama, 12.12.1995 tarihinde Ankara Tabipler Odasının, uygulamanın iptali ve yürütmeyi durdurma talebiyle açtığı dava Danıştay 5. Dairesinin 12.04.1996 tarih ve 1995/3612 sayılı kararıyla durdurulmuştur. Böylelikle çok kısa süre hastanelerde gerçekleşen din ve moral hizmetleri uygulaması, Sağlık Bakanlığı’nın 07.06.1996 tarih ve 9124 sayılı yazısıyla resmen yürürlükten kaldırılmıştır.

Ülkemizde 01.08.1998 yılı 23420 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan “Hasta Hakları Yönetmeliği” sağlık hizmetlerinden yararlanan vatandaşların dinî vecibelerinin ifası ve dinî konularda destek alabilmeleri hakkını şöyle düzenlemektedir:

“Madde 38- Sağlık kurum ve kuruluşlarının imkânları ölçüsünde hastalara dini vecibelerini serbestçe yerine getirebilmeleri için gereken tedbirler alınır. Kurum hizmetlerinde aksamalara sebebiyet verilmemek, başkalarını rahatsız etmemek ve personelce düzenlenip yürütülen tıbbi tedaviye hiçbir şekilde müdahalede bulunulmamak şartı ile hastalara dini telkinde bulunmak ve onları manevî yönden desteklemek üzere talepleri halinde, dini inançlarına uygun olan din görevlisi davet edilir” denilerek manevî bakım hizmeti tarif edilmiştir (Url-8).

Sağlık Bakanlığı 07.01.2015 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı ile yeni bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol gereği manevî bakım hizmetlerine Ülkemizde bir altyapı oluşturmak için, Türkiye genelinde belirlenen nitelikli 20 din görevlisinin Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Merkezinde 200 saati aşan bir hizmet içi eğitim programını tamamlayarak alanında profesyonel “manevî bakım görevlisi” olarak yetiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu eğitim programında hastanelerde görev yapacak görevlilere dini ve manevî bakım, din psikolojisi, pastoral psikoloji, hasta ve hasta yakınlarıyla iletişim ve dua vaizliği gibi birçok konuda eğitimler verilmiştir. Protokol gereği pilot olarak belirlenen Ankara, Erzurum, İstanbul, Kayseri, Ordu ve Samsun illerinde, belirli hastanelerde manevî danışmanlık hizmetleri uygulanmaya başlamıştır (Söylev, 2016, s.72-73).

2018 yılında Kayseri Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görev yapan, DİB tarafından pilot eğitimlerden geçirilmiş 5 manevi danışman ile yüz yüze görüşülerek yapılan araştırmada, hastaların daha çok dinî ibadet ve uygulamalar ile ilgili sorular sordukları ve bilgi istedikleri, bunun yanında içinde bulundukları yeni durum ile ilgili anlam arayışı içerisinde oldukları ifade edilmektedir. Katılımcılar, hastaların ve hasta yakınlarının manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarına olumlu yaklaştığını fakat doktorlar ve ruh sağlığı uzmanlarının olumsuz bir tavır içinde olduklarını ve manevi danışmanlığın gereksiz olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca karşılaşılan sorunlar başlığı altında katılımcılardan bazıları DİB’in düzenlediği manevi danışmanlık eğitiminin yetersiz olduğu, 200 saat teorik uygulamanın klinik uygulama ile desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Altıntaş, 2018, s.245-250).

Hastanede görev yapan bir dinî-manevî danışman, sadece hasta ile değil normal olan kimse ile de ilgilenir. Bu durum hizmetlerinin bir gereğidir. Görüldüğü üzere

Ülkemizde hastanelerde var olan manevi danışmanlık uygulamaları Batı ülkeleri ile kıyaslanamayacak düzeyde, tabiri caizse emekleme aşamasındadır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için hem teoloji (ilahiyat, din psikolojisi vb.), hem de ruh sağlığı bilimleri (psikoloji, danışmanlık becerileri vb.) konusunda yetişmiş uzman personele ihtiyaç vardır. Ayrıca eğitimler verildikten sonra mesleğin sınırları yasalar tarafından çizilmeli ve koruma altına alınmalıdır.

2.6. Cezaevlerinde Manevî Danışmanlık Hizmetleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerin eğitilmesi dini danışmanların görevleri arasındadır. Dini danışmanın cezaevindeki tutuklu ve yükümlülere rehberlik etme görevi yanında, isteyene dinî bilgi verme görevi de vardır. Bu çerçevede manevi danışman, mensubu olduğu dinin ibadetlerini cemaatle yerine getirebilmeli, ayin için gerekli duaları okuyabilmeli ve ayini de yönetebilmelidir. Bunun yanında manevi danışmanın, dinin kutsal metinlerini okuyup aktarabilme görevi de vardır. Bu faaliyetlerin yoğunluğu ve tertip sırası danışmana göre değişme gösterse de bu eğitim faaliyetlerine kısaca “vaaz-irşat” faaliyeti diyebiliriz. Zira bu derslerde tutuklu ve hükümlülerin dinleri hususunda eğitilmesi hedeflenmektedir. Kur'an okumaya giriş, Hz. Peygamber'in hayatı, ahlak, temel dini bilgiler dersleri yanında cuma namazı akabinde yapılan sohbet hem iletişimin hem de yeni yüzleri tanımanın verdiği bir rahatlama sağlayarak mahkumlara manevî destek noktasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ülkemizde cuma namazı öncesinde vaaz vardır, fakat Amerika Birleşik Devletleri'nde cuma namazı öncesinde vaaz olmadığı için temel mesaj hutbe ile verilir. Cuma namazı dışındaki vakitlerde oda ziyaretleri gerçekleştirmek ya da randevu usulü ile özel görüşme odalarında dini danışmanlardan manevî destek almak her an mümkündür. Burada vurgulanması gereken nokta, cezaevinde özgürlüğünü yitiren insanlar için bir özgürlük alanı oluşturulabilmesidir (Yücel, 2016, s.389).

İngiltere ceza infaz kurumu din hizmetlerinin tarihi incelendiğinde din ve manevî rehberlik hizmetlerini yürütenler için “minister” ve “chaplain” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. 2006 yılına kadar “minister” Anglikan kilisesi dışındaki din görevlilerini, “chaplain” ise Anglikan kilisesi mensuplarını ifade etmek için kullanılmıştır. Bu tarihten itibaren ceza infaz kurumlarında resmi olarak görev yapması uygun görülen tüm din temsilcileri için “chaplain” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Modern kullanımı ile “chaplain” ordu, okul, hastane, üniversite, emniyet ve hapishane

gibi resmî kurumlarda din hizmetleri ve manevî rehberlik faaliyetleri sunan din görevlisini ifade etmektedir (Işık, 2016, s.219)

Ülkemize gelince, cami dışında yaygın din eğitimi noktasında resmi olarak hizmet eden personeller Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapmakta olan imam-hatipler, müezzinler, vaizler, murakıplar ve müftülerdir. Diyanet İşleri Başkanlığı personellerinin görev ve çalışma usul ve esaslarını belirleyen yönetmelikte yer alan “ceza infaz kurumu ve tutukevleri, çocuk eğitim evleri, huzurevleri, sevgi evleri, sağlık kuruluşları, öğrenci yurdu, fabrika ve benzeri yerlerde vaaz ve irşat hizmetinde bulunmak” (DİB Yönetmelik, 2014:32/1) ve Görevlendirildiği ceza infaz kurumları ve eğitim evlerinde Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan 10/02/2011 tarihli “Tutuklu ve Hükümlülerin Dini ve Ahlaki Gelişimlerini Sağlamaya Yönelik Protokol”de belirlenen görevleri yapmak (DİB Yönetmelik, 2014:35/1) maddeleri doğrultusunda vaaz ve vaiz kavramı ön plana çıkmaktadır (Işık, 2016, s.219-220).

2016 yılında cezaevinde görev yapan vaizlerin karşılaştığı sorunlar üzerine yapılan bir araştırmada, mahkumlarla yapılan görüşmelerde karşılaşılan sorunlar başlığı altında yapılan değerlendirmede cezaevinde görev yapan vaizlerin, yaptıkları faaliyetin manevi danışmanlık olmadığını, daha çok bireysel görüşmelerle ilerleyen dini bilgi verme faaliyetleri olduğunu ifade ettiklerini belirtir. Ayrıca araştırmada vaizlerin, psikoloji ve danışmanlık eğitimi konusunda yetersiz olduklarını, manevi danışmanlığın kendine has yöntem ve tekniklerinin olduğunu, bu konuda eğitilmiş olmadıkları ifade edilmektedir. Aynı araştırmanın mesleki yeterlilik ile ilgili sorunlar başlığı altında vaizlerin suçlu psikolojisi, etkili iletişim becerileri, yetişkin eğitimi yöntem ve teknikleri, danışmanlık becerileri, empatik düşünme becerisi, özel alan bilgisi konularında yeterli eğitime sahip olmadıklarını ifade eder (Çınar, 2016, s.2406-2410).

Ülkemizde var olan uygulamada manevî danışmanlık değil, cezaevi imamlığı gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Tutuklu ve yükümlülerin ibadetlerini mümkün olduğu kadar yerine getirebilmesine yardımcı olmak, Cuma namazı kıldırmak ve dini içerikli sorularına yanıt vermek şeklinde bir uygulama ile karşılaşılmaktadır. Avrupa ve Amerika’da manevî danışmanlık yapacak personelin iki disipline de (teoloji-psikolojik danışmanlık) hâkim olması, aldığı eğitimlerin en az yüksek lisans ya da doktora derecesi seviyesinde olması gerekmektedir. Türkiye’de halihazırda bir meslek kolu olarak tanımlanmamış olan manevî danışmanlığın öncelikle literatür altyapısının oluşturulması ve bu konularda uluslararası seviyede kabul görececek profesyonellikte eğitimler verilmesi ve personelin bu şartlarda yetiştirilmesi gerekmektedir.

BÖLÜM III

VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

3.1 Varoluşçuluk nedir?

Varoluşçu psikoterapi yaklaşımının felsefi bir arka planı vardır. Bu arka planda varoluşçu felsefe ve bu alanda görüşlerini ortaya koymuş pek çok düşünür bulunmaktadır. Bu felsefecilerden akla gelen ilk isimler Soren Kierkegaard, Martin Buber, Martin Heidegger, Albert Camus ve Jean Paul Sartre'dir.

Varoluşçu psikoterapi ekolünün ortaya çıkmasını, oluşmasını sağlayan başlıca temsilciler Paul Tillich, Ludwig Binswanger, Rollo May, Carl Rogers, Abraham Maslow, Victor Frankl ve Irvin Yalom'dur. Bu isimler birbirinden farklı uygulamalar ve kuramsal yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Ortaya konulan bu çalışmalar varoluşçu psikoloji ekolünün temelini oluşturmuştur. Birçok varoluşçu psikoloğa göre varoluşçu psikolojinin tarihi yazılırken Kierkegaard'a, öne sürdüğü kaygı, umutsuzluk, birey gibi kavramlar nedeniyle diğerlerinden ayrıcalıklı bir yer verilmesi gerekmektedir (May, 2012; Yalom, 2011). Örneğin Yalom (2011), Kierkegaard'ın varoluşçu felsefe geleneğinin başlangıç noktasına yerleştirilmesi gerektiğini öne sürmektedir.

Kierkegaard çalışmalarında birey, kaygı, umutsuzluk, toplum, öznellik ve inanç konularına ayrıntılı bir şekilde yoğunlaşmıştır. Bu kavramlardan yola çıkan, özellikle de psikanaliz kökenli olmalarına rağmen psikanalizin varsayım ve ilkelerini tatmin edici düzeyde bulmayan psikolojik yardım profesyonelleri tarafından yeni ve farklı, insanı merkeze alan kuramsal çalışma ve uygulamalar için bir çıkış noktası olarak ele alınmıştır (May, 2012, 2013; Rogers, 2012; Yalom, 2002, 2003, 2011).

Varoluşçu psikologların alana yaptığı en önemli katkı hiç kuşku yok ki varoluşçu felsefecilere paralel olarak 'kaygı'yı yeniden kavramsallaştırmalarıdır. Bu anlamda Freud'dan radikal denebilecek düzeyde farklılaşmaktadırlar. Çünkü Freud'a (2000) göre kaygı, bireyin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen bir yaşantıdır. Bunun en önemli göstergesi nevrozların ve bireyin yaşadığı krizlerin altında kaygının oynadığı roldür. Psikanalize göre kaygı kısacası kişiliğin farklı bölümlerinin yani id, ego, süperegö veya bilinç, bilinçaltı ve bilinçdışı arasındaki çatışmanın göstergesidir. Varoluşçu psikologlar ise varoluşçu filozoflara koşut olarak kaygı kavramına olumlu bir anlam ve işlev yüklemektedirler (Kierkegaard, 2006; May, 2012). Böylece psikanalizin

aksi yönünde kaygı, insanın birey olma sürecinin vazgeçilmez bir unsuru, bireyleşme çabasının başlangıcı ve bireyin yönünü bulmasını sağlayan bir sis çanı olarak kabul edilmektedir (Çıplak, 2016, s.218).

Varoluşçuluk açısından insan kendi iradesi dışında serüvenine başlayan bir varlıktır. Bir kadın ve erkeğin ortak eylemi süreci başlatmıştır. Bunun sonucunda da insan belirli bir zamanda belirli bir yerde evrene fırlatılıp atılmıştır (Heidegger, 2004). Bu durumda insan dünyaya gelir (var olur), yaşamaya başlar ve yaşamın tecrübelerinin ona öğrettiği en temel ve kesin olan sonucun, ne zaman ve nerde olacağını bilmediği bir yok oluşun (ölümün) onu beklediğidir. Bu öğrenme bireyi iki temel olgu ile baş başa bırakır, var oluş ve yok oluş. Bu gerçeklik bireyin varoluşsal kaygı yaşamasına neden olmaktadır. Bireyin bu varoluşsal kaygıya yönelik tavrı, varoluşçu felsefe ve psikoloji açısından yaşamın iki yönünü açığa çıkarmaktadır: Varoluş, bireyselleşme ya da yok oluş, var olamama, bireyselleşememe.

Varoluş, bireyselleşme, büyüme, bütünleşme, otantikleşme, şimdi ve burada olma kavramları, varoluşçu yaklaşımın temel noktalarını açıklamak üzere kullanılabilir. Birey, varoluşsal kaygı sonucunda yaşamın temel gerçekliğini yani ölümü kabullenerek yaşamına anlam katmaya yönelik davranışlarda bulunabilir. Bunun tersi durumda ise varoluşsal kaygıdan kurtulmak için kendini gündelik hayatın akışına bırakabilir. Yaşamının anlamını aramak ve öznelliğini deneyimlemek yerine bu kaygıyı farklı yönelim ve davranışlarla unutmaya çalışabilir. Böylece ‘düşüş’ü yaşar ve gerekeni yapmadığı sürece de var olamama deneyimini yaşamaktan başka bir seçeneği kalmaz. Bireyin yaşamındaki bu yol ayrımında ya da varoluşsal serüveninde maddi ve dışsal kaynakların ötesinde manevî ve içsel kaynakların, ayrıca nesnellikten ziyade öznelğin daha önemli bir işlevi vardır. Birey dışsal veya maddi olana göre yaşamamakta tam tersine tüm bunların kendi öznel dünyasındaki yansımaya göre yaşamakta ve varoluşunu anlamlandırmaktadır. Çünkü bir gün öleceğine dair bilinci ve yaşadığı varoluşsal kaygı yaşamını ve varoluşunu anlamlı kılacak tek varlığın yine kendisi olduğu gerçeğini sürekli önüne koymaktadır (Çıplak, 2016, s.219).

May (2012), Kierkegaard’ın, kaygı ve umutsuzluk kavramları konusundaki görüşlerinden ötürü varoluşçu psikoloji açısından temel koyucu nitelikte olduğunu öne sürmektedir. Bunun yanında içsel sıkıntı ve kaygı gerekse de otantik deneyimler yoluyla büyüme fikrinin de varoluşçu psikolojinin dayandığı önemli ilkelere dayanmaktadır.

Kierkegaard'ın görüşleri çağdaş varoluşçu psikolojinin köklerini oluşturur. Kierkegaard, endüstri devrimi sonrası ortaya çıkan insanların nesne gibi görüldüğü, toplumu saran insanca özelliklerden uzaklaşma eğilimine dikkat çekmiş bu duruma karşı çıkmıştır. Bununla birlikte kişinin tek gerçekliğinin, insanların öznel algıları olduğu şeklindeki görüşü de benimsememiştir. Kierkegaard, insanları düşünen, aktif ve iradesi olan varlıklar olarak kabul etmiş hem deneyimleyen insanla hem de insanın deneyimlerine değer vermiş ve ilgilenmiştir. Kierkegaard ve ondan sonra gelen varoluşçular özgürlük ve sorumluluk arasındaki dengenin öneminden söz etmişlerdir. Bu varoluşçu filozoflar insanların öz farkındalıklarını arttırarak, davranışlarında ve davranışlarının sorumluluğunu kabul ederek istedikleri gibi hareket etme özgürlüğü kazandıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu özgürlük ve sorumluluğun kazanımı insanda kaygıya yol açmaktadır. İnsanlarda oluşan bu kaygının nedeni kendi yaşadıklarından, kaderlerinden sorumlu olduklarını anlamalarıdır (İnanç-Yerlikaya, 2014, s. 334).

Varoluşçu felsefeyi açıklarken Heidegger'den ve dasein kavramından söz etmek gerekmektedir. 20.yüzyılın düşünce dünyasına en fazla etkide bulunan filozoflardan biri Martin Heidegger'dir (1889-1976). Hayatı boyunca “varlığın anlamı nedir?” sorusuna yanıt aramış, düşüncesini ve felsefi anlayışını bu soru etrafında yoğunlaştırarak ortaya koymuştur.

Heidegger'e göre insan, varlıktan bir örnek ve varlığın çobanıdır. Dünyada ki diğer varlıklar göz önüne alındığında yalnızca insan gerçekten 'burada olan' ve gerçek var olandır. Heidegger bu var olma durumuna, kendi dünyası içerisinde '**dasein**' (burada olan) der. **Dasein** kelimesi Almanca 'da varoluş ve yaşam anlamına gelmektedir. Ancak Heidegger **dasein** kavramına başka anlamlar yükler. Kavramı somut anlamda kullanır. Heidegger'in felsefi terminolojisinde **dasein**, insanla aynı anlama gelir. **Dasein**'in “dünya içinde varlık” olması onun herhangi bir nesne gibi dünya içinde olması demek değildir. İnsan, dünya ile karşı karşıya olan bir varlıktır. Karşı karşıya olmak, varlıkla doğrudan bir bağ kurmak demektir. Bu bağ bilgi ile değil yaşayarak kurulan bir bağdır. İnsan, varoluşunu dünyada yalnız başına değil ancak 'ötekilerle birlikte' gerçekleştirir (Tülüce, 2016, s.246-250).

Özçınar, Heidegger'in **dasein** kavramını açıklarken, “**Dasein**'in sözlük anlamı “orada olmak” (being there) demektir, ancak karmaşık çağrışımları vardır. Günlük Almanca'da varoluşun idamesi, direnme ve hayatta kalma gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Vurgu “orada” anlamına gelen “Da” öneki üzerindedir. Böylece olan biten her şeyin ortasında yer alma duygusu pekiştirilmiş olmaktadır. Aynı zamanda

burada değil orada olma fikrinin vurgulanması da tam olarak ait olduğumuz yerde olmadığımız, başka bir yerlere doğru sürüklendiğimiz anlamını ortaya koymaktadır. Heidegger'in özellikle üzerinde durduğu nokta **dasein**'in orada öylesine olmak şeklinde anlaşılabilmesi gerektiği, orada olmakla olan bitene müdahil olunduğu ve hayata bağlanıldığı anlamına geldiğidir. Orada olmakla yapılabilecek birçok şey vardır; ancak, ilgilenmemek bu yapılacak şeylerden biri değildir" ifadelerini kullanmıştır (Özçınar, 2009, s.79).

Heidegger hayatı boyunca sahici bir varlık anlayışını savunmuştur. Geleneksel metafizik anlayışın bu sahicilikten uzak olduğunu iddia etmiştir. Varlığı bütünüyle en somut şekliyle hissetmeye çalışmıştır. Ona göre var olanı diğer varlıklarla olan bağlantısında ve insanla ilişkisi içinde sorgulamak, var olanı bilmeye yol açan bir sorgulamadır. Bu bilme varlığın insanla bağını gerçekleştirmesine de olanak sağlar (Tülüce, 2016, s.256).

Fromm insanın varoluşçuluk ile ilgili ilişkisini açıklarken, İnsan doğanın bir parçasıdır ve onun fiziksel kurallarına bağlıdır ve bu kuralları değiştiremez, ama doğanın geri kalanının üstündedir. İnsan doğanın bir parçası olmasına karşın diğer bütün yaratıklarla paylaştığı bir ortama atılmıştır, evsizdir, ama tüm yaratıklarla paylaştığı eve zincirlenmiştir. Herhangi bir zaman diliminde, herhangi bir mekâna rastlantısal olarak atılmış olan insan (var olma) yine rastlantısal olarak bu dünyadan alınarak (ölüm), dünyanın dışına iteklenir. İnsan kendinin farkındadır, bu nedenle güçsüzlüğünü de varoluşunun sınırlarını da bilir. Kendi sonunu, ölümünü gözlerinin önüne getirir. İnsanın hiçbir zaman varlığının ikiye bölünmüşlüğünden kendini kurtaramayacağını, istese bile zihninden vazgeçemeyeceğini, yaşadığı sürece bedeninden de vazgeçemeyeceğini ve bedeninin onu hayatta kalmaya istekli yaptığını belirtir. (Fromm, 2010, s.15).

3.2 Varoluşçu Psikoterapi Nedir?

Varoluşçu psikoterapi, insanın varoluşundan kaynaklanan kaygıları merkeze alan dinamik bir terapi yaklaşımıdır (Yalom, 2011, s.15). Varoluşçu psikoterapi Avrupa kökenli hümanistik ve varoluşçu felsefe ile Amerikan hümanistik psikolojisinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır. 1960'lı yılların başlarında güçlenen bu yaklaşım kendini sorgulama, mücadele etme ve sorumluluk almaya dair olan Avrupa mirasını, spontanlık, iyimserlik ve uygulamaya dönüklükle karakterize olan Amerikan

geleneğiyle kaynaştırır. Varoluşçu-hümanistik terapi, taşıdığı bu çeşitlilikle dinamik ve zamanın ihtiyacına yanıt veren bir karışım oluşturur (Schneider-Krug, 2015, s.24).

May’a göre Varoluşçu hümanistik kuram, kaynağını tarihin derinliklerinden alır. İnsanın, yaşamı kendi bireyselliğinde ve bütün boyutlarıyla deneyimlemesinin ne anlama geldiği sorusunu ele alan herkes Varoluşçu hümanistik arayışa katılmıştır. İngilizcede “existentialism” olarak geçen varoluşçuluk sözcüğü Latince’den gelir ve varoluş (existence) teriminin kökü ex-sistere’dir ve sözcük anlamı “öne çıkmak, ortaya çıkmak” tır (May, 2014, s.63). Hümanizm ise antik Yunan geleneğindeki “kendini bilmek” kavramından kaynağını alır. Dolayısıyla varoluşçu hümanizm kişinin kendi olma ve kendini tanıma süreci olarak düşünülebilir (Schneider-Krug, 2015, s.27).

May, Varoluşçu temele sahip bir psikoterapi modelinin, hastanın tedavi edilmesi için yaşam tarihinin araştırması gerektiğini, fakat araştırıp ortaya koyduğu bu yaşam tarihini ve içindeki hastalıklı kendine özgüllükleri diğer psikoterapi ekollerinin öğretileriyle ya da o ekollerin sınırlarını çizdiği kategorilerle açıklayamayacağını, bunun yerine araştırdığı yaşam tarihinin hastanın dünyada oluşunun bir yapısı, yaşama getirilen bir değişiklik olarak anlamaya çalışan anlayış olduğunu belirtir (May, 2014, s.51).

Varoluşçu felsefenin temelinde yer alan dasein kavramı, varoluş psikolojisinde de mevcuttur. Bu kavram dünyada var olmak anlamına gelir ki bu anlayış Freud’un ifade ettiği ego ya da Jung’un ifade ettiği arketip gibi insana ait bir özellik değildir, bilakis onun özünden önce gelir. İnsanın dünyadan ayrı bir varlığı yoktur. İnsan ve içinde bulunduğu dünya bir bütündür (Gökler-Koçak, 2008, 93).

İnsanoğlunun içine doğduğu bu dünyada var olma ve bağımsız, ayrı bir varlık olarak kendini görme (bilinçli/bilinçaltı) duygusuna sahip olma yönünde doğuştan getirdiği bir ihtiyacı vardır. İnsanın ruhsal yapısı, içinde bulunduğu fiziksel dünyanın bir parçasıdır ve ikisinin birlikte bir bütünü oluşturduğunu öne süren varoluşçular, bu bütünlük içindeki varoluş algısını ‘dasein’ olarak adlandırmaktadır. Kişinin ‘dasein’i (var oluşu) ne kadar güçlü ise kişilikte o kadar sağlıklı ve uyumludur. Ancak insanın ‘dasein’ini (varoluşunu) geliştirmesi için ve doğuştan var olan potansiyellerini yaşama geçirebilmesi için sürekli çaba ve cesarete ihtiyacı vardır (İnanç-Yerlikaya, 2014, s.334-335).

Maslow, bireyin psikolojik ihtiyaçlarının en az biyolojik ihtiyaçları kadar önemli olduğunu ifade eder (Maslow, 1996, s.162). Maslow’un içsel ihtiyaçları “hiç kimse iyodin (iyot) ya da c vitaminine gereksinim duyduğumuz gerçeğini yadsımayacaktır.

Sevgiye duyduğumuz gereksinimin de aynı sınıfa girdiğini anımsatmak isterim” şeklinde açıklamıştır (Maslow, 2017, s.28). Meydan, Maslow’un, insanın bilinenden çok daha yüksek ve aşkın olan içsel doğası olduğunu, onun biyolojik doğası gibi varoluşunun bir parçası olduğunu, insanın bu içsel doğasının tıpkı biyolojik doğası gibi tatmin edilmeyi bekleyen bir takım manevî ihtiyaçlara sahip olduğunu belirttiğini aktarmıştır. İnsanın içsel ihtiyaçlarının başında emniyet, sevgi, aidiyet, hakikat ve kendini gerçekleştirme gibi üst ihtiyaçlar gelir. Bir başka yerde ise insanın haysiyete ve yüce gönüllülüğe olan ihtiyacı kalsiyum veya vitaminlere olan ihtiyacı kadar doğal bir ihtiyaç ve insani bir hak olarak tanımlar. Dolayısıyla insanın manevî ihtiyaçlarının tatmin edilmemesi insanda duygu ve değer kaybına yol açmakta ve özüne yabancılaşmaya neden olmaktadır” şeklinde ifade etmiştir (Meydan, 2016, s.216).

Varoluşçu psikoterapide genel olarak kişinin kendi varoluşunun farkına varmasının sağlanması, ölüm ve yok oluş fikri ile yüzleştirilmesi, özgürlük ve sorumluluktan kaçışının önlenmesi, anlam arayışına cevap verilmesi, kendi kimliğini keşfetmesi ve başka insanlarla anlamlı ilişkilere girmesi amaçlanmaktadır. Varoluşçu psikoterapi yaklaşımında amaç, tedavi için başvuran danışanların günlük hayatın zorlukları ile yapıcı bir şekilde karşılaşma ve mücadele etme yöntemleri bulmalarını sağlamaktır (Özçınar, 2009, s.81).

Varoluşçu yaklaşımda danışman psikoterapiyi yürütmek yerine onu yaşar. Varoluşçu psikoterapist etkileşimin içine kendini de dahil ederek o anda yaşananlardan anladıklarını yorum ve değerlendirmeler yaparak bu yaşantılardan anladıklarını danışanla paylaşır. Varoluşçu grupla psikolojik danışma oturumlarında şu an yaşananlar önem taşır. Geçmiş yaşantılar şu an yaşananların doğru bir şekilde anlaşılmasında işe yarayabilir. Varoluşçu psikoterapistler psikolojik rahatsızlıkları bir hastalık olarak algılamazlar, psikolojik rahatsızlıklar bireyin yaşadığı varoluşsal kaygılar ve baskılar olarak yorumlanır. Varoluşçu anlayışta sağlıklı bir kişinin yaşam içerisinde sürekli gelişme sergilediği ve bu gelişim sürecinde kendi varoluşsal sorumluluğunu yüklenerek kendisini yeniden var etmekte olduğu anlayışı kabul görmektedir. Bu bağlamda bireyin yaşadığı psikolojik rahatsızlıklar, bireyin varoluşsal sorumluluğundan kaçışının bir sonucudur. Bu anlamda bireyin rahatsızlıklarından kurtulması, yaptığı seçimlerin sorumluluğunu almaktan geçmektedir (Gökler-Koçak, 2008, 96-97).

Varoluşçu yaklaşımın temel ilkeleri aşağıdaki gibidir;

1. İnsan varoluşçu felsefeye göre tanımlanacak bir nesne değil, her şeyden önce insan bir varoluştur. Sartre, “insan, var olduktan sonra kendini kavradığı gibidir, varlaşmaya doğru yaptığı bu atılımdan (hamleden) sonra olmak istediği gibidir. Kendini nasıl yaparsa öyledir yani. Varoluşçuluğun baş ilkesi de budur işte. Buna “öznellik” adını verenler de var” ifadelerini kullanmıştır (Sartre, 1985, s.64).
2. Varoluşçu felsefe özne ve nesne şeklinde olan ikili anlayışa karşı çıkmaktadır. Varoluşçu yaklaşım, bireylerin birliğini vurgular ve bu birliğe karşı çıkan her görüşün insanın varoluşunun anlamını saptırdığını savunur. Varoluşçu yaklaşıma göre insan, varlığının, kendisine neler olduğunun ve ne yapmakta olduğunun bilincindedir. İnsan evrendeki, seçme özgürlüğüne sahip, davranışlarının sebep ve sonuçlarının farkında olan ve bilen tek varlıktır. Bunun sonucunda insan, içinde ve çevresinde gerçekleşen olaylarla ilgili karar verme ve sorumluluğunu üstlenme yeteneğine sahiptir. Varoluş özden önce geliyorsa, insan ne olduğundan sorumludur öyleyse. İşte, varoluşçuluğun ilk işi de her insanı kendi varlığına kavuşturmak, varlığının sorumluluğunu omuzuna yüklemektir (Sartre, 1985, s.65).
3. Varoluşçu yaklaşımın insanı anlamaya çalışırken iyimser olarak algıladığı yargısı doğru değildir. Çünkü varoluşçu yaklaşım bir boyutu yaşamla ilgilidir, diğer boyutu ise ölümle ilgilidir. İnsanın bir hiç olarak düşünülmesi olasılığı her zaman mevcuttur. Bu olasılık insana hiçliği ifade etmektedir ve hiçlik ölümün simgesidir.
4. Varoluşçu anlayış insanı anlamak için “fenomenolojik” inceleme yöntemini kullanmaktadır. Fenomenolojik görüşte temel anlayış yaşamda tek bir doğrunun olmadığıdır ve evren içerisinde yanlışları ve doğruları aramak çözüm olarak değerlendirilmez. Bireylerin hayatta algıladıkları ve yaşadıkları, doğrulardır, dolayısıyla doğrular her bireyin kendi algısı kadardır. Bireysel gerçeklere düşünsel süreçlerle olayları aydınlatarak değil fenomenleri anlamaya çalışılarak varılabilir. Yani olayların arkasındaki gerçekler onu yaşayan kişinin gördüğü biçim ile anlaşılabilir. Önemli olan olay değil bireyin olayı nasıl algılayıp anlamlandırdığıdır.
5. Varoluşçu psikoterapi süreçlerinde uzmanların kullanabilmesi için herhangi bir yönlendirme ve teknik önerisi yapılmamıştır. Çünkü psikoterapi sırasında kullanılan teknikler, bireyin bir nesne gibi algılanmasına neden olmakta ve bu

durumun psikolojik danışma sürecinin etkinliğini azaltacağına inanılmaktadır. Bu nedenle teknik ve yöntemlere önem verilmemiştir.

6. Varoluşçu yaklaşımda danışma sürecinin özü danışanın kendi varoluş bilincine ulaşmasıdır. Kendi sorumluluğunun farkına vararak üstlenmesini sağlamaktır. İnsan kendi tasarısından başka bir şey değildir; kendini yaptığı, gerçekleştirdiği ölçüde vardır; yani hayatından, edimlerinin (fiillerinin) toplamından ibarettir (Sartre, 1985, s.80), (Gökler-Koçak, 2008, 95).

Adams ve Van Duerzen (2015), varoluşçu psikoterapinin bir öğrenme süreci olduğunu ifade eder. Terapide danışanların, terapiyi kullanma becerilerini öğrenmenin yanında, hayatı da daha zengin yaşama becerileri ile zenginleştirmek zorunda olduklarını belirtir. Terapide beceri kazanma sürecinin dört farklı aşama boyunca ileriye ve geriye doğru ilerlediğini betimlemiştir. Bunların her biri eşit derecede önemlidir, öğrenmenin sağlamlaşması ve sahiplenilmesi için tamamının taşıdığı bu önem takdir edilmelidir.

İlk aşama, birçok danışan için başlangıç noktası, işlerin onlar için yürümez hale geldiği ama bununla ilgili bir değişiklik yapamadıklarını hissettikleri zamandır. Bu aşama “Bir sürü bilmediğim şey var ama ne olduklarını bilmiyorum” şeklinde özetlenebilir.

İkinci aşama, danışan, bir yandan danışman tarafından dinlenilmeyi deneyimlerken bir yandan da dile getirdiklerinin nasıl bir anlam taşıdığını merak eder ve hayattaki kendi konumuna dair farkındalık kazanmaya başlar. Bu aşama “şimdi bilmediklerim hakkında daha çok şey biliyorum” şeklinde özetlenebilir.

Üçüncü aşama, danışanın giderek farklı şekilde düşünüp hissetme deneyimine alışmaya başlar. Bu yeni duygu durum, heyecan, geleceğe dair “iyimserlik ve umut” ve yeni durumun hala kırılgan olmasından kaynaklı “tedirgin” lik olarak açıklanabilir. Bu aşama “istediğimin bu olduğunu biliyorum, buna gerçekten inanamıyorum ve onu tekrar kaybetmekten korkuyorum” şeklinde özetlenebilir.

Dördüncü aşama, danışan farklı deneyimlere alıştıkça, daha kalıcı bir heyecan ortaya çıkabilir. Bu aşama “artık nasıl yapılabileceğimi biliyorum ve bunu dert etmeme gerek yok” şeklinde özetlenebilir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.170).

3.3 Varoluşçu Psikoterapide Amaç - Anlam Arayışı

Varoluşçu psikoterapinin amacı bireyin anlam arayışına yanıt bulabilmek, bireyin kendi varoluş bilincine ulaşma yolculuğuna yardımcı olmaktır.

Varoluşçu psikoterapi, insanların yaşamlarında daha derinlikli bir farkındalık süreci ve kavrama becerisi ile anlamalarını ve yaşamlarına yönelik destek sunmayı amaçlayan uygulamalı ve pratik varoluşçu felsefenin çağdaş bir uygulamasıdır. Psikoterapi bu anlama süreci sırasında yardımcı olmak için düşünceyi ve algıyı daha net bir hale getirmek için, fenomenolojik bir anlama sürecini kullanarak deneyimler, duygular ve sezgiler arasında bir araştırma gerçekleştirerek insanlara yardım etmeyi amaçlar. Psikoterapide varoluşçu yaklaşım, hayatta var olmanın anlamına dair önemli sorularla felsefe yapabilmeyi öğrenmekle ilgili bir durumdur. Bu yaklaşım hem terapist hem de danışana felsefi fikirleri berrak bir şekilde uygulama, dünyadaki yerimizi anlama, doğrunun ve gerçeğin ışığında sonuçları değerlendirme sorumluluğunu yükler. Varoluşçu felsefecilerin sorduğu bu sorular, insanların var olduklarından beri hep sordukları ancak genellikle kendilerini tatmin edecek cevaplar bulamadıkları sorulardır. Bu durum bu sorulara hem tanıdık hem de tartışmalı bir nitelik kazandırır. Bu sorulara bazı örnekler şöyle sıralanabilir:

- Hayatta olmak ne anlama gelir?
- Neden hiçbir şey yerine bir şey vardır?
- Nasıl davranmalıyım ve diğer insanlarla nasıl bir ilişki halinde olmalıyım?
- Yaşamaya değerli bir hayatı nasıl yaşayabilirim?
- Ben öldükten sonra ne olacak?

Bu sorular aynı zamanda danışanların kafalarını meşgul eden sorulardır (Adams-Van Duerzen, 2015, s.21).

Varoluşçu psikoloji, bireyden bağımsız bir yaşamın anlamı olmayacağını ifade etmektedir. Temel yaşamsal sorumluluklardan biri olarak ifade edilen anlam, bireyin kendi çabalarıyla bulunmalıdır. Bu anlayış insanın atıl olmasını engellerken, hayatına sahip çıkmaya teşvik eder. Bu yaklaşımın temel hareket noktası yaşamın biricik olarak algılanmasıdır, varoluş her şeyin önünde gelmektedir, yaşamda varoluş dışında geriye kalan her şeyi insan kendi çabalarıyla oluşturur. Bu durumda, insanın kendi dışında bir anlam araması kendi yaşamına karşı oluşturulan bir sorumsuzluk olarak

değerlendirilmektedir. Varoluşçu psikoloji kişinin her durumda anlam arayışından sorumlu olduğunu ve anlam bulmanın her halükârda mümkün olduğunu ifade eder (Sezer, 2012, s.216).

Frankl’a göre hayattaki en önemli motivasyon kaynağı anlam istemidir. Anlama ulaşma isteği insanı anlam arayışına iter ve yaşamı boyunca anlamı arayan insan, anlama ulaştıkça mutluluğa ulaşır (Frankl, 1994, s.23). Ayten anlam istemini açıklarken, anlam arayışı anlam isteminin doğal sonucudur ve hayat neden yaşamaya değerdir? sorusunun cevabı olarak algılanır. İnsanın yaşamı boyunca yaptıkları ve gelecekte yaşayacakları bir anlam içerir ve onlara bir takım anlamlar yükler. Frankl’a göre insanın en temel güdüsü anlam istemidir (will to meaning). Birey bu istem sayesinde yaşamı boyunca anlam arayışı içerisinde olur” ifadelerini kullanmıştır (Ayten, 2015, s.155).

Sezer, Frankl’in bireyin yaşamının anlamını üç farklı yoldan bulabileceğini ifade ettiğini belirtir; bireyler yaşamın anlamını, bir eser ortaya koyarak ya da kalıcı bir iş yaparak, insanlarla etkileşime girerek ya da onlarla bir şey yaşayarak ve karşı karşıya kalınan acı durumlara tavır geliştirerek bulur. Frankl, sorumluluklarını alan bireyin yaşamda anlam bulma konusunda daha başarılı olacağını, ayrıca anlam bulmanın bir diğer yolunun sevgiyi göstermek olduğunu ifade etmiştir. Frankl’a göre sevgi, başka bir insanın kişiliğini hassas, derin noktasından yakalamanın tek yoludur. Yaşama anlam katan diğer değerler, doğruluk, İyilik, insanı sevmek ve doğayı sevmektir. Frankl insanın, bir diğer insanı sevgi yoluyla anlayabileceğini, onun potansiyellerini, sınırlarını kavrayabileceğini, potansiyellerini ortaya koymada ona yardımcı olabileceğini ve onun özünün farkına varabileceğini belirtir. Frankl, yaşamda anlam bulmanın bir başka yolunun ise karşı karşıya kalınan acıya karşı bir tavır geliştirmek olduğunu söyler. Birey umudunu yitirdiği bir durumda ya da değiştirmeyeceği bir zor bir durumla karşı karşıya kaldığında bile yaşamda bir anlam bulabilir. Böyle olumsuz durumlarda bile, trajedi yaşayan birey bunu kişisel bir kazanım, zafer haline dönüştürebilir, bu dünyada sadece insanın yapabileceği bir durumdur. Birey içinde bulunduğu olumsuz durumu değiştiremeyeceğini anladığında, kendini değiştirmeyi deneyebilir ve acısını azaltma yoluna gidebilir. Frankl’a göre anlam arayışı sırasında acının da bir anlamı vardır (Sezer, 2012, s.217).

İnsan, Dünyada geçirdiği zamanın sınırlı olduğunu ve yaşamının bir gün sona ereceğini bilen ve yaşamının anlamlı yaşanıp yaşanmadığı noktasında kaygı duyan varlıktır. Anlamlı bir yaşam gerçekleştirmediğini düşünen insan kendini suçlu hisseder ve bu duyguyla karşı karşıya gelmemek için kullandığı savunma mekanizmalarının

giderek kendisine karşı bir yabancılaşmaya neden olduğunu fark eder. Zamanın sınırlı olmasından kaynaklı olan bu baskı özellikle yaşamın yetişkinlik safhasında hissedilir (Geçtan, 1994, s.160).

Schneider ve Krug'a göre, varoluşçu-hümanistik terapinin amacı danışanları özgürleştirmektir. Özgürlük gerek yaşamın doğal sınırları gerekse çevre ve toplum tarafından yaratılan mevcut sınırlar içinde seçim yapabilme kapasitesi olarak anlaşılır. Yaşamın doğal sınırlarını kalıtım, doğum, yaş gibi faktörlerin içinde olan doğal kısıtlamalar ile ölüm, belirsizlik ve ayrılık gibi yaşamsal gerçeklikleri içerir. Burada bahsedilen yaşamsal gerçekler varoluşun doğal sonuçları olarak ifade edilir. Doğal olmayan sınırlar ise yaşam tarzı, kültür ve dil gibi bireylerin oluşturduğu sınırlardır (Schneider-Krug, 2015, s.37).

Varoluşçu terapistlerin becerileri aslında insan yaşamının niteliklerinden ve insanların dünya hakkındaki düşüncelerini biçimlendirebilme kapasitelerinden gelir. Bunlar daima sonuçlar çıkarmakla ve deneyimlerden tutarlı ve üretken biçimde öğrenmekle ilgili nitelikler ve kapasitelerdir. Varoluşçu terapistler felsefe alanında eğitim görerek, fikirleri ve net düşünceleri uygulamalarında tatbik etmeyi öğrenirler. Varoluşçu terapinin özellikle iyi olduğu benzer bir alan da insanların dünya görüşlerinin yerle bir olduğu kriz halleri veya kriz içeren geçiş dönemleridir. Böyle dönemlerde insanlar başka herhangi bir terapiyi kabul etmekte zorlanırlar, çünkü başka yaklaşımların sunduğu tekniklerin kesinliğinden ve bu yaklaşımların insana dair güvenliğe ve formüller sunmaya dayalı görüşlerinden kolayca usanır veya rencide olurlar.

Yaşamı anlamak, hayatta kalabilmek için konuşmak, yürümek, nefes almak veya beslenmek kadar lüzumlu bir beceridir. Bahsedilen beceri kesin ve hayatta tatbik edilmeye dönüktür. Yaşam daima öğretici olandır ve fikirler hayatımızda bir fark oluşturmadıkları sürece hiçbir işe yaramazlar.

Varoluşçu psikoterapinin amacı, kişinin yaşamında karşı karşıya kaldığı olaylar ve zorlukları nasıl deneyimlediklerini anlamak ve bu durumlarla ilgilenmektir.

Varoluşçu anlamda anlamak, bir olgu veya kişiye dair kuru bilgilere haiz olmaktan ziyade, varoluşumuzun her boyutunda deneyimlediklerimize temas ederek, vücuda gelmiş bir şekilde anlamayı tanımlamaktadır. Bu kavramı terapideki yeriyle düşünürsek anlamak, örneğin bir danışanın travmatik bir geçmişinin olduğunu bilmekten öteye geçerek, travmatik bir geçmişle bugün yaşamının nasıl bir şey

olduğuna dair danışanın betimlemelerini tüm varlığımızla hissetmek ve betimlenen bu duruma temas etmek olarak tarif edilebilir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.213).

3.4. Varoluşcu Psikoterapide Yaşamın Boyutları

İnsan varoluşunun bazı varoluşçulara göre üç, bazı varoluşçulara göre dört ana boyutta olduğu belirtilir. Bu boyutlar, fiziksel boyut (Umwelt), sosyal boyut (Mitwelt), kişisel boyut (Eigenwelt) ve tinsel boyut (berwelt) şeklinde ifade edilmiştir.

May yaşamın boyutlarını “keşfettiğimiz kadarıyla, varoluşcu analistler dünyanın, dünya içerisindeki her birimizin varoluşunu karakterize eden üç ayrı modu -ki bunlar dünyanın üç ayrı eşzamanlı veçhesi- olduğunu söylerler. İlk olarak tam manasıyla “etrafımızdaki dünya” anlamına gelen **Umwelt** vardır. Bu dünya günümüzde evre olarak bahsettiğimiz biyolojik dünyadır. İkinci olarak tam manasıyla “paylaşılan dünya” anlamına gelen **Mitwelt** bulunur. Bu dünya aynı türe ait varlıkların, belirli bir bütünlüğe ait paydaşların dünyasıdır. c ise “kendi dünyası” anlamındaki **Eigenwelt**’tir. Bu dünya da insanın kendi kendisi ile olan ilişkisinin dünyasıdır” şeklinde ifade eder (May, 2014, s.167).

Bu boyutların hepsi, bireyin yaşamı boyunca değişik şartlar altında temas ettiği, herkesin yaşadığı kaygılar olarak ta bilinen zorluklar içermektedir. Yaşanan bu zorlukların çözümleri olmayan zorluklar olduğu, bu nedenle kaygıyı yaratma, arttırma yetenekleri vardır. İnsanın bu kaygıyı çözümleme becerisi onun varoluşunu anlamlandırmasına vesile olur. Bu boyutları inceleyecek olursak;

3.4.1 Fiziksel boyut (Umwelt)

May, fiziksel boyutu açıklarken; dünyanın  modundan ilki olan fiziksel boyut (Umwelt), genel dünyevi tabirle bizim etrafımızdaki nesnelerin dünyasıdır. Yani evremizdeki nesnelerin dünyası ya da doğal dünyadır. Tüm canlılar fiziksel boyuta (Umwelt) sahiptir. Fiziksel boyut (Umwelt) insanlar ve hayvanların içgüdülerini, biyolojik ihtiyaçlarını ve dürtülerini içinde barındırır... fiziksel boyut (Umwelt) bireyin, -varsayalım- öz bilince sahip olmasaydı bile içerisinde varlığını sürdürebileceği bir dünyadır. Fiziksel boyut (Umwelt), doğa kanunu ile doğa döngülerinin, uyanıklık ile uykunun, doğum ile büyümenin, arzulama ile ferahlananın, sınırlılık ile biyolojik sebep sonuç ilişkisinin olmasının yanında her birimizin doğum yoluyla içine “fırlatıldığımız

dünya” ve yine her birimizin uyum sağlamak durumunda olduğu dünyadır, ifadelerini kullanmıştır (May, 2014, s.167-168).

Fiziksel boyut (Umwelt)’ta çevremizde olanlar ve doğal ortamın bize getirdikleriyle ilişkiler kurarız. Bu dünya ile kurduğumuz ilişki ile ilk karşılaşma noktamızdır ve içinde bulunduğumuz bedeni, kendimize ait çevreleri, havayı ve coğrafyayı, çevremizdeki varlıkları ve nesneleri, sağlığı, hastalığı, bu sayılanların yanında fani olmakla ilişkimizi kapsar...Yaşamın ilk yılları daha çok bedenin ihtiyaçlarını ve bedensel güvenliğin sağlanması için fiziksel ve yaşamın devam etmesine dair kaygılar çerçevesinde gelişir. Doğum bireyin fiziksel varoluşunun başlangıcı, ölüm ise sonudur. Arada kalan yıllar ise yaşamdır (Adams-Van Duerzen, 2015, s.33-34).

Umwelt, “Doğum ve ölüm gibi olguları, açlık ve uyku gibi biyolojik dürtüleri de içeren doğanın ve doğa yasalarının dünyasıdır. İnsanoğlu Umwelten kaçamayacağı için, içinde yaşadığı dünyadaki değişikliklere uyum sağlamayı ve bu dünyada yaşamayı öğrenmelidir (İnanç-Yerlikaya, 2014, s. 336).

3.4.2 Sosyal Boyut (Mitwelt)

Sosyal boyut (Mitwelt), bireyin çevresindeki diğer insanlar ile ilişkilendiği ve dünyayla etkileşim içinde bulunduğu yerdir. Sosyal boyut, yaşanılan kültürle olduğu gibi, bireyin kendine yakın bulduğu ve uzak bulduğu toplulukları nasıl anladığı ve karşıladığı ile ilgilidir. Bu boyut dünyadaki var olan diğer insanlarla ve onlarla bir arada durma zorunluluğu ile ilgilidir... Her insanın münferit bir bedeni ve bilinci vardır. Diğer insanlarla ya birlikte hareket eder ya da anlaşılamayız. Geçici olarak ünlü olma veya buna benzer toplumsal güç unsurlarını elde edip diğer insanlar üzerinde egemenlik kurabiliriz. Ortaya çıkan çelişki de bu nedenle şudur: çevredeki bireylerden ayrı olduğunun farkında olmak, diğer insanları anlamaya ve onlara saygı duymaya yardımcı olabilir. Bu noktada çözilemeyen ikilem, birey olma ihtiyacı ile bütünden bir parça olma ihtiyacının buluşmasıdır. Bireylerle kaynaşma ya da bölünme, diğer insanlarla ilişkilerde karşı karşıya kaldığımız iki kutuptur (Adams-Van Duerzen, 2015, s.35-36).

May sosyal boyutu açıklarken, “Mitwelt insanların kendi aralarındaki ilişkilerin dünyasıdır. Ancak “grubun birey üzerindeki etkisi”, “kolektif akıl” ya da ”sosyal determinizmin çeşitli biçimleriyle karıştırılmamalıdır. Sosyal boyut (mitwelt), insan grupları ile hayvan sürüleri arasında ayırıştırıcı bir niteliğe sahiptir... İnsanların bir dünyası varken, hayvanların çevresi olduğunu ifade etmeliyiz. Zira dünya, içerisinde

yaşayan kişilerin kendi aralarındaki ilişkilerin tasarladığı anlam yapısını da içerir...”Uyum” ve “Adaptasyon” kategorileri Umwelt’te tam bir isabet içerir” ifadelerini kullanmıştır (May, 2014, s.169).

3.4.3 Kişisel Boyut (Eigenwelt)

Kişisel boyut (Eigenwelt), insanın iç dünyasıdır. Bu dünyada insanın karakteri, kendisi ile iletişimi, geçmişte yaşadığı deneyimler ve gelecekte karşısına çıkacak olanaklara ile ilgili görüşler bulunur. İnsanın kendi seçimleri ile ilgili sorumluluklarını alması ile ortaya koyduğu eylemlerin ve kendi hakimiyetinden kaynaklı olarak ortaya çıkan sonuçlardan ders çıkarabilmesi ile yaşamın anlamını keşfedebileceğine inanılır (Adams-Van Duerzen, 2015, s.37).

Kişisel boyutta (Eigenwelt) yaşamak, bireyin çevresindeki insanlar ve objeler ile ilişkiler kurması, bir insan olarak kendisinin farkında olması ve kim olduğunu kavraması anlamına gelmektedir. Bu tarz, özellikle bir yaşantıyı kişisel olarak değerlendirirken, neyi sevip sevmediğimizi veya neye gereksinimimizin olduğunu doğru bir şekilde değerlendirirken öne çıkar. Dolayısıyla boşluk duygusu veya kendine yabancılaşma ‘eigenwelt’in bozulmasının bir yansımasıdır (İnanç-Yerlikaya, 2014, s.336-337).

May’a göre, kişisel boyut (eigenwelt) ya da bilindik tabirle “kendi dünyası”, modern psikoloji ve bilinçaltı psikolojisi kapsamında layıkıyla en az ilgilenilmiş ya da anlaşılmış boyuttur. Hatta kişisel boyut (eigenwelt)’un yok sayıldığını bile söyleyebiliriz. Kişisel boyut (eigenwelt) öz farkındalığın, öz ilintililiğin olmasını zorunlu kılar ve bu özellik sadece insanlarda bulunur. Ancak bu durum içsel, sübjektif bir algılama olmaktan çok, dış dünyayı gerçek görünümüyle gördüğümüz, ilişkilerimizi üzerine bina ettiğimiz temeldir. Kişisel boyut (eigenwelt) dünyadaki herhangi bir şeyin - bir demet çiçek ya da bir başka insan- insana ifade ettiği anlamın kavranmasıdır (May, 2014, s.169-170).

3.4.4 Tinsel Boyut (Überwelt)

İnsan, tinsel boyutta (Überwelt) bilinmeyen ile ilişkilendirir. Böylece bireye ait kişisel değerler sistemi ve ideal bir dünya hissi yaratılır. Bu boyutta bir şeylerin üzerine yoğun bir şekilde düşünülerek anlam ve amaç bulunur.

Yaşamda çevremizdeki her şeyin birbiriyle nasıl uyum içerisinde olduğuna dair inançlarımız ve fikirlerimiz farkında olmadan oluşur. Bu bizim dünyaya dair görüşümüzü oluşturur. Dünyada yönümüzü bulmamızı, dünyaya karşı bir duruş oluşturmamızı ve dünyaya dair bir anlam geliştirmemizi sağlar. Bazıları için bunun yolu, bir dinin dogması gibi kuralcı bir dünya görüşünü benimsemesi iken diğerleri için bu daha kişiseldir. İnsanlar değerlerini, her şeye ve herkese rağmen uğrunda yaşanacak veya savaşılabilecek kadar önemli, belki de herkese hitap edebilecek, evrensel olabilecek şekilde oluştururlar. Genellikle amaçlanan, insan faniliğinin ötesine geçebilmek için ortaya kalıcı bir eser bırakmak, örneğin insanlar için kullanabilecekleri çok değerli bir eser, bir fikir ya da katkı ortaya koyabilmektir. Bu dört boyutta insanın karşısına çıkan çelişkiler ve ikilemler insanın yaşamına sınırlar getirir ve bu nedenle ortaya çıkan gerilim, insanları bu sınırlar arasında oluşan alanı keşfetmeye zorlar. Varoluşun doğuşu buradan başlar. İnsan hayatında özlemler ve umutsuzluklar, inişler ve çıkışlar, bağlanmalar ve kayıplar olmasaydı, hiçbir insani anlam da ortaya çıkamazdı (Adams-Van Duerzen, 2015, s.44).

Eşzamanlı olarak yaşadığımız bu dört boyut içerisinde dengeli hareket edebilmek için her bir boyutun etkisinin ve öneminin kabul edilmesi gerekir. Her bir boyutta yaşanan kaygıların çözümlenmesi bireyin varoluşuna katkı sunması ve anlam bulması noktasında önemli olacaktır.

3.5. Varoluşçu Yaklaşımın Dine Bakışı

Varoluşçu felsefecilerden bazıları, insanın yaşamında dinî boyutun önemini araştırmışlardır. Tillich ve Buber bu araştırmalara katkı sağlayan felsefecilerin başında gelir. İnsanlar arasında Tanrı'nın yukarıda olduğu ve onların ne yaptıklarını yukarıdan takip ettiğini, kendilerini desteklediğini ve kendilerini onlardan daha ulvi bir varlık ile bağlantı içerisinde hissettiklerini söylerler. Kendilerini agnostik ya da ateist diye tanımlayan insanlarda vardır. Fakat bireyin İnancı her ne olursa olsun, varoluşçu yaklaşım tinselliğin araştırılmasına uygundur. Burada önemli olan bireylerin ister topluluk olsun, ister var olmak olsun, ister tanrı inancı olsun isterse sevgi olsun, kendilerinden daha ulvi gerçeklikle olan bağlantılarını nasıl kavradıklarıdır. Diğer terapötik yaklaşımlar, kişinin dinsel ya da tinsel deneyimlerini sistemli bir şekilde kapsamazlar. Varoluşçu psikoterapide şeffaflık olarak bahsedilen, insanın yaşamında varoluşun tinsel boyutunun ve yaşamın geriye kalan taraflarının birbiriyle bağlantı

içerisinde olduğunun ve her bir boyutun insanın varoluşu içerisinde eşit öneme sahip olduğunun işaret edilmesidir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.55).

Frankl, dinin psikoterapide fonksiyonel bir yanının olduğunu, bir hastanın dinsel inancına sıkı sıkıya bağlı olmasının, bireyin dinsel inancından tedavi sırasında yararlanılması gerektiğine ve tinsel kaynaklarında kullanılması gerektiğine itiraz edilmemesi gerektiğini ve bunu yapabilmek için psikiyatristin kendisini hastanın yerine koyması gerektiğini belirtmiştir (Frankl, 2009, s.132). Burada Frankl, önemli olan kavramın psikoterapistin danışan ile empati kurması gerektiğini belirtirken ve empatiyi yaparken de dinî kaynaklardan da faydalanılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Sezer'in aktardığına göre Nagel yaşamın anlamını bulabilmek için din ve Tanrı inancının öneminden şu şekilde bahsetmiştir; Yaşamın bir bütün olarak anlamsız olması üzülecek bir durumun olmaması gerektiğini, yaşamın olduğu gibi kabul edilmesi durumunda, yaşamın daha sürdürülebilir olacağını belirtir. Örneğin yaşamın daha büyük bir anlamının olabilmesi için, dünyayı gelecek nesillerin yaşayabileceği daha güzel bir yer haline getirecek sosyal ya da politik bir hareketin bir parçası olunabileceğini ya da yaşamın dinsel açıdan bir anlamı bulunduğunu ve aslında dünyada geçirilen zamanın sadece tanrı ile doğrudan görüşeceğiniz sonsuz bir hayatın hazırlığı olarak algılanabileceğini ifade etmiştir (Sezer, 2012, s.215).

Yalom'a göre, her insan ölüm, anlamsızlık, özgürlük (yani varoluşun temelindeki yapı eksikliği) ve temel soyutlanma düşüncelerine eşlik eden kaygıyı deneyimler, zaten din de insanlığın varoluş kaygısını yatıştırma girişimi olarak ortaya çıkar. Bu yüzden dini inançlar insanın olduğu her yerde vardır, çünkü varoluşsal kaygılarda her yerde bulunur. Yalom, dinin güçlü bağlantı biçimleri sağladığını, dindar bireyin kendisini sonsuza dek gözleyen, sadece onun varlığından haberdar olmakla kalmayıp onu seven, evrensel yaşam gücüyle nihai birleşme vaadi de veren kişisel bir ilahın varlığıyla teselli bulunduğunu belirtmiştir (Yalom, 2017, s. 51).

Tinsellik sadece din ile ilişkilendirilecek bir kavram değildir, dünya ile ilgili sahip olunan tüm fikir ve inanışları kapsar. Tinsel dünya üzerine yapılacak bir araştırma, var oluşun da getirdiği her şeyin de hesaba katıldığı, kişisel anlam üzerine yapılan bir araştırmadır (Adams-Van Duerzen, 2015, s.177).

3.6. Varoluşsal Kaygı- Yaşam-Ölüm

Varoluşçu yaklaşım kaygının, insanın var olmasıyla ilgili temel kaygılarıla karşılaşmasından kaynaklandığını varsayar (Yalom, 2011, s.155). İnsan varoluşunun herhangi bir sebebinin olmadığı düşüncesi içerisinde olduğunda kendisini katlanılamaz bir durumda bulabilir. İnsanın anlam ihtiyacına bazen inanışlar bazen de bilim bazı yanıtlar sunmaya çalışmıştır. İnsan uzun yıllar boyunca, inançları ve doğaya bağlı yaşam biçimi sayesinde bu kaygılardan uzak durmuştur. Fakat kaygı, varoluşun tüm alanlarında varlığını gösterir. Bu kaygılara temas etmek insan hayatına heyecan ve anlam kazandırır.

Varoluşun çözülemez ikilemlerine dair farkındalık her zaman kaygıya yol açar. Kaygı hiçbir zaman saf dışı bırakılamayacağı için, bizim üzerimize düşen, kaygıyla yaşamayı öğrenebileceğimiz ve hatta belki kaygının iyi geleceği yollar bulmaktır. Varoluşun çözülemez ikilemlerinin başında “yaşam” ve “ölüm” gelmektedir. Varoluş ile ölüm birbirinin zıddıdır, dolayısıyla bireyin yaşamında bir kaygıya yol açmaktadır.

Yaklaşan ölüm gerçeği, reddedilme ve küçük görülmelerin yarattığı psikolojik zedelenmeler acı veren bir duygu olan kaygının ortaya çıkmasına yol açabilir. May’a göre kaygı, bireyin, kendine göre varlık nedeni olarak gördüğü değerlerin ya da doğrudan varlığının tehlike altında olduğunu düşündüğü anlarda ortaya çıkan bir duygudur. Bireyin varlığının tehdit altında olduğunu düşündüren yargı, yaşamının yok olacağını ve bir “hiç” olacağı duygusunu gelişmesine yol açar (İnanç-Yerlikaya, 2014, s. 337-338).

Bireyin mücadele etmek zorunda olduğu ikilemlerin ve gerilimlerin içinde en ciddi olanı, yaşam ile ölüm arasında gerçekleşendir. Hiç kimse, ölmek için doğmuş olduğumuz gerçeğinden ve bunun oluşturduğu tuhaf ironiden kaçamaz. Sonuç olarak insan yaşamında var olan her şey geçicidir. İnsanın yaşamındaki önemli olayları dikkate alması bu durumun bir kanıtıdır (Adams-Van Duerzen, 2015, s.153).

3.7 Özgürlük-Sorumluluk

İnsanoğlunun yaşadığı bir diğer ikilem ise özgürlük ve sorumluluk arasında yaşadığı kaygıdır. Birey özgürdür, istediği kararları alabilir, ama aldığı her kararın, yaptığı her davranışın bir sonucu, sorumluluğu olacaktır. İşte bireyde yaşanan özgürlük ve sorumluluk arasındaki ikilem kaygıya yol açmaktadır.

Varoluşçu psikoterapi, kişilere hayatı varsayılan şekilde yaşamak yerine, bilerek ve kasten yaşamayı öğreten bir yöntemdir. Varoluşçu psikoterapiyle daha esnek olmayı ve özgür kararlar almayı, seçimler yapmayı öğreniriz. Varoluşçuluk insanların yapmış oldukları seçimlerin özgür irade çerçevesinde yapılması gerektiğini ve bu seçimlerin sonuçlarının sahiplenilmesi, yani sorumluluğunun alınmasına önem verir.

Geçtan’a göre dünyada iki tür insan vardır, yaşayanlar ve yaşayanları seyredip eleştirenler. Geçtan, yaşamı seyretmenin ölümü, yaşama katılmanın ise yaşamı simgelediğini ifade eder. Ayrıca yaşamının, kendisi olabilmeyi ve yaşama etkin bir biçimde katılabilmeyi tanımladığını, insanın kendi sorumluluğunu, bir başka deyişle, yaşamına anlam katma sorumluluğunu içerdiğini ve sorumluluğunu üstlenen kişinin özgür olduğunu belirtir (Geçtan, 1994, s.168).

Varoluşçu anlayışta seçim, bireyin aldığı kararları sahiplenmesi anlamına gelir. Günlük hayatta bireyin karşısına çıkan çok fazla seçenek olmayabilir, ama varoluşun bir gereği olarak her zaman bir seçim karşımızda durur, bu seçim bireyin eylemlerine sahip çıkıp çıkmayacağı ile ilgili bir seçimdir. Birey kimseyi, kendi eylemlerinden ve o eylemlerin sonuçlarından dolayı suçlamamalıdır. Herkes kendi kararlarının sonucunu yaşamaktadır, bu olumlu-olumsuz tüm durumlar için geçerlidir. Önemli olan bireyin bu sonuçların kendi seçimlerinden kaynaklandığını bilmesi ve kendi payını kabul etmesidir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.133).

Varoluşçu-hümanistik psikoterapinin benimsediği üç farklı değer vardır:

Özgürlük (kişinin var olan sınırları içinde kendini inşa etmesi),

Deneyimi anlamlandırma (kişinin, kendini inşa sürecinde önüne çıkan engellerle uğraşması),

Sorumluluk (kişinin, kendini inşa etmekte etken olması ve buna uygun bir şekilde hareket etmesi).

Bir başka deyişle, çağdaş varoluşçu-hümanistik psikoterapi danışanın;

- (1) sınırlar dahilinde kim olacağını ‘bütün varlığıyla’ (bilişsel-duygulanımsal-kinestetik olarak) seçmesi,
- (2) yapılan seçimlerin anlamlarını bütün varlığıyla kavraması,
- (3) yapılan seçimleri bütün varlığıyla hayata geçirmesi veya ifade etme kapasitesini vurgulamasını sağlamaya çalışır (Schneider-Krug, 2015, s.28).

3.8 Varoluşçu Psikoterapistin Görevleri

Genel geçer psikoterapi kuramlarına göre güven çok önemli bir kavramdır ve danışman ile danışan arasında güvenin tesis edilmesi danışma sürecinin gelişimine katkı sunar. Varoluşçu terapist hayatın içindedir, olmak zorundadır ve hayata dair öğrenebildiği kadar çok şey öğrenmeye hazır olmalıdır.

Varoluşçu terapide başarılı bir yorumlama sürecinde olması gereken dört özellik bulunmaktadır. Bunlar:

1- Sadelik/basitlik:

Terapide danışman tarafından ortaya konulan yorum kesin olmamalı fakat aynı zamanda danışan tarafından üzerine düşünebilecek kadar açık olmalıdır.

2- Bağlantısallık:

Danışmanın yorumlamalarının, danışanın etkisini hissettiği, kendisini tetikleyen olay ile bu tetikleyici olayın danışanda meydana getirdiği duygusal sonuçlar arasında bağlantılı olması gerekir.

3- Uygunluk:

Danışmanın görevi, yorumlarının kendilerinin veya süpervizörlerinin kuramsal çerçevesine değil, danışanın kendi çerçevesine uygun olduğundan emin olmaktır.

4- İlintililik:

Yapılan yorumlayıcı müdahalenin zamanı oldukça önemlidir. Terapist zamanlama yaparken, yapacağı müdahalenin danışanın olduğu halle uyumlu olup olmadığını ve danışan hakkında bildiklerini birlikte değerlendirmelidir. Yorumları vaktinden çok erken veya geç yapmak, durumla alakasız bir konunun açılmasına neden olabilir ya da dikkat dağınık olabilir. Yanlış zamanda yapılan "doğru" yorum, doğru zamanda yapılan "yanlış" bir yorum kadar sürece zarar verecektir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.83-85).

Varoluşçu psikoterapi, terapi sırasında tekniklerin kullanılmasından ziyade danışanın hissettiği, o andaki yaşantı ve ilişkiye odaklanmaktadır. Danışanın iyileşmesini sağlayacak, geliştirecek olan ilişkidir. Varoluşçu psikoterapide danışan ile danışman arasında kurulan ilişki sürecinde danışmanın görevleri aşağıdaki gibi açıklanabilir;

- 1 Danışman, danışanla terapötik ilişkiyi kurabilmek için, danışanın yaşantısını anlayarak danışan ile olmalıdır. Varoluşçu psikoterapide uyulması gereken temel kurallar ve teknikler de yoktur.
- 2 Varoluşçu psikoterapi danışan ile danışman arasında gerçekleşen bir ilişkidir. Bu ilişki danışanın değişimi ve kendini yeniden var etmesi ve yaşamının sorumluluğunu alması için müsait bir ortamdır. Danışman grup içerisinde oluşan ilişkiyi canlandırmalıdır, grup üyelerinin arasında oluşan anlamlı ilişkilerin güçlendirilmesi danışmanın en önemli görevi ve sorumluluğudur. Danışman, danışanın içinde bulunduğu duruma ve yaşantılarına odaklanmalıdır.
- 3 Varoluşçu psikoterapide danışmanın amacı, danışanların kendi algı dünyalarını anlayarak, onların seçeneklerini anlamaları, kararlarını verebilmeleri için yardımcı olacak terapötik ilişki ortamını oluşturmaktır.
- 4 Danışman, danışanın kendi hayatına yön verebilmesi, özgürlüğünü geliştirmesi ve aldığı kararların sorumluluğunu alabilmesi için ona yardımcı olmalıdır.
- 5 Varoluşçu psikoterapide lider konumunda olan danışman grubun yöneticisi olmakla birlikte grubun bir üyesidir de. Grup liderinin yani danışmanın kendi seçimini yaparak ve bu seçimlerin sorumluluğunu alarak grup üyelerine örnek olması gerekir.
- 6 Varoluşçu psikoterapide danışman, danışanların yaşantılarının farkında olarak seçimler yapmaları ve sorumluluklarını almalarını sağlayacak ortamı oluşturmalıdır.
- 7 Varoluşçu psikoterapide danışman, danışanın dünyasını anlayabilmek için saygı göstermeli ve açıklamalar yapmak yerine kendisine örnek olmalıdır (Gökler-Koçak, 2008, 98-99).

3.9 Varoluşçu Psikoterapide Danışma Sürecinin Özellikleri

Uygulayıcılar, varoluşçu-hümanistik psikoterapinin amaçlarına ulaşmak için çeşitli araçlardan faydalanırlar. Ancak bu araçlar, klasik anlamda teknikler değildir. Bunları yaşantısal özgürleşmeye ve köklü dönüşüme kaynaklık edebilecek duruşlar veya koşullar olarak düşünebiliriz. İç içe geçen ve örtüşen temel varoluşçu-hümanistik duruşları şunlardır;

- Yaşanan anda kalma becerisini geliştirme (zemin olarak yaşanan anda kalma)

- Terapötik sürecin içine girebilmeyi, orada gerçekten olabilmeyi mücadele yoluyla geliştirme ve etkinleştirme (yöntem ve hedef olarak yaşanan anda kalma)
- Terapötik süreçteki mücadelenin önünde bulunan dirençle karşılaşma
- Mücadele sonucunda ortaya çıkabilecek anlam, niyetlilik ve yaşama uyanma olgularını kaynaştırma.

Yaşanan anda kalma kapasitesini geliştirme, varoluşçu-hümanistik psikoterapisti için danışanı hem tutan hem de aydınlatan dayanak noktasıdır. Danışanı tutması; onu desteklemesi, kucaklaması ve onun yaşadığı sancılara açık olması yoluyla olur. Danışanı aydınlatmasıysa söz konusu sancılara tanık olmaktan, onları açıklığa kavuşturmaktan ve onlarla ilgilenmekten geçer. Varoluşçu hümanistik psikoterapide danışanın terapötik sürecin içine girebilmesi, orada gerçekten olabilme yetisinin geliştirilmesi ve aktive edilmesi iki temel yöntem veya erişim noktasıyla karakterizedir: içsel ve kişiler arası. İçsel erişim derken kastettiğimiz, kişinin kendi içindeki süreçlere odaklanmasıdır. Kişiler arası erişim ise ilişkisel süreçlere odaklanmayı içerir (Schneider-Krug, 2015, s.70-76).

Varoluşçu yaklaşımda gerek bireysel gerekse grup terapisinde izlenen süreç aşağıdaki gibidir.

1. Danışanlar sergiledikleri davranışların dışarıdan nasıl algılandığını öğrenirler. Yani grup içerisinde olan birey, diğer üyelerin verdikleri dönütlerle onların gözünden kendi davranışlarını görmeyi öğrenir.
2. Grup üyelerinin birbirlerine karşılıklı olarak verdikleri tepkiler paylaşıldıkça kendi davranışlarının diğer insanlar üzerinde nasıl duygular oluşturduğunu öğrenir.
3. Varoluşçu psikolojik danışma sürecinde grup üyelerinin paylaşımlarıyla grup yaşantısı içerisinde davranışlarının, başka bireylerde nasıl duygu ve düşünceler oluşturduğunu öğrenir. Şimdi ve burada ilkesi çerçevesinde yapılan yaşantı paylaşımıyla da bireyler kendileri ile ilgili değişik yönlerini fark ederler ve değişim başlar.
4. Grup üyelerinin her biri yaptıkları davranışların birbirlerini etkilediklerini, görüşlerinin değiştiğini fark ederler. Grup yaşantısındaki en etkileyici yön de

budur. Grup üyeleri birbirlerini etkileyerek, hep birlikte ilerlemeye, gelişmeye ve yeniden var olmaya başlarlar (Gökler-Koçak, 2008, 97-98).

Schneider ve Krug, varoluşçu hümanistik psikoterapi kuramcılarının dört ana amaç etrafında birleştiklerini ifade eder. Bu amaçlar;

- a. Danışanların -gerek kendi başına gerekse başkalarının yanındayken- yaşanan anı deneyimleyebilir duruma gelmelerine yardımcı olmak;
- b. Danışanların, terapi sürecinde yaşanan anda kalma ilkesini öğrenmelerini sağlamak ve yaşanan anda kalmayı nasıl başardıklarını veya bunu ne şekilde engellediklerini deneyimlemelerine yardımcı olmak,
- c. Danışanlara, yaşadıkları yaşamı kararları ile kendilerinin oluşturduğunu fark ettirmek ve bu kararların sorumluluğunu üstlenmelerini sağlamak,
- d. Danışanların, varoluşsal gerçeklerden kaçınmak yerine, bu gerçeklerle yüzleşmeye dayanan var olma yollarını seçmelerine veya bunları hayata geçirmelerine yardımcı olmak (Schneider-Krug, 2015, s.46).

3.10 Varoluşçu Psikoterapinin Varsayımları

Varoluşçu danışmadan faydalanmak isteyen danışanlar bazı temel varsayımları göz önünde bulundurmalarıdır;

- Hayata anlam vermek mümkündür.
- Hayata anlam vermek aynı zamanda iyi olmandır.
- Her kişi hayatı ile ilgili bilinçli tercihler yapabilir.
- Bireyin karşılaştığı zor durumları yok sayması sorunların çözülmesini sağlamaz.
- İnsanın doğası esnektir.
- Bireyler problemlerinin çözümünü hayattan öğrenebilirler.

Varoluşçu psikoterapi her danışan için uygun olarak düşünülemez. Çünkü bazı danışanlar temel varsayımları reddeder ve bu sebeple terapiyi bırakabilirler. Varoluşçu psikoterapide herhangi bir teknik yoktur, bazı danışanlar hazır reçete sunan ya da terapistin bir öğretmen gibi rol aldığı bir süreç isteyebilirler.

Varoluşçu perspektiften bakınca, bütün varsayımlar varoluşun bize getirdiği değiştirilemez kaygılar ve koşullar ile ilişkilidir. Bunlar;

- Fiziksel varsayımlar
- Sosyal varsayımlar
- Kişisel/psikolojik varsayımlar
- Tinsel/etik varsayımlar (Adams-Van Duerzen, 2015, s.69).

Ve bu varsayımlar bireyin eşzamanlı olarak içinde yaşadığı dört ana boyutun birer yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.11 Varoluşçu Psikoterapi ile Diğer Psikoterapiler Arasındaki Farklar

Diğer terapötik yaklaşımlar doğaları gereği öncelikle biyolojik, psikolojik, sosyal, entelektüel veya tinsellerdir ve çoğunlukla felsefeyi ihmal ederler. Aynı zamanda daha çok bireylerin kendi içlerinde veya bireyler arasında neler olup bittiğine odaklanırlar; insan olma halini ve daha geniş felsefi ve sosyo-politik arka planını nadiren dikkate alırlar. Aynı şekilde birçok terapi çoğunlukla neyin yanlış gittiğine yoğunlaşır, bunu patoloji olarak tanımlar ve amacının insanı iyileştirmek olduğunu belirtir. Çoğunlukla içsel veya kişiler arası faktörlerle ilgilenirler. Varoluşçu psikoterapi zaman zaman bu boyutları kapsasada, görüş alanı daha geniştir ve bireysel problemlerin ötesine geçerek yaşamın kendisine uzanır. Odak noktası kişilik, hastalık veya iyileşmeden ziyade doğru ve gerçek olanın doğasına yöneliktir; dolayısıyla işlevi veya işlevsizliği düşünmenin ötesinde yaşamın kaçınılmaz biçimde karşımıza çıkardığı zorluklarla bireylerin yüzleşebilme becerilerini incelemeyi tercih eder. Varoluşçu terapistler, teknik ve becerilerin, bir insanın gerçekten neyle temas ettiğinin kapsamlı olarak anlaşılmasına engel olduğunu iddia ederler.

Varoluşçu psikoterapistler, her bir insanın açmazına yönelik gerçek bir felsefi bakışa ulaşabilmek için psikoterapi ve danışmanlıktaki çeşitli bakış açılarının ötesine geçmeyi amaçlarlar. Varoluşçu çalışmanın ana akımın dışında kalmasının sebeplerinden biri, varoluşçu terapistlerin çalışma yöntemlerini açıkça tanımlamayı ve sınırlamayı reddetmiş olmalarıdır. Varoluşçu psikoterapistler özgürlüklerine değer vermiş ve hiçbir zaman varoluşçu terapinin adımlarını sistematik bir ilke çerçevesinde formüle etmemişlerdir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.13-23).

May'a göre, varoluşçu psikoterapi, psikoterapiyi teknik akılla özdeşleştirme eğilimine itiraz eden hareketin ta kendisidir... Varoluşçu analizler üzerine yapılmış çalışmaları teknik rehberlermiş gibi okuyanların çoğu hayal kırıklığına uğramaya mahkumdur. Zira özellikle geliştirilmiş pratik yöntemler bulamayacaklardır. Varoluşçu analistlerin çoğu teknik konularla fazla ilgilenmezler. Söz konusu psikiyatr ve psikologların teknik geliştirme konusuyla fazla ilgilenmemeleri ve bunda herhangi bir sorun görmemeleri gerçeğinin arkasında yatan sebep, varoluşçu analizin bir “nasıl yapılır” sisteminden ziyade insan varlığını anlamının bir yolu olmasıdır. Varoluşçu analistlerin temsilcileri Batı kültürü üyesi insanları anlamının önündeki (baş engel olmasa bile) ana engellerden birisinin tam olarak tekniğin aşırı vurgulanması olduğuna inanmaktadır. Söz konusu aşırı vurgulama, insanı hesaplanan, yönetilen, “analiz” edilen bir nesne olarak görme eğilimini destekler. Varoluşçulara göre teknik anlama eyleminden sonra gelir. Terapistin ana görevi ve sorumluluğu hastayı bir varlık ve bu dünyadaki bir varlık olarak anlamının yollarını aramaktır.

Varoluşçu terapiyi diğer terapilerden ayırtıran unsur gerçeklik ve somutluk hissidir. Yukarıdaki olguyu May şu şekilde ifade etmiştir;” Varoluşçu teknik esnekliğe ve çok yönlülüğe sahip olmalı, hastadan hastaya değişmeli ve aynı hastanın tedavisinde safhadan safhaya farklılık göstermelidir. Belirli bir vakada kullanılacak özel tekniğe şu sorular ışığında karar verilmelidir: Halihazırdaki hastanın varoluşunu, hastanın kendi geçmişinde su yüzüne en iyi ne çıkarır? Hastanın bu dünyadaki varlığını en iyi ne aydınlatır. Hiçbir zaman yalnızca “eklektik” olmayan bu esneklik her zaman için mevcut tüm yöntemlerin vurgulanan varsayımlarına dair net bir anlayış içerir” (May, 2014, s.201-204).

Varoluşçu yaklaşım insanı bir nesne gibi algılayan, onun biricik ve özgün olmasını hiçe sayan psikoterapi yaklaşımlarına karşı tepki olarak doğmuştur. Varoluşçu düşüncenin hareket noktası insanın kendini, yaşadığı zaman içerisinde var edebileceği ve değiştirilebileceği ilkesine dayanmaktadır. Varoluşçu yaklaşım insanı psikoanalitik ve davranışçı yaklaşımlardan farklı bir bakış açısıyla yorumlamaktadır. İnsan her şeyden önce bir var oluştur ve tanımlanamaz. Buna dayanarak insanı bir kişilik kuramının içerisine sıkıştırıp tanımlamak doğru değildir. İnsan alelade bir nesne gibi algılanamaz. Çünkü yeryüzündeki tüm varlıklarda öz varoluştan önce gelir. Fakat insanda ise varoluş özden önce gelir bu nedenle kendi varlığını kendi yaratabilen tek varlık insandır.

İnsanı doğası bakımından temel alan psikolojik danışma (psikoterapi) yaklaşımlarını üç kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlar;

1. İnsan doğasını kötü olarak tanımlayan psiko-dinamik yaklaşım (İçgörü, bilinçaltı, kişiliğin yeniden yapılanması)
2. İnsan doğasını nötr olarak tanımlayan davranışçı yaklaşımlar (akılcı duygusal, bilişsel transaksyonel analiz, gerçeklik terapisi)
3. İnsan doğasını iyi olarak tanımlayan hümanist ve varoluşçu yaklaşımlardır.

Varoluşçu psikoterapi yaklaşımı diğer psikoterapi yaklaşımlarının tersine insanın davranışlarını sadece objektif yöntemlerle anlaşılamayacağını söylemişlerdir. Bu anlayışın yerine bireyin kendine dair değerlendirmelerinin, kişisel yaşantısının dikkate alınması gerektiğini savunmuşlardır.

Varoluşçu psikolojik danışma, bireye yapılan psikolojik yardım sürecini insanın var oluşunda, özünde yer alan dört büyük konuya (ölüm- özgürlük-yalıtılmışlık-anlamsızlık) odaklanan dinamik bir süreç olarak değerlendirmektedir (Gökler-Koçak, 2008, s.92-96).

Adams ve Van Duerzen, varoluşçu psikoterapinin her danışan için uygun olmayacağını ifade etmişlerdir. Bu durumu “semptomlarından kurtulmak isteyen ve terapistte bir uzman gibi davranıp terapistin orada bulunma nedeninin onlara ne yapmaları veya nasıl düşünceleri gerektiğini en başından söylemek/tavsiye etmek olduğunu düşünen danışanlar için varoluşçu terapi en iyi çıkar yol olmayabilir. İnsan olma hali ve bilhassa kendi hayatını yaşama yolu hakkında sorular sormaya hazır olmayan bir danışanla varoluşçu çalışma gerçekleştirmek imkânsız değilse bile gerçekten zordur” şeklinde belirtmişlerdir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.149).

Özetleyecek olursak, varoluşçu terapi ile diğer terapiler arasında aşağıdaki farklardan bahsetmek mümkündür;

- Diğer psikoterapilerin amacı bireyi iyileştirmek için problemlere odaklanırken, varoluşçu yaklaşım problemlere değil yaşamın kendisine odaklanır.
- Diğer psikoterapiler terapi sürecinde kullanılan tekniklere önem verirken, varoluşçu yaklaşım tekniklerin bireyin yaşamını anlamının önüne geçen engeller olarak kabul eder.
- Diğer terapiler insanı nesne gibi algımlarken, varoluşçu yaklaşım insanı biricik ve özgün olarak tanımlar.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Bu çalışmanın literatür bölümünde ilk olarak manevî danışmanlığın ne olduğu, tarihi gelişimi ve uygulama alanları değerlendirilmiştir. Gelişmiş ülkelerde din hizmetleri ile psikolojik danışma hizmetlerinin yanında manevî danışmanlık uygulamalarını da olduğunu tespit edilmiştir. Gerek Amerika Birleşik Devletleri gerekse Avrupa'da (İngiltere, Almanya, Hollanda vb.) hastaneler, cezaevleri, huzurevleri gibi sosyal yardım sunan birimlerde manevî danışmanlık hizmetlerinin verildiği saptanmıştır.

Bu sosyal yardım merkezlerinde görev alan uzmanlar teorik ve uygulamalı olmak üzere iki yönlü bir eğitimden geçmektedirler. Manevî danışmanlık alanında çalışacak ruh sağlığı uzmanları için teoloji, din adamları için de ruh sağlığı ve psikolojik danışmanlık eğitimleri verilerek alana hazır hale getirilmektedir.

Son yıllarda ruh sağlığı alanında yapılan akademik çalışmaların din bilimleri alanında yoğunlaşmış, artmış olması, din, inanç ve ibadetlerin ruh ve beden sağlığı üzerindeki olumlu ilişkilerin ortaya konması, manevî danışmanlık alanına ihtiyacın olduğunu göstermektedir.

Manevî danışmanlığın Ülkemizdeki durumu değerlendirildiğinde, Batı ülkelerinde 20. yüzyılın başlarında yapılan çalışmalar manevî danışmanlık alanında bir literatür oluşturmuşken, Ülkemiz açısından bakıldığında hem eğitim hem de literatür açısından bunu ifade etmek pek mümkün görülmemektedir. Batı'da hem ruh sağlığı hem de dini eğitimler açısından manevî danışmanlık uygulamaları netleşmişken, Ülkemizde sorunlar devam etmektedir.

Türkiye'de manevî danışmanlık eğitimleri lisansüstü eğitim seviyesinde yeni yeni açılmaya başlanmışken hala yeterli değildir. Manevî danışmanlık alanında verilen teorik ve uygulamalı eğitimlerin artması Ülkemizdeki ihtiyaca cevap verebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Ayrıca meslek standartlarının oluşması noktasında herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Hali hazırda, manevî danışman kimliğini kullanan uzmanların bu yasal boşluktan faydalandıklarını ifade etmek gerekmektedir. Özellikle bilimsel eğitim

olanaklarının artması manevî danışmanlığın profesyonel meslek olarak tanınması noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın literatür bölümünde ele alınan diğer konu varoluşçu psikoterapidir. Varoluşçu psikoterapi, varoluşçu felsefenin ortaya koyduğu değerler üzerine inşa edilmiş, bireyin varoluşuyla birlikte gelen kaygılara odaklanan bir terapi yaklaşımıdır. Bu yaklaşım bireyin yaşadığı var olma (doğum), yok olma (ölüm), özgürlük ve sorumluluk gibi temel varoluşsal kaygıların çözülmesi için anlam arayışının önemli olduğunu vurgular. May kaygı ile ilgili olarak, “kaygının en bilinen simgesi ölüm korkusudur ama yine de "modern" çağın bireyleri olan bizler çok sık ölümü düşünmeyiz. Bizim endişelerimizin büyük kısmı benliğimize yönelik bir tehlikeyle karşılaştığımız zaman ortaya çıkar” ifadelerini kullanmıştır (May, 2013, s.41).

Öncelikle psikoterapi uygulamalarının kültüre ve dini yaşama duyarlı olması gerekmektedir. Bu konuda Bektaş, insanın davranışlarını anlamlandırmak için yaşadığı kültürün çok iyi anlaşılması gerektiği, psikolojik danışmanlığın da insan ile ilgilendiğinden kültürden bağımsız düşünülemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca danışma sürecinde hem danışmanın hem de danışanın kültürel dünyalarının psikolojik danışmanın bir parçası olduğunu, dolayısıyla problemlerin tanımlanmasında, amaçların belirlenmesinde kültürden bağımsız bir çözüm bulunamayacağını ifade etmiştir (Bektaş, 2006, s.48).

İnsanın anlam arayışı varoluşçu yaklaşımın ana temalarından biri olduğu göz önüne alındığında kültüre duyarlılık noktasında varoluşçu psikoterapi anlayışının daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Manevî danışmanlık ta insanın anlam arayışının bir diğer yansımasıdır. Dolayısıyla anlam arayışı noktasında, varoluşçu psikoterapinin, manevî danışmanlıkta kullanımının uygun olduğu düşünülmektedir.

Bireyin “Aşkın Güç” ile rabitası kişinin maneviyatı ile ilgili bir konudur. Araştırmamız içerisinde ulaştığımız sonuçlardan biri de varoluşçu yaklaşımın diğer psikoterapi akımlarına göre, bireyin “Aşkın Güç” ile olan ilişkisini kabul etmesi ve bu konuda hassasiyetle davranıp, yaşanan sıkıntı ve problemlerin çözümüne katkıda bulunmak istemesidir.

İnsanlar, ruhsal yapıları gereği çok çeşitli manevî ihtiyaçlarla yaşarlar. Bu ihtiyaçların gerektiği gibi karşılanması dengeli akıl ve ruh sağlığı kazandırmakla beraber, onun özündeki diğer olumlu yönlerin ortaya çıkarmasına sebep olur. Bu ihtiyaçlar Özdoğan tarafından bireyin varoluşunun ifadesi olarak sıralanır. Özdoğan,

manevî ihtiyaçların bireyin, anlam bulma, var olma, ait olma ve kendini aşma noktasında çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca zdoğan maneviyatı “bireyin yaşamında değer, amaç ve anlam araması” olarak tanımlamıştır (zdoğan, 2012, s.41).

Bu konuda Adams ve Van Duerzen, varoluşu psikoterapinin en çok, insanların endişeleriyle ve hayattaki amaçlarıyla hakikaten ilişkilenecek uygulamaya dayalı bir kuram veya ilkeli bir uygulama istenildiğinde cazip olduğunu; özellikle kültürlerarası çalışmanın baskıları ve tezatları ile mücadele edenler tarafından takdir edildiğini belirtir, çünkü değerlerden nispeten arındırılmış bir çalışma temeli sunan ve kültürel açıdan sınırlandırıcı bir kişilik kuramı dikte etmeyen bu kuram, uluslararası temelli çalışmaya uygun ve bireylerin sorumluluklarının altını çizen tinsel yaklaşımlarla nispeten daha uyumlu olduğunu belirtmiştir (Adams-Van Duerzen, 2015, s.14).

Varoluşu psikoterapinin nihai amacı, danışanın kendi varoluş bilincine ulaşmasına yardımcı olmaktır. Bu da anlam arayışının bireyin kendi gerçekleri içerisinde sonuçlanması ya da anlaşılması sonucunda oluşmaktadır. Din ve manevî ihtiyaçlar bireyin anlam arayışı içerisinde büyük yer kaplamaktadır ve bu bilgiler ışığında anlam arayışına ulaşmakta varoluşu psikoterapinin yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Varoluşu terapinin asıl amacının, bireylerin hayatında anlam bulmalarına veya anlamı yeniden elde etmelerine imkân sağlamak olduğunu söyleyebiliriz. O halde anlam oluşturan ve anlam arayışında olan varlıklar üzerine odaklanan anlam merkezli bir yaklaşım doğal olarak manevî meseleleri de içermelidir.

Yukarıda da belirtildiği gibi mevcut psikoterapi modelleri içerisinde tinsel yaklaşımları kabul eden ve çözüm yolları bulmaya çalışan varoluşu psikoterapinin manevî problemlerin çözümünde diğer psikoterapi modellerine göre daha işlevsel olduğu düşünülmektedir.

4.2. neriler

Manevî danışmanlık alanına katkı sunmak üzere yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı ifade edilebilir;

- Üniversitelerin ve akademik camianın manevî danışmanlık alanını geliştirecek araştırmaları ve uygulamaları çoğaltmaları gerektiği,

- Üniversitelerde manevî danışmanlık bölümlerinin yüksek lisans seviyesinde açılması gerektiği,
- Manevî danışmanlıkta verilecek eğitimlerin çok önemli olduğu, Manevî danışmanlık uygulaması yapacak uzmanların Batı'da aldıkları eğitim ve uygulama süreçlerinin benzerleri Ülkemizde de uygulanması gerektiği,
- Manevî danışman adaylarının İlahiyat bölümü mezunu ise ruh sağlığı konusunda danışmanlık eğitimi, ruh sağlığı alanı (Psikiyatr, Psikolog, Psikolojik Danışman) mezunu ise teoloji konusunda eğitim alması gerektiği,
- Teorik eğitimin yanı sıra uygulamalı eğitimlerin de verilmesi gerektiği,
- Uygulamalı eğitimlerden sonra süpervizyon çalışmasının yapılması gerektiği,
- Varoluşçu psikoterapinin manevî danışmanlıkta uygulanması için uygun olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, Martin -Van Duerzen, Emmy, (2015), Varoluşçu Danışmanlıkta ve Psikoterapide Beceriler, Çev. İçöz, Ferhat Jak, Pan Yayıncılık, İstanbul
- Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Çalışma Yönergesi, Madde5, s. 2.
- Altaş, Nurullah, (2000), Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41, sy.1, s.327-350
- Altaş, Nurullah, (2012) Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri, Gündüz Yayınları, Ankara
- Altaş, Nurullah (1999), Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 39 Sayı: 1, s.599-659.
- Altaş, Nurullah, (2016), Müslüman Bir Toplumda Dini Danışmanlık İçin Anlam ve Teoloji İnşa Etmek, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Dem yayınları, s.101-120, İstanbul
- Altıntaş, Muhammed Esat, Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği), *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2018), 221-256
- Armaner, Neda. Psikopatolojide Dini Belirtiler, Demirbaş Yayınları, 1973, Ankara
- Aybey, Salih, (2015). Dini Danışmanlık Bağlamında Aile ve Dini Rehberlik Büroları. *Osmangazi Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2), 137-158.
- Ayten, Ali. (2015), Psikoloji ve Din, İz Yayıncılık, İstanbul
- Bektaş, Yelda, (2006), Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Psikolojik Danışman Eğitimindeki Yeri, *Ege Eğitim Dergisi* (7), s.43-59.
- Belen, Fatıma Zeynep, (2014), Manevî Danışmanlıkta Bibliyoterapi Tekniği ve Uygulanması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Çelikel, Bülent, (2013), Dinî Danışmanlık: Psikoterapi ile Din Eğitiminin Buluşma noktası, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, Sayı:3, s.55-68
- Çınar, Fatih. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Din Hizmetlerinde Cezaevi Vaizlerinin Karşılaştıkları Sorunlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2016), Cilt:9, Sayı:43, s.2401-2418,
- Çıplak, Ersun, (2016), Trajik Kahramandan İnanç Şövalyesine: Kierkegaard ve Varoluşçu Psikoloji, *Özne Dergisi*, Sayı:25, s.217-226

- Dilmaç, Bülent- Ekşi, Füsün- Şimşir, Zeynep, (2016), Psikolojik Danışma Deneyimi Yaşayanların Dini Başa Çıkma, Psikolojik İyi Olma ve Affetme Düzeyleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler: Bir Model Önerisi, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç-Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Dem yayınları, s.170-186, İstanbul
- Frankl, Victor. (1994), Duyulmayan Anlam Çılgılığı, Öteki Yayınları, İstanbul.
- Frankl, Victor. (2009), İnsanın Anlam Arayışı, Okuyanlar Yayınları, İstanbul.
- Freud, Sigmund, (2000). Bir Yanılsamanın geleceği, Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları, Çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul.
- Fromm, Erich, (2010), Psikanaliz ve Din, Say Yayınları, Ankara.
- Geçtan, Engin. (1994), İnsan Olmak, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gökler, Rıza- Koçak, Recep, (2008), Varoluşsal Yaklaşımda Psikolojik Danışma ve Gruba Uygulanışı, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı.2, s.91-107
- Heidegger, M. (2004). Varlık ve Zaman, Çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul.
- Holm, Nils, (2004), Din Psikolojisine Giriş, Çev. Abdülkerim Bahadır, İnsan Yayınları, İstanbul
- Işık, Harun, (2016), Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Manevî Rehberliğin Teorik Temelleri: İngiltere ve Türkiye’deki Uygulamaların Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Cilt II, Dem yayınları, s.215-236, İstanbul
- Işık, Zehra, (2016), Bebek Kaybı Yaşayan Ailelere Yas Sürecinde Manevî Danışmanlık Neden Gerekli?, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Cilt II, Dem yayınları, s.41-65, İstanbul
- İnanç, Banu Yazgan – Yerlikaya, Eşef Ercüment, (2014), Kişilik Kuramları, Pegem Akademi Yayınları, Ankara
- Jung, Carl Gustav, (1999), Keşfedilmemiş Benlik, Çev. Canan Eren Sılay, İlhan Yayınevi, İstanbul.
- Karaca, Feyza Kahvecioğlu, (2010), Din Hizmetlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Karagül, Arslan, (2012) Manevî Bakım ve Hollanda Örneği, I. Ulusal ve Manevî Bakım Çalıştayı, *Çalıştay Tebliğ Kitabı*, Ankara, s.52-76

- Kılavuz, Esra- Kılavuz, M.Akif, (2016), Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkma Manevî Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Cilt II, Dem yayınları, s.17-39, İstanbul
- Kierkegaard, S. (2006). Kaygı Kavramı, Çev. Türker Armaner, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Koç, Mustafa, (2016), Diyanet İşleri Başkanlığının Hastanelerdeki Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar Ve Bir Eğitim Programı Önerisi, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Dem yayınları, s.321-371, İstanbul
- Koç, Mustafa (2012) Manevî-[Psikolojik] Danışmanlık ile İlgili Batı’da Yapılan Bilimsel Çalışmaların Tarihi ve Literatürü (1902-2010) Üzerine Bir Araştırma - I, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2), 201-237.
- Krug,T.Orah, Schneider, Kirk J, (2015), Varoluşçu-Hümanistik Terapi, Çev. Gonca Akkaya, Okuyan yayınları, İstanbul
- Maslow, Abraham. (1996), Dinler, Değerler, Doruk Deneyimler, Çev. H. Koray Sönmez, Kuraldışı Yayınları, İstanbul.
- Maslow, Abraham. (2017), İnsan Olmanın Psikolojisi, Kuraldışı Yayınları, İstanbul.
- May, R. (2012). Varoluşun Keşfi, Çev. Aysun Babacan, Okuyan yayınları, İstanbul.
- May, R. (2013). Kendini Arayan İnsan, Çev. Kerem Işık, Okuyan yayınları, İstanbul.
- Merter, Mustafa. (2012). Dokuz Yüz Katlı İnsan, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Meydan, Hasan, (2016), Bireyin Manevî Potansiyel ve İhtiyaçlarını Dikkate Alan Bir Din Eğitimi Anlayışı Üzerine Değerlendirmeler, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Dem yayınları, s.213-234, İstanbul.
- Ok. Ü, (2015) “Dini Danışmanlık: Tanımı ve Tarihi”, Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri, Ed. Altaş, N.- Köylü, M. Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Ok, Ü. (1997). Dinsel Danışmanlığın Teorik Çatısı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özçınar, Mehmet Faruk (2009), Örgütlerde Temel Bilgi ve Değer Kayıplarının Varoluşçu Analizi ve Bir Uygulama, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Niğde.
- Özdoğan, Öznur, (2006), İnsanı Anlamaya Yönelik Bir Yaklaşım: Pastoral Psikoloji, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 2, s.127-140.

- Öznur Özdoğan, (2016), İsimli Hayatlar-Manevî ve Psikolojik Yaklaşımla Arınma ve Öze Dönüş, Özdenöze Yayınları, Ankara.
- Rogers, C. R. (2012). *Kişî Olmaya Dair*, Çev. Aysun Babacan, Okuyan Yayınları, İstanbul.
- Sartre, Jean Paul, (1985), Varoluşçuluk, Çev. Asım Bezirci, Say Yayınları, İstanbul.
- Seyyar, Ali, (2010), Tıbbi Sosyal Hizmetlerde Manevî Bakım, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Sezer, Sevgi, (2012), Yaşamın Anlamı Konusuna Kuramsal ve Psikometrik Çalışmalar Açısından Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 45, sayı: 1, s.209-227.
- Söylev, Ömer Faruk, (2016), Din Görevlilerinin Hastanelerde Manevî Bakım Hizmetlerine İlişkin Görüşleri, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Cilt II, Dem yayınları, s.69-89, İstanbul.
- Söylev, Ömer Faruk, (2017), Dini Danışma ve Rehberliğin Temel Kavramları ve Tarihi Arka Planı Üzerine Bir Değerlendirme, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, s.256-296.
- Şirin, Turgay, (2013), Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli, Doktora Tezi, Sakarya.
- Şirin, Turgay, (2016), Manevî Danışma ve Rehberlik'te Yeni Bir Model Önerisi: İ.H.S.A.N. Modeli ve Vaka Sunumu, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Dem yayınları, s.187-211, İstanbul.
- Tülüce, Hüseyin, Âdem, (2016). Martin Heidegger'de Dasein Kavramı, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 245-259.
- Uğurlu Bakar, Havva Sinem, (2016), Dini Danışmanlık Eğitimi: AAPC (Amerika Dini Danışmanlar Kurumu) Akreditasyon Kriterlerinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Dem yayınları, s.259-302, İstanbul.
- Yalom, I. (2002). Grup Psikoterapisinin Teori ve Pratiği, Çev. Özgür Karaçam, Ataman Tangör, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Yalom, I. (2003). Kısa Süreli Grup Terapileri, Çev. Zeliha İyidoğan Babayiğit, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Yalom, I. (2011). Varoluşçu Psikoterapi, Çev. Zeliha İyidoğan Babayiğit, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Yalom, İrvin D. (2017), Din ve Psikiyatri, Pegasus Yayınları, İstanbul.

Yücel, Fatih, (2016), ABD’de Müslümanlara Yönelik Dini Danışmanlık Eğitimi, (Ed.) Ali Ayten-Mustafa Koç- Nuri Tınaz, Manevî Danışmanlık ve Rehberlik, Cilt I, Dem yayınları, s.373-394, İstanbul.

Url 1- <http://sozluk.gov.tr>, 2019.

Url 2- <https://www.aapc.org/page/WhyPastoral>, 2018.

Url3http://www.acpe.edu/ACPE/Psychotherapy/Ethical_Guidelines/ACPE/Psychotherapy/EthicalGuidelines.aspx?hkey=6f922185-581c-42ef-aa1c-b2ea0ba88d33, 2019.

Url 4- <http://www.diyamet.gov.tr/turkish/dinhizmetleriweb/irsat/pdf/AIRBYonerge.pdf>, 2012.

Url 5- <http://kmu.edu.tr/sbe/sayfa/3319/dersler/manevi-danismanlik/tr>, 2019.

Url 6- <http://ebs.omu.edu.tr/ebs/program.php?dil=tr&mod=2&Program=4685>, 2019.

Url 7- https://obs.asbu.edu.tr/oibs/bologna/dersler_ext.aspx?lang=tr&curProgID=1109, 2019.

Url 8- <http://sbu.saglik.gov.tr/hastahaklari/yonetmelik.htm>, 2012.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hişyar Dilen
Doğum Yeri ve Tarihi : Cizre – 01/05/1978
E-posta : hisyardilan@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite (Yüksek Lisans) : Çukurova Üniversitesi – Adana
Din Psikolojisi – 2019
Üniversite (Lisans) : İnönü Üniversitesi-Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
Lise : Cizre Lisesi
Yabancı Dil : İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

(2001-2004) : Yıldırım Beyazıt İlköğretim Okulu – Seyhan/Adana
(2004-2007) : Balaban Lisesi – Darende/Malatya
(2007-2008) : Mustafa İclal Başer Anadolu Lisesi- Darende/Malatya
(2008-2010) : Ömer Kanaatbilen İlköğretim Okulu – Sarıçam/Adana
(2010-.....) : Yaşar Rukiye Kısacık Anadolu İmam Hatip Lisesi – Çukurova/Adana